

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1898—1899.

*Vergadering van Vrijdag 27 Januari 1899,
des avonds te 7½ uur.*

Voorzitter : Generaal NETSCHER.

De Voorzitter, de vergadering openende, deelt mede dat er geene huishoudelijke werkzaamheden zijn dan de ballotage der nieuwe leden en verzoekt de H.H. Van Spengler en Thomson het Bestuur daarbij behulpzaam te willen zijn.

Worden met algemeene stemmen aangenomen de H.H. H. Ankersmit, 1e Luit.-Kwartiermeester, G. Ferguson, 2e Luit.-Kwartiermeester N.-I. Leger, M. C. J. van Huls, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger, H. J. de Jong, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger en J. H. A. van de Water, 2e Luit.-Kwartiermeester N.-I. Leger, allen te 's-Gravenhage; H. C. van Cappelle, 1e Luit. der Infanterie, te Alkmaar; A. J. A. Busquet, 2e Luit. der Infanterie, te Amersfoort; W. C. Momma, 1e Luit. der Artillerie, te Bergen-op-Zoom; E. H. van den Akker, 2e Luit. der Infanterie, te Breda; H. H. E. Deelken, 2e Luit. der Artillerie, te Den Helder; Jhr. W. Laman Trip, 2e Luit. der Infanterie, te 's-Hertogenbosch; A. Hackstroh, 2e Luit. der Infanterie, te Leiden; J. J. J. de Bruyn, 2e Luit. der Genie, te Utrecht.

Na dankbetuiging aan de H.H. stemopnemers voor hunne
1898'99

hulp, geeft de Voorzitter het woord aan den Heer P. P. C. COLLETTE, Kapitein der Infanterie, tot het houden zijner voordracht over:

**Herziening van het formeel militair-strafrecht,
mede in verband met de Deutsche Militär-
strafgerichtsordnung van het jaar 1898.**

Eine den modernen Rechtsanschauungen nicht mehr entsprechende Militärstrafgerichtsordnung ist vom Uebel. Ein weit grösseres Uebel für die Armee würde aber eine solche sein, die geeignet wäre die militärische Disziplin zu gefährden.

(Begründung der Entwürfe einer Militärstrafgerichtsordnung).

De Heer COLLETTE:

Mijne Heeren!

Aan de zeer gewaardcerde uitnoodiging van het Bestuur, heden avond eene spreekbeurt te vervullen, voldoe ik gaarne.

Ik behield mij voor de keuze tusschen een onderwerp van tactischen en een van formeel militair strafrechtelijken aard. Het eerste lachte mij toe, ook omdat ik gedurende een tal van jaren uit hoofde mijner betrekking aan de K. M. A. verplicht was in het bijzonder den ontwikkelingsgang der tactiek nauwgezet te volgen; het tweede trok mij aan, niet alleen omdat, naar ik meen, de behandeling daarvan meer overeenkomstig het doel is, dat onze Vereeniging voor oog en heeft, maar ook wijl op het gebied van het formeel militair-strafrecht in geheel Europa zich eene krachtige beweging openbaart.

Eene vingerwijzing van het Bestuur werd dankbaar aanvaard, en vergemakkelijkte de kens.

Of ik een speciaal onderdeel van het formeel strafrecht, b.v. verdediging of openbaarheid, uitvoerig zou bespreken, of wel dat ik U een beeld zou trachten te geven van het gewichtige vraagstuk in zijn geheel omvang, werd door mij in laatsten zin beslist.

Gewichtig vraagstuk, omdat het geldt den rechtstoestand van den militair, omdat het diep grijpt in het innerlijke leven van

de krijgsmacht, omdat met zijne oplossing de tucht staat of valt.

Daarenboven, eene slechte organisatie en procesregeling zijn in staat het beste materieele strafwetboek te verlammen. 1)

Ten einde U de gebreken onzer militaire rechtspraak nog eens helder voor den geest te brengen, en het gemis aan verband tusschen de *Wet op de Regtspleging bij de landmagt* (W. R. L.) en het *Wetboek van strafvordering* scherp te doen uitkomen, zal ik in beknopten vorm de gewone en de militaire procedure naast elkaar plaatsen.

Het gewone strafgeding is eene vereeniging van het accusatoir (ordinair)- en het inquisitoir (extra-ordinair) proces; het militaire strafgeding daarentegen heeft, evenals de wet van 1799 en de bekende ontwerpen van Koning Lodewijk, een zuiver inquisitorisch karakter. Het accusatoir proces is een rechtsstrijd tusschen klager en verweerder, waarin beslist wordt door een onzijdigen rechter. Bij het inquisitoir-proces is de beschuldigde geen partij, doch het voorwerp van het onderzoek des rechters, wiens taak alzoo meer omvat dan rechtspraak. Uit het bovenstaande blijkt, dat het hoofdverschil tusschen beide vormen bestaat in de verhouding van den rechter tot den beklagde.

Het gewone strafproces.

Het initiatief tot — en de leiding van de strafvervolging zijn in handen van het Openbaar Ministerie, dat een hiërarchisch geheel vormt, afhankelijk van het uitvoerend gezag, onafhankelijk van de rechterlijke macht. Het O. M. doet de rechterlijke bevelen uitvoeren en is belast met de executie der vonnissen.

Het geding heeft tot punt van uitgang de aanklacht van het O. M., en de rechter is bij het onderzoek en de vonniswijzing aan de feitelijke grenzen der aanklacht gebonden.

De wet onderscheidt :

1°. het voorbereidend- of vooronderzoek, dat gesplitst wordt

1) Slechts de hoofdpunten van het betoog werden voorgedragen.

in het opsporingsonderzoek, de voorloopige informatie en de gerechtelijke instructie.

Het opsporingsonderzoek geschiedt door en op last van het O. M.; de voorloopige informatie en de gerechtelijke instructie hebben plaats voor den van het O. M. onafhankelijken rechter-commissaris, d. w. z. voor een der leden van de rechtbank, die deze functie gedurende hoogstens twee jaar waarneemt. De voorloopige informatie wordt genomen op requisitoir en ten behoeve van het O. M.; de gerechtelijke instructie kan eerst geopend worden, wanneer de rechtbank in raadkamer rechts-ingang verleend heeft.

Het geding behoeft volstrekt niet altijd de drie fasen te doorloopen.

2°. het eind- of hoofdonderzoek;

3°. de toepassing der rechtsmiddelen.

Het vooronderzoek geschiedt in het geheim en schriftelijk; de beklagde mist den bijstand van een verdediger. (Inquisitorische vorm).

Het openbare hoofdonderzoek is in hoofdzaak van accusatorischen aard. De uitspraak des rechters moet gegrond wezen op de verklaringen, die in zijne tegenwoordigheid tijdens de openbare terechtzitting worden afgelegd, m. a. w. het hoofdonderzoek geschiedt mondeling en ten aanhoore van den beslissenden rechter, terwijl verdediging door een rechtsgeleerde alsdan toegelaten, en daarmee de ongelijkheid tusschen O. M. en den beklagde geëffend is, althans grootendeels.

Teneinde te waarborgen, dat de rechter zal oordeelen naar datgene wat ter openbare terechtzitting wordt voorgebracht, is bepaald, dat de rechter-commissaris geen zitting mag nemen in de rechtbank, dat de rechtbank bij voorkeur zal zijn samengesteld uit rechters, die niet over de verwijzing naar de openbare terechtzitting gezeten hebben, en eindelijk dat de getuigen, tijdens de vooronderzoeken niet onder eed gehoord worden.

De onafhankelijkheid en onpartijdigheid der rechterlijke macht wordt hoofdzakelijk gewaarborgd door art. 166, lid 2, der Grondwet, welk artikel inhoudt: »De leden van de rechterlijke Magt,

met regtspraak belast, en de procureur-generaal bij den Hoogen Raad worden voor hun leven aangesteld."

Het Wetboek van Strafvordering kent de volgende rechtsmiddelen :

- a.* het verzet ;
- b.* het hooger beroep ;
- c.* de cassatie ;
- d.* de revisie.

ad *a.* Het verzet geeft den bij verstek veroordeelde het recht eene tweede behandeling der zaak te eischen bij den rechter, die het contumaciëele vonnis gewezen heeft.

ad *b.* Zonderen wij de kleine wets- en politicovertradingen uit, dan kan men zeggen, dat zonder eenige noemenswaardige beperking, zoowel het O. M. als de beklagde in hooger beroep kunnen komen.

ad *c.* Tegen alle handelingen, arresten en vonnissen der hoven, arrondissementsrechtbanken en kantongerechten kunnen O. M. en beklagde bij den Hoogen Raad cassatie aanteekenen bij vermeende wetsschennis.

Het beroep in cassatie is alleen toegestaan, wanneer verzet of hooger beroep niet meer mogelijk zijn, en dient om eene gelijkvormige toepassing der wet te verkrijgen, van daar dat het onderzoek en de beslissing uitsluitend betrekking hebben op rechtsvragen.

De Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad zal zich in cassatie kunnen voorzien in het belang der wet.

ad *d.* De revisie of herziening — vooral niet te verwarren met de approbatie van het militair-strafproces — is een buitengewoon rechtsmiddel dat strekt tot schorsing of vernietiging van een gewijsde, niet meer vatbaar voor bestrijding, wanneer de waarschijnlijkheid of mogelijkheid eener rechterlijke dwaling bestaat. De wet geeft aan in welke gevallen het gewijsde herzien kan worden. (Art. 375 Wetb. v. Strafv.) 1)

1) Zie het voorstel van wet van den heer Harte van Tecklenburg c. s. (23 Sept. 1898).

Wanneer men thans ziet, dat volksvertegenwoordigers zich beijveren een voorstel van wet tot aanvulling van den Achttienden Titel van het Wet-

Thans het een en ander over het *militaire strafproces*.

Een hoofdrol vervult de auditeur; hij is openbaar aanklager, rechter van instructie, verdediger en secretaris (griffier), terwijl die functiën in het gewone strafproces zeer terecht gescheiden zijn. Voorts zal hij den krijgsraad dienen van consideratiën en advies in alle zaken, waarin zulks van hem zal worden gevorderd.

De auditeur is in zooverre als verdediger van den beklagde te beschouwen, dat hij zijne consideratiën zal voegen bij de stukken, die de beklagde, deszelfs echtgenoot of nabestaanden, aan den krijgsraad tot bewijs der onschuld zullen kunnen overleggen.

Juist in de positie van den auditeur schuilt eene hoofdfout onzer militaire rechtspraak. Reeds in het jaar 1842 heeft Mr. Reiger met klem daarop gewezen; hij schrijft: »De auditeur is openbaar aanklager en tevens griffier, zoowel gedurende de informatiën als bij den krijgsraad, zoodat hij, ofschoon openbaar aanklager, bij de deliberatiën en de stemming tegenwoordig is. Deze vereeniging van verschillende functiën in één persoon komt mij niet doelmatig voor en kan aanleiding geven tot groote misbruiken. Ingenomenheid vóór of tegen een be-

boek van Strafvordering te doen, opdat herstel van dwaling in meerdere mate mogelijk worde, dan is de vraag gerechtigd, wanneer komt het zoo stiefmoederlijk bedeelde militair-strafrecht aan de beurt?

Rechterlijke dwalingen kunnen bij de meest volmaakte strafprocedure voorkomen, alzoo de voorstellers. Aan de mogelijkheid eener dwaling op militair-strafrechtelijk gebied zal dus wel niet getwijfeld worden. Door een der leden werd de revisie van vonnissen van den militairen rechter dan ook ter sprake gebracht. Hij wenschte bepalingen van den Achttienden Titel op nitspraken van militaire rechtbanken toepasselijk te verklaren. Andere leden meenden dat militaire strafzaken niet op deze wijze bij den burgerlijken rechter kunnen worden overgebracht.

Art. 75 P. I. H. M. G. verwijst naar „den stijl van praktijk bij den Hove van Holland, tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde“. Volgens het oud-Holl. recht nu, zou, wanneer *na* het vonnis nog de onschuld mocht blijken, niet de vierschaar, maar de wetgevende macht over de zaak moeten beslissen, waarbij dan de vierschaar het vonnis en de nieuwe bewijzen behoorde over te leggen.

Het schijnt, dat tegenwoordig de eenige uitweg zou wezen een request, eventueel gevolgd door de verleening eener gemotiveerde gratie.

»klaagde mag men niet veronderstellen in hem, die den gewigtigen post van auditeur bekleedt; maar zij kan plaats hebben. »Langdurige waarneming van het openbaar ministerie heeft wel eens invloed op de wijze van zien des ambtenaars; gedurende een reeks van jaren gewoon schuld bij den beklagde te vinden, zoekt hij ligt alleen de schuld, en vergeet naar de onschuld om te zien; men ziet in een beklagde licht reeds den schuldige en er behoort eene groote mate van zelfstandigheid toe, om zich vrij te waken van den invloed, dien de dagelijksche ervaring, welke den aangeklaagde schuldig deed vinden, onwillekeurig op onze wijze van zien nitoeft. Gemakkelijk wordt men dus bevooroordeeld en tegenover dat gevaar staat geen tegenwigt; de auditeur toch, de vraagpunten hebbende opgesteld, en de antwoorden der beklagden en getuigen opteckende, kan onwillekeurig doch ligtelijk zijn post van getrouwen griffier vergeten, door den indruk zijner pligten als ambtenaar van het openbaar ministerie."

Buiten de residentie van den krijgswaad wordt de functie van auditeur waargenomen door den »Plaats-majoor van het garnizoen, den Adjutant, of anderen daartoe *geschikten officier*", 1) zoo zegt de wet; in de practijk wordt die taak vervuld door den jongsten der drie benoemde officieren. Zeker is het te betreuren, dat het voorschrift der wet niet trouw opgevolgd wordt.

Tijdens de gerechtelijke informatien is het onderzoek bijna geheel in handen van den auditeur 2) en zijn de officieren-commissarissen te beschouwen als »Beisitzer", door wier tussenkomst de auditeur de instructie bestuurt. Daarenboven schijnen zij, evenals de »Beisitzer" der Pruisische wet van '45, meer in het bijzonder voor de belangen van den beklagde te moeten waken, van daar dat art. 70 W. R. L. zegt:

»Zij (de officieren-commissarissen) zullen in alle verhooren even zeer zich toeleggen om de onschuld te ontdekken, als om bewijs en erkentenis van schuld in te winnen."

1) Ik cursiveer.

2) Zie Barré. „Het Militair-Strafrecht in Ned.-Indië". Rechtspleging; blz. 136.

De wetgever van '14 hecht zeer veel waarde aan de bekentenis; de pijnbank is afgeschaft, doch: »Die Verhøre erhalten »den Charakter eines Versuchs, etwas durch eine Art geistigen »Zwangs des Angeschuldigten zur Angabe der Wahrheit heraus »zu bringen.»

Het inquisitorisch karakter onzer rechtspleging treedt zeer op den voorgrond in de artt. 82 en 114 W. R. L.

Art. 82 bepaalt dat de commandeerende officier den beklagde door correctieve middelen dwingen zal te antwoorden, indien deze daartoe onwillig mocht zijn. Dit voorschrift is lijnrecht in strijd met de hedendaagsche rechtsbegrippen; eene verplichting tot antwoorden bestaat voor den beklagde niet.

Art. 114, betrekking hebbende op de confrontatie, zegt: »Deze Artikelen zullen niet vragender wijze, maar stellig zijn »ingericht, bij voorbeeld:

»Den beschuldigde wordt door den Auditeur-militair aangezegd, dat het eene waarheid is, dat, enz.»

De verhooren gehouden voor de officieren-commissarissen worden in den krijgsraad gelezen. Wel kunnen er nog nadere verhooren in den vollen krijgsraad plaats hebben, doch de verklaringen tijdens de gerechtelijke informatie afgelegd, blijven hoofdbron. De officieren-commissarissen zijn als het ware de gedelegeerden van den krijgsraad en hooren de getuigen dan ook onder eed.

Het eigenlijk onderzoek heeft mitsdien niet plaats in tegenwoordigheid van den beslissenden rechter, ja zelfs, de mogelijkheid bestaat, dat de beklagde veroordeeld wordt zonder dat één der rechters — noch zelfs de auditeur — om zoo te zeggen de klank zijner stem vernomen heeft!!

Het levenlooze papierenwoord heeft, helaas, een maar al te grooten invloed! Ziedaar, eene tweede principiele fout! En »even the countenance, looks and gestures adds to, or takes »away from the weight of his testimony.»

De geschriften worden bovendien in den regel opgemaakt door den auditeur in zijne hoedanigheid van secretaris, en die zelfde auditeur heeft als openbaar aanklager als het ware »ambts-halve een belang in de veroordeeling des beklagden" (Mr.

Reiger), waarbij dan nog komt, dat hij als adviseerend rechtsgeleerde een zeker overwicht heeft op de militaire leeken, die slechts nu en dan als rechter optreden, »waarvan — aldus »Mr. Reiger — het vrij natuurlijk gevolg is, dat de beklaagden »eigenlijk niet terecht staan voor een krijgsraad, maar alleén »voor den auditeur, en dat deze niet zelden in zijne macht »heeft, om over de veroordeeling of de vrijspraak van den »beschuldigde te beslissen. Ik spreek niet van hetgeen bij ons »plaats heeft; want ik geloof niet, dat onze auditeurs-militair »misbruik zullen maken van hunne meerderheid boven de leden »der krijgsraden; maar ik spreek van hetgeen gebeuren kan, »en van hetgeen het gevolg kan worden van de zamenstelling »der krijgsraden alleén uit officieren.”

Bevreesing mag het wekken, dat door den krijgsraad in het algemeen weinig gebruik gemaakt wordt van de termijnen, die de wet laat. Recollement, voordracht tot vrijspraak, tot absolutie van de instantie of tot conclusie van eisch, het dienen van conclusie van eisch door den auditeur en de vonniswijzing hebben meermalen in dezelfde zitting plaats. Terecht merkt de majoor G. J. W. Kooiemans Beijnen in zijn bekende leer-cursus op: »beter ware het zeker indien de leden gedurende »de termijnen inzage namen van de stukken.”

De militaire rechtspleging heeft een geheim karakter; alleen het uitspreken van het vonnis en de pleidooien voor het H. M. G. geschieden in het openbaar. 1) Ik stip hierbij aan, dat de krijgsraden in gevangenis zitting houden, hetgeen niet alleen weinig verheffend is voor de Godin der Gerechtigheid, maar ook moeielijk te rijmen met den eisch van uitspraak van het vonnis in het openbaar. In België nam men in 1830 onze militaire strafwetten over, en reeds op den 9en November van dat jaar werd bepaald: »Les régences mettront à la disposition des conseils de guerre, dans les lieux où ils se tiennent, un locus — hors des prisons — où leurs audiences pourront être tenues publiquement.”

1) Wenschelijk ware het, dat, evenals in Indië, de officieren in de gelegenheid gesteld werden op eene gemakkelijke wijze van de vonnissen kennis te nemen.

En wie zal ontkennen, Mijne Heeren, dat de officieren-commissarissen soms verplicht zijn te vorgaderen in lokalen, die zeker niet tot diepen ernst stemmen. In de Militaire Gids van het jaar '95 lees ik: »Wij hebben het wel eens bijgewoond, »dat de gerechtelijke informatie plaats vond in een onoogelijk, »vuil nevenlokaal der hoofdwacht; ter elfder uur moesten nog »stoelen gehaald worden en de kachel verkoos niet door te »branden. Op stuk van zaken zat de jongste officier met ver- »kleumde, kromme vingers te pennen, en de beide commis- »sarissen liepen, om het hardst rookende, op en neer. Daartoe »komt men — de mensch blijft mensch — en waar blijft dan »het prestige der militair-rechterlijke macht tegenover ver- »dachten en getuigen, en kan verwacht worden, dat een onder- »zoek, onder dergelijke omstandigheden, niet de noodzakelijke »nauwgezetheid en scherpzinnigheid geleid wordt?»

Het is een schamele troost te vernemen, dat ook elders de toestanden alles behalve rooskleurig zijn; de Generaal-Auditeur Ittenbach heeft in den Rijksdag bij de behandeling van het Ontwerp D. M. S. G. O. 1) gezegd: »Jetzt ist das elendeste »Amtsgerichtslokal noch ein Palast gegen die Räume, mit denen »unsere Militärgerichte in den Kasernen etc. sich behelfen »müssen.»

Alleen voor het H. M. G. heeft de militair een verdediger. Tijdens het onderzoek voor officieren-commissarissen en krijgsraad is *eigen* verdediging toegelaten, terwijl, zooals reeds hiervoor in herinnering gebracht is, art. 187 W. R. L. zegt, dat een gearresteerde of gerequireerde in persoon, deszelfs echtgenoot en nabestaanden aan den krijgsraad zullen mogen aanbieden zoodanige stukken, als zij vermeenen tot bewijs der onschuld te kunnen dienen. Doch welke waarde heeft eene verdediging zonder inzage van de processtukken? De beklagde is vreemd- deling in zijn eigen zaak, de verdediging tast in den blinde rond.

Het hooger beroep is benepen geregeld; de veroordeelde — en dit past in het stelsel der wet — kan alléén in appel komen, wanneer hij niet bekend heeft. De auditeur is niet bevoegd

1) Deutsche Militärstrafgerichtsordnung.

appel aan te teekenen; de advocaat-fiscaal wèl — hetzij ter handhaving van het recht van den Souvereinen Vorst, herzij in het belang van den gecondemneerde — doch hij behoeft daartoe autorisatie van het Hof.

Een enkel woord, mijne Heeren, over het preventief arrest. Bekend is het, dat uit de artt. 55 en 160 W. R. L. afgeleid wordt, dat de mindere militair, die bij het begin van het strafproces eenmaal in arrest is, en dat is regel, gedurende het geheele verdere onderzoek zijner zaak in arrest moet blijven. 1) Met Barré, de kundige schrijver over het Indisch Militair Strafrecht, acht ik deze uitlegging der wet onjuist. Ik zal hier niet herhalen, wat ik elders omtrent deze quaestie schreef, doch ik vraag U of het niet hoogst onbillijk is, dat een soldaat in preventief arrest wordt gehouden, totdat de eindbeslissing van het H. M. G. gevallen is, ook al blijkt reeds tijdens het gerechtelijk onderzoek voor officieren-commissarissen zonneklaar, dat hij onschuldig is.

De Majoor J. F. T. Veeren verhaalt ons in het Indisch Militair Tijdschrift van het jaar 1894, dat een fuselier, na voor een eenvoudig feit 9 maanden in preventief arrest te hebben doorgebracht, nog in afwachting was van de eindbeslissing van het H. M. G.

Slechts op één punt bestaat er aansluiting tusschen het militaire en het gewone strafproces. De tiende titel namelijk van het C. W. (van het bewijs der misdaden) bepaalt, dat, behoudens het vastgestelde in de artt. 211 en 213 C. W., de voorschriften betreffende het bewijs van strafbare feiten van het Wetboek van Strafvordering, ook door den militairen rechter toegepast zullen worden. Ik releveer het merkwaardige feit, dat volgens de W. R. L. den getuigen de eed wordt afgenomen, *na*, en volgens het Wetboek van Strafvordering *vóór* het afleg-

1) Mr. C. P. K. Winckel. Gids voor het Nederlandsche leger bij de uitoefening der Militaire Regtspleging in tijd van vrede.

Mr. W. E. van der Hout. Handleiding ten gebruike bij de uitoefening der Militaire Rechtspleging, bewerkt ten dienste van het leger in Nederlandsch-Oost-Indië.

Zie de desbetreffende circulaire van den Advocaat-fiscaal voor de Land- en Zeemacht in N.-I. van het jaar 1895.

gen der getuigenis. Terecht is opgemerkt, dat de vraag wat grooteren waarborg geeft, de eed, waarbij de getuige zwerft de waarheid te zullen zeggen, of de eed, waarbij hij verklaart de waarheid te hebben gezegd, niet van zuiver juridischen-, maar veeleer van practisch psychologischen aard is (Mr. A. A. de Pinto). De nadere bespreking dezer vraag valt buiten het bestek dezer voordracht; ik wil alleen nog eenige regelen aanhalen uit een artikel van de hand van Mr. A. A. de Pinto (Tijdschrift voor Strafrecht 1887):

»Wij verkeeren — aldus Mr. de Pinto — in den toestand »dat beide wijzen van eedsaflegging sedert ongeveer drie vierde »van een eeuw bij ons gebruikelijk zijn, de eene bij den burger- »lijken, de andere bij den militairen rechter. Logisch is dit »onverdedigbaar.» 1)

Niet minder onlogisch is het, dat sedert het jaar 1896 de burgerrechter den schuldige niet meer in de kosten veroordeelen kan, terwijl daarentegen de militaire rechter daartoe wel verplicht is. (185 W. R. L.).

In den boezem van het leger, en ook daar buiten, heeft het verbazing, zoo niet meer, opgewekt, telkens wanneer een voortvluchtige, die niet te bekomen was, door den krijgsraad gebannen werd buiten het grondgebied van den Staat. Het is waar, de straf van verbanning bestaat niet meer, doch moet de verbanning van art. 200 W. R. L. beschouwd worden als eene straf? Mij dunkt, dat het antwoord ontkennend moet luiden, o. m. omdat volgens de artt. 201 en 202 W. R. L. terugkeer na verbanning mogelijk is, en dan eene behandeling der zaak au fond volgt, even alsof de beklagde zich niet verwijderd had, mits hij zich in arrest begeeft en de kosten voldoet, waartoo hij hij contumacieel vonnis verwezen is. 2)

1) De *Strafprozessordnung für das Deutsche Reich* heeft als regel den vooreed ingevoerd (§ 60); meer en meer wordt echter in Duitschland de voorkeur gegeven aan den naeed. Niet alleen daárom, maar ook op grond van specifiek militaire overwegingen bepaalt § 188 der D. M. S. G. O., dat de getuige na atlegging zijner verklaring den eed zal worden afgenomen.

2) Zie Mr. M. S. Pols. Leidraad bij de voorlezingen over strafrecht en strafvordering; 1890.

Mr. A. C. Wesenhagen, auditeur te 's Hage. Weekblad van het Recht; 1896.

Eindelijk zij nog vermeld, dat de vonnissen der gewone krijgswet (vredestijd), en die gewezen door de temporaire krijgswet in steden of plaatsen, welke nog niet dadelijk belegerd of berend, doch in staat van beleg zijn verklaard, alvorens executabel te wezen, ter approbatie aan het H. M. G. opgezonden worden. Dit voorschrift acht ik van groote beteekenis, en niet het minst, omdat in ons hoogste college rechtsgeleerden zitting hebben; rechtsgeleerden, wier onafhankelijkheid door benoeming voor het leven gegarandeerd is.

Mijne Heeren! Eene algeheele herziening van ons formeel recht is een dringende eisch des tijds. Overhaasting, waarbij men »Gesetze wie Postpferde wechself" is zeker niet aan te bevelen; maar onze W. R. L. en P. I. H. M. G. dateeren van het jaar '14, en in '99 leven zij om zoo te zeggen nog ongewijzigd voort, ondanks reeds in het jaar 1821 begrepen werd, dat zij den toets zelfs eener milde critiek niet kunnen doorstaan!

Het H. M. G. spreekt sedert het jaar 1814 recht: »bij provisie en tot hierin nader zal worden voorzien"!!

Waarom laat eene herziening nog altijd op zich wachten?

De oorzaken zijn niet ver te zoeken. Aan de universiteiten wordt het militair-strafrecht niet onderwezen; de militaire rechterlijke macht verschaft slechts aan enkele juristen eene maatschappelijke positie, de balie vindt geen voldoende werkring, en het ligt alzoo voor de hand, dat de juristen weinig aandacht hebben voor het militair-strafrecht. De officier vervult slechts nu en dan gedurende zijn loopbaan de gewichtige functie van lid van den krijgsraad, en wanneer men daarbij bedenkt, dat hij zich bij voorkeur toelegt op de zuiver krijgskundige vakken, dan volgt daaruit, dat hij te weinig doorgedrongen is in de rechtswetenschap om zich in het openbaar op dit gebied te bewegen.

De hoogleeraar M. S. Pols noemde het militair-strafrecht »een onderwerp dat als het ware in een afgesloten hoekje zit, »waar men zelden of nimmer komt, een onderwerp dat voor »slechts weinigen een onderwerp van grondige studie is, dat

»door slechts weinigen in de practijk kan worden waargenomen.»

Vooral het formeel militair-recht biedt daarbij netelige quaestiën; niet zelden toch komen de eischen van het hedendaagsche strafproces min of meer in botsing met die der discipline. Het is niet gemakkelijk een vergelijk — een compromis — te treffen; de officier is niet voldoende op de hoogte der rechtswetenschap 1); de jurist is niet genoegzaam bekend met de leger-toestanden en kan dientengevolge de belangen der krijgstucht niet ten volle waardeeren.

In de toekomst zal, tengevolge van de invoering van mondelijkheid, onmiddellijkheid, verdediging en openbaarheid, al weer meer rechtskennis van den officier-rechter gevorderd worden; hierop is met nadruk gewezen bij de behandeling der D. M. S. G. O., en door de Duitsche regeering is dan ook de opening van een rechtscursus voor officieren in uitzicht gesteld. Aan de universiteit te Berlijn zijn reeds dit jaar voorlezingen gehouden over het militair-strafrecht, en binnenkort zal een »*Zeitschrift für die gesammte Militär-rechtswissenschaft*» uitgegeven worden en wel onder hoofdredactie van den bekenden hoogleeraar Dr. Von Marck.

Te St. Petersburg bestaat een militaire rechtsschool, welke in drie jaar doorloopen kan worden; jaarlijks overtreft het aantal aspiranten verre dat der plaatsen. De officieren, die de militair-rechterlijke carrière verkozen hebben, genieten voorrechten.

Mijne Heeren! Ik uit den wensch, dat weldra onze Leidsche Hoogeschool met een leerstoel voor het militair-strafrecht verrijkt moge worden. De machtige invloed, die de universiteit, als brandpunt van het intellectueele leven, uitoefent, zal eene spoedige herziening zeer bevorderen. 2)

Verder zou, mijns inziens, bepaald moeten worden, dat bij

1) Ontwerp 1821: „Nu worden soms stafofficieren tot president van den krijgswaad benoemd, die soms niet weten wat een krijgswaad is.” (Archief Ministerie van Justitie).

Zie ook het oordeel van den generaal Chassé. (Archief Ministerie van Justitie).

2) Zie reeds bldz. 18 en 27 der Nederlandsche Jaarboeken voor rechtsgeleerdheid van het jaar 1842.

voorkeur die juristen in aanmerking komen voor eene benoeming tot auditeur, of andere betrekking bij de militair-rechterlijke macht, die den rang van reserve-officier verworven hebben. De Pruisische auditeur mocht in dienst zijn geweest; dit voorschrift bestaat al van af het jaar 1838. In de 17e eeuw gold van den Schultheisz, den tegenwoordigen auditeur, dat hij moest zijn niet alleen »ein im Strafrecht erfahrener Mann”, maar ook »ein tapferer Soldat”. (Frönsperger) 1).

Eindelijk: niet onwaarschijnlijk is het, dat eene reorganisatie der militair-rechterlijke macht gepaard zal gaan met meerdere uitgaven. Dit moge niet zwaar wegen, het blijft alweer een hinderpaal.

In 1830 heeft België de militaire wetten van N. Nederland overgenomen, doch reeds vóór het einde van dat jaar, op den 9den November, decreeteerde het Voorloopig Bewind: Openbaarheid der zitting, mondeling verhoor en verdediging. 2) Mr. J. H. Beaujon, President van het H. M. G., is van oordeel, dat bij invoering daarvan, eene algemeene herziening onzer W. R. L., ofschoon noodig blijvende, met eenig geduld zou kunnen worden afgewacht. (Proeve van een Wetboek van Militair Strafrecht; 1883).

1) Jahrbücher für die Deutsche Armee und Marine. Mai 1898. Vorlesungen über Militärrecht an der Berliner Universität.

Id. November, 1898. Der Offizier als Richter und Vertheidiger.

Die Literatur des Militär-Rechtes von Dr. Emil Dangelmaier. 1898.

Militär-rechtliche und Militär-ethische Abhandlungen 1893. Dr. Emil Dangelmaier. Bldz. 152.

Streffleur-Oesterreichische Zeitschrift 1896. Anforderungen der Gegenwart an das Auditoriat.

Der Militär-Strafprozess in Deutschland und seine Reform. 1895. 2e Deel. Bldz. 596.

A. C. H. Geukama Bakker. De Militaire rechtbanken in Frankrijk, Beieren en Rusland. 1890. Bldz. 72—74.

Erörterungen über die Grundzüge einer Strafgerichtsordnung für das Deutsche Heer, von Dr. G. Werner, Justizrat und Auditeur der Garnison Ulm. 1896. (Bldz. 32).

2) Zie ook de wet van 29 Januari 1849; zij wijzigt de samenstelling van het Hof, schaft de approbatie af, geeft ruimere voorschriften betreffende het hooger beroep en voert het rechtsmiddel cassatie in.

Ook vestig ik nog de aandacht op de Min. circulaire van 1880, betreffende de preventieve hechtenis.

Deze gewichtige verbeteringen hebben echter in het jaar 1894 eene Belgische commissie toch niet kunnen weerhouden in een officieel stuk te spreken van »ce code bizarre», en uit te roepen: »En vérité, on a quelque peine à concevoir comment, dans un pays libre, une violation aussi criante des principes les plus élémentaires du droit et de la procédure pénale ait pu se perpétuer aussi longtemps». 1)

Eene algeheele herziening is bij onze zuidelijke naburen ahangig. Op den 15den December jl. is door den Minister van Justitie een ontwerp van eene *Code de procédure militaire* bij de Volksvertegenwoordiging ingediend. 2)

Niet alleen in België, maar ook in de meeste andere staten van Europa zijn de moderne begrippen omtrent strafrechtspleging in de militaire wetgeving reeds min of meer volledig erkend en belichaamd. Openbaarheid, verdediging, mondelinge verhooren voor den beslissenden rechter, scheiding der functiën van openbaar aanklager, rechter van instructie en lid van het college met de rechtspraak belast, ziedaar, eischen, die alom gesteld worden. 3)

In hoeverre openbaarheid en verdediging kunnen worden toegelaten, en juristen aan de militaire rechtspraak zullen deelnemen, hoever zich de rechtsmacht van den militairen rechter in vreedstijd zal moeten uitstrekken, ziedaar, een paar voorname strijdvragen, bij welker oplossing men angstvallig de belangen der militaire tucht dient te raadplegen.

De wetten, regelende het militair strafproces, zou men in vier groepen kunnen samenvatten. 4)

1) Rapport sur le titre I, fait au nom de la commission par M. Anspach-Puissant (1894).

2) Ik heb kennis kunnen nemen van den tekst der wet, echter niet van de begeleidende bescheiden, daar deze nog niet in de bibliotheek der Tweede Kamer aanwezig zijn.

3) Ik verwijs o. m. naar de geschriften van Dr. Friccius, Dr. Martin Damianitsch, Dr. E. F. Weisl, Dr. Hilse, Dr. Emil Dangelmaier, Dr. von Marck en Dr. Friedrich Zenk.

4) Zie: Dr. jnr. Friedrich Zenk, K. B. Oberstabsauditeur. Die Oeffentlichkeit im Militärstrafprozesse.

J. Gran, auditeur de brigade. Fonctionnement de la Justice Militaire dans les différents états de l'Europe.

De eerste groep is nauw verwant aan den Franschen *Code de Justice Militaire* pour l'armée de terre van 9 Juni 1857 (C. J. M.), en in beginsel daarnaar bewerkt. Hiertoe behooren: de Militärstrafgerichtsordnung der Schweizerischen Eidgenossenschaft van 28 Juni 1889, de Italiaansche wet van 28 November 1869, de Servische van 9 September 1864 (?), de Rumcensche van 26 Mei 1861, en de Grieksche van 31 Mei 1860.

Tot de tweede groep behooren de wetten van Spanje (10 Maart 1884, 27 September 1890), Rusland (1883, 1885), Zweden (7 October 1887) en Beieren (29 April 1869).

De wetten, gebracht onder groep een en twee, hebben voor wat aangaat het vooronderzoek, den zuiver inquisitorischen vorm behouden, het hoofdonderzoek berust op accusatorischen grondslag, doch blijft min of meer inquisitorisch getint. Zij huldigen het beginsel, dat de voorschriften betreffende het *militaire* proces stemmen moeten met die van het *gewone*, altijd voor zoover de discipline daardoor niet geschaad wordt.

Hot onderscheid tusschen beide groepen bestaat alleen daarin dat, terwijl de vervaardigers van de onder één gebrachte wetten *geheel en al* den C. J. M. tot voorbeeld namen, de ontwerpers der onder twee saamgevatte wetten, hoewel zij ongetwijfeld toch ook het oog naar Frankrijk wendden, echter op meer zelfstandige wijze te werk gingen.

De derde groep wordt gevormd door de Engelsche en Noord-Amerikaansche wetten. In beide landen heeft het strafproces een beslist accusatorisch karakter; de wet staat in beginsel ook tijdens het vooronderzoek openbaarheid en verdediging toe, van welke vrijgevigheid echter in de practijk weinig of geen gebruik schijnt gemaakt te worden.

Het oordeel over de Engelsche wet luidt zeer ongunstig en misstanden in het leger worden menigmaal toegeschreven aan de gebrekkige rechtspleging. De *Standard* klaagde er over, dat de militaire rechter als het ware er op uit is, om door het opwerpen van bezweringen van technischen aard den schuldige aan de verdiende straf te onttrekken.

In de jaren 1883—1885 zwierven in Engeland \pm 12000 deserteurs rond; in 1892 deserteerden van de \pm 36000 aange-

worven manschappen \pm 4600; in 1893 van de \pm 40000 nieuwelingen ongeveer 5000.

In den loop van het jaar 1879 werd in Engeland en zijne bezittingen de krijgsraad 15512 maal bijeen geroepen en had de militaire rechter 23064 zaken te berechten, terwijl b.v. de Russische militaire rechtbanken in datzelfde jaar 14810, en de Pruisische krijgsraden in 1896 slechts 6500 (2000 communc en 4500 militaire delikten) zaken behandelden. 1)

Dr. Zenk schrijft: »Unser Schlussurteil geht dahin: der »englische Militärstrafprozess steht unter dem Drucke einer »dem Militarismus ungünstigen, allgemeinen Staats-, Rechts- »und Gerichts-Verfassung, er sucht diesem Uebelstande aus »militärischen Gesichtspunkten durch eine Reihe abändernder »Institute und sonstiger, vielleicht mitunder das Ziel überschies- »sender Massregeln entgegen zuwirken, — jedoch ohne des »Uebelstands Herr zu werden.»

De vierde groep bestaat uit de wetten van: Oostenrijk-Hongarije (20 September 1873), Turkije (1861—1876), Saksen (4 November 1867), Pruisen (3 April 1845), Wurtemberg (20 Juli 1818), Nederland (20 Juli 1814), Denemarken (9 Maart 1683) en Noorwegen (9 Maart 1683).

Deze staten hebben nog 't verouderd inquisitorisch proces; geheim en schriftelijk onderzoek; geen verdediging; het zwaar-
tepunt is gelegen in het vooronderzoek.

De Oostenrijksch-Hongaarsche Militärstrafgerichtsordnung is eigenlijk geen wetboek, maar slechts een door het K. K. Rijksministerie van Oorlog uitgegeven »ämtliche Zusammenstellung» van wetten en voorschriften, gebaseerd op de nog van kracht zijnde »peinliche Gerichtsordnung» van Maria Theresia (31 December 1768). In Oostenrijk-Hongarije is een ontwerp van wet in bewerking; men stuit daarbij op bezwaren, die voornamelijk hun oorsprong schijnen te vinden in het dualisme van den Oostenrijksch-Hongaarschen Staat.

Den Sultan van Turkije is een ontwerp voorgelegd, dat eene groote overeenkomst toont met den C. J. M.

1) Onze krijgsraden berechten jaarlijks gemiddeld ongeveer 550 zaken. (Gerechtelijke Statistiek).

In Denemarken en Noorwegen, die hunne militaire wetten te danken hebben aan Christiaan V, worden nieuwe wetten vervaardigd.

In verschillende landen had in den loop der jaren eene partiële herziening plaats, en, zooals wij weten, zullen weldra de Pruisische, Beiersche, Saksische en Wurtembergsche wetten vervangen worden door de D. M. S. G. O. 1)

Alvorens tot eene bespreking van de Duitsche wet over te gaan, zal ik in het kort enkele strafprocessen als types schetsen, en wel die van Frankrijk, Beieren en Pruisen, waarbij ik reeds dadelijk aanteeken, dat de ontwerpers der D. M. S. G. O. rekening hielden met de nog vigeerende Beiersche en Pruisische wetten; men is, zooals in de Begründung te lezen staat, van de stelling uitgegaan: »dasz es einem Gebot gesunder Gesetzgebungspolitik entspreche, in einem Falle, wie dem vorliegenden, sich an vorhandenes Gute anzuschlieszen, dieses aus zu »bauen, zu verbessern und solchergestalt dem neuhervorgetretenen Bedürfnisse anzupassen.»

Eene behandeling der Pruisische wet acht ik mede gewenscht, teneinde duidelijk en overtuigend te doen blijken de groote overeenkomst en ook de punten van verschil tusschen haar en onze formeele wetgeving.

Frankrijk.

Aan Frankrijk mag de eer niet onthouden worden, het eerst gebroken te hebben met het onvermengd inquisitorisch beginsel, dat den beklagde rechteloos voor den krijgsraad brengt. »Frankreich ist in der Reform vorangegangen.» 2)

1) Ik teeken nog aan, dat in de Transvaalsche Republiek in vredetijd eigenlijk geene militaire rechtspraak bestaat. In tijd van oorlog geschiedt het hoofdonderzoek mondeling, onmiddellijk en in het openbaar; heeft de beklagde een zwaar misdrijf begaan, zoo kan de krijgsraad hem, op zijn verzoek, toestemming geven zich te doen bijstaan door een verdediger. (Wet voor de Veldkornetten der Z.-Afrikaansche Republiek, 1883; Reglement van Krijgstucht of Discipline voor de Rijdende Artillerie en politie).

2) Oesterreichische Militärische Zeitschrift 1898. „Der Entwurf einer deutschen Militär-Strafprocessordnung“ door Oberstlieutenant-auditor Dr. E. Dangelmaier.

Niet alleen echter, omdat het formeele gedeelte van den C. J. M., die tot basis heeft de wet van 13 Brumaire an V, een accusatorisch karakter draagt, staat hij zelfs nu nog boven de militaire wetten van verscheidene andere staten, doch vooral ook omdat zijne voorschriften nauw verband houden met die betreffende het gewone strafproces (Code d'instruction criminelle).

Het uitstekend geredigeerde Militär Wochenblatt zegt in het achtste Beiheft van het jaar 1897, dat het Fransche strafproces »wegen seiner engen Beziehung zum bürgerlichen Strafprozess »in der Militärliteratur als Muster aller Militärrechte der Europäischen Staaten gerühmt wird.»

De code treft door zijne heldere en begrijpelijke taal; hij valt door zijn eenvoud binuen het bereik van een ieder, hetgeen voorzeker van groot belang is, waar het eene wet geldt, die uitsluitend — zooals in Frankrijk, Rusland en Engeland — of althans hoofdzakelijk — zooals in bijna alle andere staten van Europa — door leeken toegepast moet worden, menigwerf daarenboven in dagen van gevaar, beroering en opgewondenheid, in dagen dat het onderscheidingsvermogen op bedenkelijke wijze dreigt af te nemen; eindelijk, de Fransche wetgever heeft niet uit het oog verloren, dat de organisatie en wijze van werken der militair-rechterlijke macht voor de periode van rust en vrede zoodanig moeten zijn, dat zij in tijden van oorlog en van onlusten zooveel mogelijk ongewijzigd gehandhaafd kunnen worden.

In de jaren 70/71 heeft men ondervonden dat de procedure voor zulke tijden toch nog te omslachtig was; hierin is verbetering gebracht door de wet van 18 Mei 1875. Deze verbetering schijnt echter niet afdoend te wezen: H. G., officier supérieur en retraite, schrijft in *Le spectateur militaire* van het jaar 1880: »La justice militaire (en temps de guerre) ne sera »jamais assurée avec des combattants.» 1)

Aan mijne behandeling van het Fransche militaire strafproces, veroorloof ik mij eene enkele kauttekening toe te voegen, betreffende de belangrijke en in militaire kringen, ook om hare

1) Zie Aanhangsel I.

strekking, veel gelezen brochure, tot titel dragende: »Het proces »Dreyfus, getoetst aan wet en recht, door Mr. A. A. de Pinto, »Lid van den Hoogen Raad der Nederlanden en van de Koninklijke Academie van wetenschappen". Met nadruk verklaar ik hier in geene bespreking van het proces Dreyfus te zullen treden; wat ik alleen wensch, is te doen uitkomen, dat Mr. de Pinto onze wetgeving flatteert, wanneer uit zijne pen de woorden vloeien: «Toch is het geenszins twijfelachtig, dat bij vergelijking van onze »regtspleging bij de laudmagt" in verband »met de »Provisioneele Instructie voor het H. M. G.", die beide »dagteekenen van het jaar 1814, met Boek I—III 1) van den »Code de Justice Militaire pour l'armée de terre, 43 jaar later »vastgesteld bij de wet van 9 Juni 1857, het in het oog springt, »dat de waarborgen voor eene onpartijdige, onafhankelijke en »deugdelijke rechtspraak in Nederland oneindig veel grooter zijn »dan in Frankrijk."

Deze uiting van Mr. de Pinto, wien wij allen ongetwijfeld op het gebied der rechtswetenschap een groot gezag toekennen, heeft, naar mij bleek, bij velen de meening geboren doen worden — een gevolg, dat door den geleerden schrijver voorzeker niet beoogd is —, dat onze wetten van '14 nog zoo heel slecht niet zijn. Dit betreur ik; het besef moet levendig gehouden worden, dat onze procedure op geheel veronderde en absoluut verwerpelijke principen rust. Wij mogen, wij kunnen niet volstaan met eenvoudig te verklaren, dat onze rechtspleging: »in »menig opzicht behoefte heeft aan eene verjongingskuur" (Brochure) en »over haar den lof niet gezongen zal worden" (Brochure). De drang tot herziening van ons formeel militair strafrecht kan niet krachtig, niet algemeen genoeg zijn; al wat dien drang verzwakt, moet bestreden worden.

De C. J. M. onderscheidt *Conseils de revision*, *Conseils de guerre* en *Prévôtés*. Over de oude instelling der prévôtés 2),

1) Boek I: De l'organisation des tribunaux militaires.

„ II: De la compétence des tribunaux militaires.

„ III: De la procédure devant les tribunaux militaires.

2) Zie hierover behalve den C. J. M., het Fransche Velddienstvoorschrift, de Instruction du 18 Avril 1890 sur le service prévôtal de la gendarmerie

waarvan reeds onder de regeering van Frans I gewag wordt gemaakt, slechts een enkel woord. De grands-prévôts en de prévôts oefenen het politietoezicht uit in den rug en op de flanken der legers; op vreemd gebied hebben zij daarenboven de „jurisdiction de pied levé” over legervolgingen, vagebonden, personen zonder beroep, en voorts over krijgsgevangenen beneden den rang van officier, die zich aan lichtere vergrijpen schuldig maken. Tijdens den Fransch-Duitschen oorlog werd bij decreet van 2 Oct. 1870 bepaald, dat hunne rechtsmacht voorloopig zich over geheel Frankrijk zou uitstrekken.

De conseils de guerre zijn gelijk te stellen met onze krijgsraden.

Het aantal leden, zeven, is onveranderlijk; overigens wordt de samenstelling gewijzigd naar gelang van den rang van den beklagde. 1)

In de hoofdplaats van elke territoriale militaire circonscription zetelt een *conseil de guerre permanent*, waarvoor te recht staan onderofficieren, korporaals en minderen.

De permanente krijgsraad bestaat uit:

een kolonel of luitenant-kolonel, president;

een bataljonscommandant, eskadronscommandant of majoor;
twee kapiteins;

een luitenant;

een onderluitenant; } of twee luitenants;

een onderofficier.

De leden worden voor den tijd van zes maanden bij toerbeurt benoemd door den commandant van het legerkorps; zij moeten den leeftijd van 25 jaar bereikt hebben. De verklaring van de toevoeging permanent moet gezocht worden in den vasten zetel, het vaste rechtsgebied, den nauwen samenhang,

aux armées, annotée et mis à jour par un officier supérieur de l'armée (1897), en de Echo de la gendarmerie nationale.

De instelling der prévôtés kent men ook in Rumenië, Griekenland en Portugal.

1) Het aantal leden der „conseils de guerre aux armées, dans les communes et les départements en état de siège et dans les places de guerre „assiégées ou investies” bedraagt vijf, voor 't geval dat de beklagde geen hooger rang dan dien van luitenant-kolonel bekleedt.

waarin de krijgsraad geplaatst is tot de legereenheid, waaraan hij zijn bestaan dankt. Daar in Frankrijk jaarlijks slechts \pm 15 officieren als beklagden voor den militairen rechter verschijnen, zoo kan de boven aangegeven samenstelling als normaal beschouwd worden, en niet 't minst daarom, heeft de toevoeging permanent recht van bestaan. 1)

Dat een onderofficier zitting heeft in den conseil de guerre permanent is voorzeker af te keuren, doch daar tegenover staat dat ten onzent geen minimum leeftijd aangegeven is, zoodat de commissie van het jaar 1821 de verzuchting slaakte: »Welk een ijselijk beeld van de militaire justitie! Nu kinderen, die zich soms vermaken met het teekenen van mannetjes of te »snijden op het zand der inktkokers". (Archief van het Ministerie van justitie).

De W. R. L. schrijft voor dat *telkens*, wanneer een misdadig begaan is, waaromtrent door officieren-commissarissen infor-
matie genomen zijn, een krijgsraad wordt gecommandeerd. Zij beveelt niet dat de benoeming van president en leden bij toerbeurt zal geschieden, en evenmin dat de leden althans een rang gelijk aan dien van den beklagde moeten bekleeden. Met de W. R. L. in de hand kan men, wanneer de gerechtelijke informatie buiten de residentie van den krijgsraad plaats vond, een kapitein te recht doen staan voor zeven geheel willekeurig aangewezen, pas benoemde tweede-luitenants.

Dat de Fransche bepalingen, ten aanzien van het hier behandelde punt, beter zijn dan die der W. R. L. behoeft inderdaad geen betoog. Men werpe mij nu niet tegen, dat door aanschrijving of gebruik de fouten der W. R. L. min of meer weggenomen zijn; ik wensch de innerlijke waarde der Nederlandsche en Fransche wetten, zooals die daar voor mij liggen, te beoordeelen, en niet zoozeer te treden in beschouwingen betreffende circulaires enz., die binnen de grenzen der wet, of soms in strijd daarmede, zoowel hier als in Frankrijk leemten aanvullen of gebreken verhelpen.

1) A. C. H. Geukema Bakker. De militaire rechtbanken in Frankrijk Beieren en Rusland.

Aan elken conseil de guerre zijn verbonden:

1°. een *commissaire du gouvernement*, belast met de nitocfe-
ning van het openbaar ministerie;

2°. een *rapporteur*, belast met de instructie; 1)

3°. een *griffier*.

De commissaire du gouvernement en de rapporteur worden door den Minister aangewezen; een *règlement d'administration publique* geeft voorschriften betreffende de benoeming der griffiers. De commissaire du gouvernement, de rapporteur en in den regel ook de griffier zijn officieren.

Zeer ruim is de Fransche wet, waar zij bepaalt welke personen bevoegd zijn de verdediging op zich te nemen. De verdediger moet zijn militair of advocaat; met toestemming van den president van den krijgsraad, kan echter ook een der bloedverwanten of vrienden van den beklagde als zoodanig optreden. De verdediging wordt in de practijk om zoo te zeggen *altijd* door een rechtsgeleerde gevoerd.

Ook de vijf leden van den conseil de revision en de aan dat college toegevoegde commissaire du gouvernement en griffier — een der leden vervult de functie van rapporteur — zijn allen officier.

Terecht acht Mr. de Pinto, en velen met hem, deze totale uitsluiting van juristen eene groote fout; althans zeker tijdens de behandeling der zaak voor den conseil de revision kan eene voorlichting van rechtsgeleerden niet gemist worden. Die uitsluiting vindt haar oorzaak in de treurige ervaring tijdens de Fransche revolutie opgedaan, toen de inmenging van „l'élément civil” geleid heeft tot eene algeheele verslapping der discipline. 2) (Zie o. a. Rapport au corps législatif, 1857; Louis Tripier). Niet onopgemerkt mag echter blijven, dat tegenwoordig in

1) Bij de „conseils de guerre aux armées” en de „conseils de guerre „dans les communes et les départemens en état de siège, et dans les places „de guerre assiégées ou investies” wordt de functie van rapporteur door den commissaire du gouvernement waargenomen.

2) In Engeland en Rusland nemen ook geen juristen aan de militaire rechtspraak deel. Bij de bespreking van het Engelsche strafproces, schrijft Gran: „On redoute, plus qu'en France peut-être, l'influence civile en matière de questions militaires.”

Frankrijk er naar gestreefd wordt officieren voor de taak van commissaire du gouvernement of rapporteur meer te bekwamen. De Zweedsche auditeur Gran schrijft: »la loi pénale est (en France) souvent l'objet d'une étude sérieuse de la part des officiers; il s'en trouve même qui prennent leurs degrés de licence ou de doctorat en droit, ce qui naturellement les fait préférer pour les fonctions à remplir près les tribunaux militaires.»

Volgen wij thans den loop van het Fransche militaire strafproces.

Heeft de *police judiciaire militaire* 1) — hetzij op eigen initiatief, hetzij op requisitie van den Korpscommandant — of de Korpscommandant zelf een opsporings- en voorloopig onderzoek 2) ingesteld, en heeft dat voldoende grond opgeleverd om een militair van zeker delikt te verdenken, zoo worden de processen-verbaal en verdere stukken, die van aanbelang zijn, onverwijld den »Général, commandant la circonscription» (commandant van het legerkorps) ter hand gesteld (*plainte*). Is deze van meening dat de zaak niet vervolgd moet worden, zoo wijst

1) Art. 83. La police judiciaire militaire recherche les crimes ou les délits, en rassemble les preuves, et en livre les auteurs à l'autorité chargée d'en poursuivre la répression devant les tribunaux militaires.

Art. 84. La police judiciaire militaire est exercée, sous l'autorité du général commandant la circonscription:

- 1°. par les adjudants de place;
- 2°. par les officiers, sous-officiers et commandants de brigade de gendarmerie;
- 3°. par les chefs de poste;
- 4°. par les gardes de l'artillerie et du génie;
- 5°. par les rapporteurs près les conseils de guerre, en cas de flagrant délit.

Art. 85. Les commandants et majors de place, les chefs de corps, de dépôt et de détachement, les chefs de service d'artillerie et du génie, les membres de l'intendance militaire, peuvent faire personnellement, ou requérir les officiers de police judiciaire, chacun en ce qui le concerne, de faire tous les actes nécessaires à l'effet de constater les crimes et les délits, et d'en livrer les auteurs aux tribunaux chargés de les punir.

Les chefs de corps peuvent déléguer les pouvoirs qui leur sont donnés par le précédent paragraphe à l'un des officiers sous leurs ordres.

2) Te vergelijken met het opsporingsonderzoek en de voorloopige infor-
matics van het W. v. Strafv., en de zoogenaamde huishoudelijke infor-
matics, die bij ons, op last van korps- of garnizoenscommandant gehouden worden.

hij, onder motiveering, de klacht af (*refus d'informer*). 1)

Is hij van meening dat de zaak wel vervolgd moet worden, zoo richt hij tot den Commissaire du gouvernement »*l'ordre d'informer*» 2); de laatste geeft vervolgens zoo spoedig mogelijk al de stukken over aan den rapporteur, en deze, bijgestaan door een griffier, opent nu de instructie (*l'instruction*) 3). Gedurende den loop daarvan kan de commissaire du gouvernement kennis nemen der processtukken, en voorts al de requisities doen, die hij noodig vindt; »il reste, d'ailleurs, entendu que le rapporteur est seul chargé de l'instruction, et qu'il est par conséquent seul juge de l'opportunité de ces requisitions, auxquelles il peut ne pas faire droit, s'il ne les juge pas utiles à la découverte de la vérité, en motivant toutefois son refus par une pièce qui sera jointe à la procédure.» (J. Vergne; Essai de conférences sur la procédure devant les conseils de guerre). De getuigen worden gedurende de instructie onder eed gehoord; Vergne teekent aan: »Les articles 127 du Code de justice militaire, 361 à 366 du Code pénal, qui punissent le faux témoignage, ne sont applicables qu'aux témoins à l'audience après serment; ils ne le sont donc pas aux témoins entendus par le rapporteur, parce que toutes les informations recueillies dans une instruction purement préparatoire n'ont pas le caractère d'un témoignage définitif dont le témoin ne peut plus se départir. (Boitard en Faustin Hélie. Leçons de droit criminel).»

Is de instructie afgelopen, zoo doet de rapporteur de stukken, met begeleidend rapport en advies (*pièce avec rapport et avis*) den Commissaire du gouvernement toekomen, die ze met zijne conclusies (*conclusions*) den generaal ter overweging aanbiedt.

De generaal vaardigt daarna uit *l'ordre de mise en jugement* of *l'ordonnance de non lieu*; ook kan hij eene nadere of wel eene nieuwe instructie gelasten.

1) Van een „refus d'informer” mag geene melding gemaakt worden in de conduitelijst van den verdachte (Circ. 5 April 1873). De afgewezen klachten moeten maandelijks den minister toegezonden worden. (Circ. 28 Juli 1857).

2) Is de beschuldigde kolonel, generaal of maarschalk, zoo wordt „l'ordre d'informer” door den minister uitgevaardigd.

3) Inquisitorisch, geheim, schriftelijk.

Mr. de Pinto noemt de macht den generaal toegekend, om over de verwijzing der zaak naar den krijgsraad bij eenvoudig bevelschrift zelfstandig en onherroepelijk te beslissen »exorbitant». Maar hoe noemt de geachte schrijver dan wel de macht bij art. 12 W. R. L. den garnizoenscommandant gegeven? Deze beslist omtrent de al of niet verwijzing alléén op de resultaten van een huishoudelijk onderzoek. 1)

Wanneer wij een blik werpen op de wetten van andere landen, dan leeren wij dat in Amerika het meeste gezag aan het bevelhebberschap, in zake rechtspraak, toegekend is, terwijl in Frankrijk »das gerichtsherrliche Recht schon abgeschwächt ist vermöge »des Fehlens einer Bestätigung, die in gewissem Masze durch »Rechtsmittel ersetzt ist, ferner vermöge Einfügung der Thätigkeit des Untersuchungsrichters und des Staatsanwalts.» (Dr. von Marck).

In eene afdalende reeks zou de volgorde kunnen wezen: Amerika, dan Pruisen, Oostenrijk en Rusland, vervolgens D. M. S. G. O. en W. R. L., Frankrijk, Beieren en eindelijk Zwitserland.

L'ordre de mise en jugement gaat vergezeld van het bevel tot bijeenroeping van den conseil de guerre, en wordt den beschuldigde ten minste drie vrije dagen vóór het tijdstip, waarop de krijgsraad zitting neemt, bekend gemaakt, tevens wordt hem medegedeeld het delikt waarvan hij verdacht wordt, de tekst der toepasselijke wet, de namen der getuigen, voorts — en dit op straffe van nietigheid — dat, zoo hij geen verdediger kiest, hem ambtshalve een raadsman door den president van den krijgsraad toegevoegd zal worden (verplichte verdediging). De verdediger kan volledige inzage nemen der processtukken en den beschuldigde alleen spreken.

Na de opening der krijgsraadzitting wordt het rapport, waarop de verwijzing is verleend, door den griffier gelezen. 2)

1) Weliswaar is de garnizoenscommandant verplicht 't advies van den auditeur in te winnen (Kon. Besl. van 't jaar 1818), doch ook de Général, commandant la circonscription, is in de praktijk niet zoo zelfstandig, als de wet bepaalt. (Zie de circ. min. van 9/12 1880, de beslissing van den Conseil de revision van 1/10 1880, en de cir. min. van 28/7 1857).

2) Art. 121 C. J. M.

Onbetwistbaar is het, dat de voorlezing van het rapport in de plaats treedt van die der acte van beschuldiging van het gemeene Fransche recht. 1)

Volgens de W. R. L., wij hoorden 't reeds, behoeven de auditeur, officieren-commissarissen en leden van den krijgsraad den beklagde omtrent zijne zaak slechts zooveel mede te deelen als hun goeddunkt, hetgeen toch zeker in flagranten strijd is met »de vollkomen juiste stelling, dat een beschuldigde niet mag worden veroordeeld op de aan hem onbekende bewijsmiddelen, getuigenissen, geschriften of wat dan ook.» (Brochure).

Men wil in de practijk aan de klacht van art. 7 W. R. L. de beteekenis toekennen van de dagvaarding van het Wetb. v. Strafv., van eene soort acte van beschuldiging. Ik deel echter geheel en al de meening van den Majoor G. J. W. Koolemans Beijnen, waar hij betoogt, dat volgens de wet, de klacht feitelijk niet meer is dan een proces-verbaal. (Zie leercursus blz. 358 en 359). Onze wet kent geen enkel stuk, dat de beklagde beteekend moet worden, geen enkel stuk, dat slechts eenigermate de processueele waarde van eene dagvaarding of acte van beschuldiging bezit, dat een dengdelijke basis voor het gerechtelijk onderzoek kan vormen.

Het hoofdonderzoek voor den conseil de guerre geschiedt in 't openbaar en mondeling; de oordeelvellende rechter is in onmiddellijke aanraking met partijen en getuigen.

Omtrent de openbaarheid 2) bepaalt art. 113 C. J. M.:

»Les séances sont publiques, à peine de nullité; néanmoins, »si cette publicité parait dangereuse pour l'ordre ou pour les »moeurs, le Conseil ordonne que les débats aient lieu à huis clos. »Dans tous les cas, le jugement est prononcé publiquement.

»Le conseil peut interdire le compte rendu de l'affaire; cette interdiction ne peut s'appliquer au jugement.»

1) Art. 142 C. J. M.

2) In ons burgerlijk strafproces kan van den regel der openbaarheid worden afgeweken in het belang der openbare orde en zedelijkheid, en wegens gewichtige bij het proces-verbaal der zitting te vermelden redenen (art. 161 der Grondwet en art. 20 der Wet op de organisatie en het beleid der justitie).

Intusschen de openbaarheid is daadwerkelijk niet zoo onvoorwaardelijk en onbeperkt als men uit art. 113 zou afleiden, omdat de conseils de guerre vergaderen in kazernelokalen, en deze meestal te klein zijn. (Uitzondering Bazaine; Trianon).

De president heeft zeer krachtige middelen ter zijner beschikking om de orde te handhaven, die, gaarne geef ik het Dr. Zenk toe, »niet gerade ermunternd sind für den Besuch des Publikums.» 1)

Omtrent de police de l'audience houden de artt. 115 en 116 C. J. M. ongeveer het volgende in :

1°. toehoorders, militairen of burgers, die aan de orders van den president niet gehoorzamen, kunnen door hem voor hoogstens 14 dagen in arrest gezet worden ;

2°. rustverstoorders, wie zij ook zijn mogen, kunnen staande de vergadering wegens rebellie tot hoogstens twee jaar gevangenisstraf veroordeeld worden ;

3°. toehoorders of getuigen, die zich schuldig maken aan feitelijkheden, belediging of bedreiging door woorden of gebaren ten opzichte van krijgsraad of een zijner leden worden staande de vergadering veroordeeld :

a. zoo zij militairen of daarmee geassimileerden zijn, onafhankelijk van hun rang, tot de straffen, gesteld op genoemde delikten, begaan in dienst tegenover meerderen ;

b. zoo zij geene militairen, of daarmee geassimileerden zijn, tot de straffen bedreigd door den Code pénal ordinaire;

4°. militaire personen, die zich aan andere dan de onder 1°, 2° en 3° opgenoemde feiten schuldig maken, worden onmiddellijk gevonnisd. Burgerpersonen worden aan den bevoegden burgerrechter overgegeven.

Art. 119. C. J. M. is niet minder streng ten aanzien van beschuldigten.

Den militairen rechter wordt alzoo, evenals in de Vereenigde Staten van N. Amerika, de gewichtige bevoegdheid toegekend om staande de vergadering, zelfs in vollen vreedstijd, de vier-

1) Zie „Die Oeffentlichkeit im Militär-strafprozesse, von Dr. Jur. Friedrich Zenk.“

schaar te spannen over burgers, die tijdens de terechtzitting de orde verstoren. Het exposé des motifs licht deze bepaling op de volgende wijze toe: »s'il y a trouble et tumulte, les perturbateurs, quels qu'ils soient, sont déclarés, séance tenante, par le conseil de guerre, coupables de rébellion, et punis d'un emprisonnement dont la durée peut s'élever jusqu'à deux ans. »Il est dérogé en ce cas au droit commun vis-à-vis des citoyens, et on peut dire qu'ils y ont renoncé eux-mêmes en venant dans l'enceinte de la justice militaire pour l'outrager ou pour l'intimider." 1)

Ik laat de details betreffende het contradictoir debat buiten beschouwing. (Zie de artt. 113—130 C. J. M.; art. 128 verwijst naar een twintigtal artt. van den Code d'instruction criminelle.)

Niet geheel stilzwijgend mag echter voorbij gegaan worden, dat in deze hoofdphase van het geding, de beklagde, gesteund door een jurist, juist tegenover eene rechtbank, geheel uit leeken samengesteld, eene sterke positie inneemt. Ook wensch ik nog in het licht te stellen, dat de C. J. M. voorschrijft: »Il (le président) l'avertit (l'accusé), qu'il peut tout dire, ce qu'il trouve utile à sa défense" en »si l'accusé refuse de répondre, il est passé outre", terwijl onze W. R. L., zooals hiervoor reeds in herinnering gebracht is, de draconische bepaling bevat, dat de beklagde, die onwillig is te antwoorden, door correctieve middelen genoopt zal worden aan zijne verplichting (?) te voldoen. Het verschil is kenschetsend!

Nadat aan den verdediger het laatste woord is gelaten, begeeft zich de conseil de guerre in de raadkamer, waar de leden inzage nemen van de processtukken en de zaak, buiten tegenwoordigheid van den Commissaire du gouvernement en den griffier, nader overwegen.

Ten slotte stelt de president de volgende vragen :

- 1°. L'accusé est-il coupable du fait qui lui est imputé ?
- 2°. Ce fait a-t-il été commis avec telle ou telle circonstance aggravante ?

1) Zie de „Ordnungsstrafe" der D. M. S. G. O. (§ 277).

3°. Ce fait a-t-il été commis dans telle ou telle circonstance qui le rend excusable d'après la loi ?

Deze drie vragen kunnen alleen ten nadeele van den beklaagde beantwoord worden met eene meerderheid van vijf tegen twee.

In de gevallen, waarin de wet de aanneming van verzachtende omstandigheden toelaat, wordt hieromtrent beslist bij absolute meerderheid.

Is de beklaagde schuldig verklaard, zoo wordt gedelibereerd over de op te leggen straf.

De straf wordt uitgesproken met eene meerderheid van vijf tegen twee. Zoo geene enkele straf deze meerderheid verkrijgt, wordt het voor den beklaagde gunstigste advies opgevolgd. Tegenover het laatste stel ik art. 205 W. R. L. : »De President »zal, na zulks (d. w. z. na de hoofdelijke omvraag) de conclusie »opmaken bij eenparigheid, volstreckte meerderheid, of naar het- »gene de aard der zaak en de voorschriften van het regt zullen »vereischen.»

Op blz. 26 zijner brochure legt Mr. de Pinto met nadruk de vinger op eene wondeplek van den C. J. M.; art. 140 name-lijk zegt o. m. gebiedend : »Il (le jugement) ne reproduit ni »les réponses de l'accusé, ni les dépositions des témoins." 1)

Thans rijst de vraag of de luttele waarborgen voor eene goede rechtsbedeeling, die de W. R. L., in vergelijking tot den C. J. M., den beklaagde biedt, genentraliseerd worden door het voorschrift, eigenlijk alleen geldende voor vreedstijd, dat de vonnissen niet executabel zijn voor en aleeer zij geapprobeernd zijn door het H. M. G., en dat de beklaagde in hooger beroep kan komen bij dat college, indien hij niet bekend heeft.

1) »De motiveering is de eenige en uitsluitende waarborg voor eene goede rechtsbedeeling en voor de handhaving eener goede justitie. Zij dwingt den rechter tot nadenken, vrijwaart hem tegen elke onbewuste partijdigheid, want ook deze bestaat, of tegen inspiratiën van het oogenblik, tegen overijling, tegen oppervlakkigheid." (Mr. J. A. Levy, juristenvergadering, 1884).

Achter »eenige en uitsluitende" mag men gerust een vraagteeken stellen.

Wat de approbatie, d. w. z. de contrôle, betreft, laten wij hare beteekenis niet *te* hoog aanslaan, niet overschatten, vergeten wij niet dat het Hof, evenals in den regel bij het hooger beroep, alleen papieren onder 't oog krijgt, die alle, ook het vonnis, door één persoon zijn opgemaakt. Het Hof kan veelal slechts nagaan of de conclusies, in verband met de voorstelling der zaak, zooals die uit de stukken blijkt, juist zijn; kloppen de stukken, dan zal bij dwaling van auditeur en krijgsraad, groot gevaar bestaan, dat ook het Hof op een dwaalspoor gebracht wordt.

Niet in de eerste plaats omdat onze krijgsraden alléén uit leeken samengesteld zijn, is eene deugdelijke rechtspraak onvoldoende gewaarborgd, maar omdat de wet op valsche verouderde grondbeginselen rust, en den auditeur met elkaar strijdige functiën opdraagt.

Eene enkele opmerking zij mij nog vergund.

Met bevreemding lees ik op bladz. 2 der meermalen aangehaalde brochure de met zekere voldoening neergeschreven woorden: »welk middel (van appel) voor hem (den beklaagde) met groote vrijgevigheid wordt opengesteld door art. 222 R. L.» Daar waar den beklaagde alléén het rechtsmiddel hooger beroep toegestaan is, en dan nog maar voor het geval hij niet bekend heeft, daar schaar ik mij liever aan de zijde van Mr. J. H. Beaujon, president van het H. M. G., waar hij onder de meest noodige, voorloopig in te voeren verbeteringen rekent: uitbreiding van het recht om in hoogere voorziening te komen. (Proeve van een Wetboek van Militair Strafrecht. 1883.)

Keeren wij terug tot den C. J. M.

Beroep kan aangeteekend worden door den commissaire du gouvernement of veroordeelde bij den conseil de revision te Parijs.

Aangezien art. 73 C. J. M. zegt: »les conseils de revision ne connaissent pas le fond des affaires» en art. 164 o. m.: »il (le défenseur du condamné) ne peut plaider sur le fond de l'affaire», zoo komt Mr. de Pinto, in verband met art. 74 C. J. M. — welk artikel de gevallen opnoemt, waarin de conseil

de révision het vonnis kan vernietigen — tot de conclusie dat de militaire revisie noch appel, noch cassatie is, en dat zij een uiterst beperkte en benepen instantie vormt.

Eene vernietiging door den conseil de révision wordt gevolgd door eene verwijzing naar een anderen krijgsraad.

Van beteekenis is nog het volgende :

Volgens Titre V, Livre II, kunnen de personen, onderworpen aan de rechtsmacht van den militairen rechter (art. 80), zich niet bij het gewone Hof in cassatie voorzien tegen de vonnissen van den conseil de guerre en de révision; personen, niet opgenoemd in het art. 80, wèl, doch alleen wegens door hen beweerde onbevoegdheid van den militairen rechter. Door deze bepaling worden burgers beschermd tegen machtoverschrijding van het militair gezag.

Art. 82 C. J. M. verklaart de artt. 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 en 542, § 1, van den Code d'instruction criminelle toepasselijk op de vonnissen der militaire rechtbanken. Deze artikelen handelen over de revisie, gelijk te stellen met de revisie van ons Wetboek van Strafvordering, de cassatie, alleen in het belang der wet, en de voie de recours extraordinaire 1).

In het Fransche militair-proces is alzoo, evenals bij ons, de cassatie als gewoon rechtsmiddel onbekend.

Dr. Ernst Weisl, Hof u. Gerichtsadvocat in Wien, Mitglied der Société de Législation comparée etc., die als schrijver op militair strafrechtelijk gebied zijne sporen verdiend heeft, maakt in een zijner studiën eene vergelijking tusschen het Fransche en het Pruisische militaire strafproces (1845), welk laatste op dezelfde beginselen rust als onze W. R. L., en deze vergelijking ontlokt hem de volgende, misschien wel wat sterk gekleurde, ontboezeming :

1) „Het buitengewone rechtsmiddel *voie de recours extraordinaire* geeft uitzicht op eene revisie van het in kracht van gewijsde gegane vonnis, *wegens rechtsdcaling*; de eigenlijke revisie, *wegens dcaling op het gebied der feiten*." (Mr. de Pinto).

»Denn in diesem Code bewundert die Mitwelt nicht nur die »unerreichte Gezetzestehnik der Franzosen, sondern auch die »innere Vortrefflichkeit des Gesetzes, welches durch seinen »erfolgreichen Bestand dreier Decennien den Beweis erbrachte, »dass eine auf freisinnigen Grundsätzen fuzende und an das »nationale Recht sich anschliessende Strafprozessordnung sich »wohl vereinigen lasse mit strenger Manneszucht, und dem »höchsten Ansehen der armée.» En verder: »Dem französischen »Rechte aber, das voranschreitend den Weg wies, sei Ehre »und Dank.»

Toch is Weisl niet blind voor de groote fout der Fransche wet, namelijk de algeheele uitsluiting van het juristen-element.

Van Fransche zijde wordt de noodzakelijkheid eener herziening reeds geruimen tijd gevoeld.

J. Chanson, Conseiller à la cour de Toulouse, capitaine au 134e Régiment territorial d'infanterie, geeft eene reeks van wijzigingen in overweging, betrekking hebbende op de organisatie der militaire rechterlijke macht, op de rechtsmacht van den militairen rechter, op de procesregelen en het strafstelsel. De schrijver wenscht, dat de functiën van commissaire du gouvernement, rapporteur en president van den krijgsraad uitgeoefend worden door officieren, die eene speciale studie der rechtswetenschap gemaakt hebben; aan dezen eisch moeten ook enkele leden van den krijgsraad voldoen. De revisie der vonnissen van de conseils de guerre wordt toevertrouwd aan een hoog gerechtshof, gevormd uit raadsheeren van het gewone Hof van cassatie en generaals.

De meeste der door Chanson aangegeven verbeteringen zouden echter alleen in vreedestijd toepassing kunnen vinden.

Beieren.

De *Militärstrafgerichtsordnung für das Königreich Bayern* van 29 April 1869, ingevoerd op 1 Januari 1870, heeft bij de wetten van 28 April 1872, 27 September 1872 en 18 Augustus 1879 die veranderingen ondergaan, welke noodig waren om haar in overeenstemming te brengen met het *Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich* en de *Reichsprozessordnung*.

De rechtspraak wordt uitgeoefend door :

- A. Militär-Untergerrichte;
- B, Militär-Bezirksgerichte (Feldgerichte);
- C. Militär-Obergerichte;
- D. Militär-Standgerichte.

Het openbaar ministerie vormt een zelfstandig georganiseerd hiërarchisch geheel. (Militärstaatsanwaltschaft). Aan het hoofd staat de Minister van oorlog; aan hem is ondergeschikt de *Oberstaatsanwalt* bij het Obergericht, deze heeft onder zijne bevelen den *Staatsanwalt* bij het Bezirksgericht, terwijl dan eindelijk de laatste weer de meerdere, *Vorgesetzte*, is van den *Militärgerichtspraktikant* — of den hem vervangenden officier — bij het Untergerricht.

ad A. De Militär-Untergerrichte nemen in beginsel alleen kennis van lichtere feiten. Zij bestaan naarmate der behoefte, bij *Kommandantschaften* en zelfstandige afdelingen (*selbständige Abtheilungen*), en zijn samengesteld uit den commandant als *Gerichtsvorstand*, een officier en den auditeur als *Beisitzer*, en een griffier.

De officieren moeten den leeftijd van 25 jaar bereikt hebben, willen zij tot het vervullen eener rechterlijke taak, welke ook, geroepen kunnen worden, voorts zullen bij voorkeur zij aangevozen worden, die de persoonlijke eigenschappen bezitten, noodig voor de goede waarneming van het zware ambt van rechter.

Mijns inziens is het uitstekend, dat de ancienniteitslijst niet geheel *maszgebend* is, mits steeds vooraf vastgesteld wordt wie voor eene benoeming in aanmerking komen, zoodat partijdigheid uitgesloten is (rooster). (Vorschriften zum Vollzuge des Militärstrafgesetzes und der Militär-strafgerichtsordnung für das Königreich Bayern).

De officieren-rechters en ook de officier, die eventueel het openbaar ministerie waarneemt, worden voor den tijd van een jaar benoemd.

De aanklacht wordt ingediend bij den commandant, die het advies van den auditeur inwint, en vervolgens, zoo hij van oordeel is dat het delikt door het Untergerricht berecht moet worden,

al de stukken in handen stelt van het openbaar ministerie, dat nader onderzoek instelt.

Het openbaar ministerie doet daarna den commandant één der drie volgende voorstellen :

- 1°. de zaak niet strafrechtelijk te vervolgen ;
- 2°. verwijzing naar een ander rechtscollege ;
- 3°. aanhangigmaking bij het Untergericht.

Deelt de commandant, voor zoover betreft een en twee, de meening van het openbaar ministerie, zoo vaardigt hij dien-overeenkomstig bevelen uit; in *alle andere* gevallen wordt de zaak voor het Untergericht gebracht.

Een bepaald vooronderzoek heeft niet plaats, en in verband daarmede wordt ook geen bepaalde acte van beschuldiging opgemaakt.

De Gerichtsvorstand, d. w. z. de commandant, gelast de vergaderingen, presideert ze, handhaaft de orde en de militaire discipline, en draagt zorg voor de tenuitvoerlegging der vonnissen. Beschikkingen en andere schrifturen worden geteekend door president en auditeur.

De auditeur leidt het onderzoek 1) en maakt het vonnis op, dat door allen geteekend wordt.

De beklagde kan zich doen bijstaan door een verdediger, in de practijk wordt evenwel van deze bevoegdheid zelden gebruik gemaakt.

Zoowel door den beklagde als door het O. M. kunnen nietigheidsbezwaren naar aanleiding van schending van procesvormen of onjuiste toepassing der wet bij het Militär-Obergericht ingediend worden.

De processtukken worden op bepaalde tijden aan het Militär-Bezirksgericht gezonden, dat ze nauwgezet onderzoekt. (Min. aanschrijving van 9 Dec. 1874).

1) Ook de D. M. S. G. O. onderscheidt het voorzitterschap, dat bekleed wordt door een officier, en de zakelijke leiding, die in handen is van een jurist. Het schijnt, dat die scheiding in de practijk door te voeren is; theoretisch acht ik haar bedenkelijk. Dr. Werner noemt den auditeur: „souffleur van den militairen president.”

ad B. De Militär-Bezirksgerichte (hoofdrechtbanken).

Tegenwoordig zijn er twee; één te München en één te Würzburg. 1) Hunne rechtsmacht ten aanzien van personen is afhankelijk van territoriale grenzen, vandaar de noodzakelijkheid ze in tijd van oorlog te vervangen door Feldgerichte. Zij nemen kennis van de binnen hun gebied begane delikten, die niet door de wet (art. 24) aan de Untergerichte toegewezen zijn. 2)

Aan het Bezirksgericht zijn verbonden de bevelhebber in de afdeeling als *Vorstand*, een Oberstatsauditor als *Direktor* (geassimileerd aan den rang van luitenant-kolonel), de noodige officieren en auditeurs, en een griffier.

De voorzitter 3) wordt voor elk bepaald geval afzonderlijk benoemd; zijn rang (generaal of hoofdofficier) is afhankelijk van de rangen der personen, die aan de rechtspraak deelnemen. Hij handhaaft bij het hoofdonderzoek de discipline, doch mag geen invloed oefenen op den gang van het proces en heeft geene stem.

De Direktor staat den Vorstand ter zijde, en leidt het hoofdonderzoek.

Is het inquisitorische vooronderzoek, te houden door een *geheel zelfstandigen auditeur* (rechter van instructie), afgelopen, dan worden de stukken den Staatsanwalt ter hand gesteld, die de zaak aanhangig maakt bij het Bezirksgericht. De rechtbank beveelt nu in een raad (senaat) van drie auditeurs of

1) Art. 17. „Militär-Bezirksgerichte bestehen bei höheren Kommandostellen und bleibt die Bestimmung über deren Zahl, Sitz und Sprengel dem „Verordnungswege überlassen.“

2) Art. 36. „Die Militär-Bezirksgerichte beschlieszen auf die innerhalb „ihres Sprengels angefallenen Voruntersuchungen und verbescheiden die „gegen die Beschlüsse und sonstigen Amtshandlungen der Untersuchungs- „richter erhobenen Anstände und Beschwerden, die gegen dieselben vorge- „brachten Ablehnungen, sowie die zwischen den Untersuchungsrichtern, dann „zwischen den Militär-Untergerichten ihres Sprengels entstandenen Kom- „petenzkonflikte.“

3) Voorzitter (Vorsitzende) niet te verwarren met Vorstand. De Vorstand representeert het Gericht tegenover Militär-Untergericht, burgerlijke rechtbank, enz., gelast o. m. de bijeenkomst van het Bezirksgericht, wijst de rechters en gezworenen aan, en *kan* Vorsitzende zijn.

van twee auditeurs en een officier — naarmate de beschuldigde van een commun, dan wel van een militair delikt verdacht wordt — nadere instructie, of wel verwijst, indien er voldoende aanwijzingen voor de schuld zijn geleverd, de zaak naar de Hauptverhandlung (openbare terechtzitting).

Tegen de beschikking ter verwijzing, die den grondslag vormt voor de Hauptverhandlung, kunnen zoowel O. M. als beklagde bij het Obergericht binnen bepaalden termijn Nichtigheidsbeschwerde inbrengen.

De Bezirksgerichte spreken recht, behalve in uitzonderingsgevallen (bv. wanneer verstek verleend wordt), met behulp van gezworenen, wier aantal twaalf of zes bedraagt, naarmate van de zwaarte van het delikt. De gezworenen kunnen zijn officier of onderofficier van het staand leger of de landweer, of wel gepensionneerd officier; zij moeten den leeftijd van 25 jaar bereikt hebben. De aanwijzing geschiedt volgens een vooruit op te maken rooster. De rang van de juryleden is afhankelijk van dien des beklagden. Te velde kan van verschillende bepalingen betreffende de samenstelling der jury worden afge- weken.

De jury beslist over de feitelijke vraag; het Bezirksgericht past de wet toe (rechtsvraag) en legt de straf op.

Bij berechting van commune delikten is de rechtbank bezet met 3 rechters, den Gerichtsdirektor en twee auditeuren; alzoo feitelijk uitsluiting van officieren, immers de militaire voorzitter heeft geen stem.

Een commun delikt zal echter meestal, zoo niet altijd, in zich bevatten eene schending der tucht, en de zwaarte der straf zal dus mede afhankelijk zijn van de militaire waardeering van het gepleegde feit, reden, waarom het onoordeelkundig is, het zuiver militaire element geheel te weren.

Betreft de beschuldiging een militair Verbrechen, zoo wordt het personeel versterkt met twee officieren; geldt het een militair Vergehen, zoo bestaat het gerecht uit den Gerichtsdirektor, een officier en een auditeur.

Blijven wij enkele oogenblikken stilstaan bij de voorschriften betreffende de verdediging en de openbaarheid.

De beklaagde heeft het recht ook tijdens het vooronderzoek zich te bedienen van den bijstand van een raadsman: deze heeft echter eerst na de verwijzing naar de openbare zitting de bevoegdheid inzage der stukken te nemen.

Betreft de aanklacht een Verbrechen of een door het Bezirksgericht te berechten Vergehen, zoo kan de beklaagde verzoeken dat hem ambtshalve een verdediger toegewezen wordt; betreft zij een Verbrechen en maakt hij geen gebruik van het recht een raadsman te kiezen, zoo moet de toevoeging ambtshalve geschieden.

Geldt het commune Verbrechen of Vergehen, zoo kunnen alleen juristen, geldt het militaire Verbrechen of Vergehen zoo kunnen ook officieren en militaire ambtenaren als verdediger optreden. In het laatste geval kan echter bij de beschikking ter verwijzing bepaald worden, dat, met het oog op de belangen van den dienst, advocaten geen bijstand mogen bieden.

De Hauptverhandlung is alleen toegankelijk voor volwassen mannelijke personen.

De rechtbank kan de openbaarheid opheffen:

1°. Wanneer gevreesd wordt, dat zij aanleiding zal geven tot »Aergernisz oder Verletzung des Schamgefühls;

2°. wanneer zulks gevorderd wordt door het militaire dienstbelang.

In geval 1 hebben de commandant der plaats en de onmiddellijke meerderen van den beklaagde het recht het proces bij te wonen.

In geval 2 zullen, behalve de zoo juist genoemde personen, nog toegelaten worden de benadeelde, de leden der militaire rechtbanken en voorts drie bloedverwanten, aangehuwden of vrienden van den beklaagde. 1)

De president kan ook nog aan andere personen veroorloven, de zitting bij te wonen.

1) De bloedverwanten, aangehuwden of vrienden behoeven geene volwassen mannelijke personen te zijn.

Zij worden voorts alleen toegelaten, indien de beklaagde hunne tegenwoordigheid wenscht.

Zie ook de „Vorschriften zum Vollzuge des Militärstrafgesetzes und der Militärstrafgerichtsordnung für das Königreich Bayern”.

ad C. Het Militär-Obergericht (General-Auditoriat) heeft zijn zetel te München, en bestaat uit een luitenant-generaal, die geen stem heeft, als President, de generaal-auditeur als Direktor, verscheidene Ober-anditeure als rechters en een regiments-auditeur als griffier.

Het Obergericht beslist omtrent de door het O. M. of door den beklaagde, naar aanleiding van beschikkingen of eindvonnissen der Bezirksgerichte, opgeworpen *Nichtigkeitsbeschwerde*, neemt kennis van den eisch tot voorziening in cassatie in het belang der wet (*Beschwerde zur Wahrung des Gesetzes*), voorts behoort tot zijne bevoegdheid de herziening (revisie; *Wiederaufnahme des Strafverfahrens*), de aanwijzing van den rechter bij competentie-conflicten, en eindelijk de *Offizial-Prüfung* van doodvonnissen, niet gewezen door de standrechtelijke krijgswraden.

ad D. De Militär-Standgerichte zijn buitengewone rechtbanken, die eerst bijeengeroepen kunnen worden, wanneer in oorlogstijd of in dagen van beroering door den daartoe bevoegden commandant het standrecht afgekondigd is. De afkondiging behelst de aanwijzing der delikten, die door het Standgericht berecht zullen worden.

De enigste straf, die uitgesproken kan worden, is de doodstraf.

Het Standgericht wordt voor elk bepaald geval bijeengeroepen. De commandant kiest twaalf rechters en een president, met inachtneming van de verhouding der rangen voor de jury vastgesteld; de aanklager is een officier of een Militär-Gerichtsanwalt. De beschuldigde kiest een verdediger; maakt hij van dit recht geen gebruik, dan wordt hem een officier als zoodanig toegevoegd.

Beraadslaging geschiedt in het geheim.

De rechters kunnen stemmen met schuldig, onschuldig of twijfelachtig.

Het doodvonnis eischt tien stemmen schuldig; de vrijpraak zeven stemmen onschuldig. In elk ander geval wordt de zaak naar de Feldgerichte verwezen.

Heeft de commandant te voren het Standgericht gemachtigd om onmiddellijk na de veroordeeling tot de executie over te

gaan, of vindt de commandant geene termen gratie te verleen, dan wordt den veroordeelde een korte tijd tot voorbereiding gelaten, en vervolgens wordt hij, in tegenwoordigheid der rechters, door de beschermende wacht gefusilleerd.

Heeft de veroordeelde gratie bekomen, of is de verdachte onschuldig verklaard, zoo treedt hij weer in de gelederen. 1)

De Beiersche wet wordt over het algemeen zeer geroemd, en wel voornamelijk wegens hare nauwe aansluiting aan de voorschriften betreffende het gewone strafproces. Van militaire zijde wordt zij echter op de hier volgende gronden vrij scherp gecritiseerd.

In de eerste plaats nemen aan de militaire rechtspraak te veel juristen deel (42 auditeurs), hetgeen niet alleen de organisatie kostbaar maakt, doch ook het gevolg heeft dat zij — zooals Dr. Jur. von Marck het in zijn standaardwerk uitdrukt — »eine bürgerliche im militärischen Gewande ist», en de rol, die de militaire bevelhebber vervult, eigenlijk alleen maar »decorativer Natur ist.» Dat de discipline in Beieren desalniettemin zeer goed is, moet mede worden toegeschreven aan den geest, die het geheele Deutsche leger bezielt, een invloed, waaraan zich de twee Beiersche legerkorpsen niet zouden kunnen onttrekken.

In de tweede plaats functionneert de militair rechterlijke macht in tijd van oorlog veel te traag. (Dr. Jur. Friedrich Zenk, K. B. Oberstatsauditor; zie ook de verklaring van den Beierschen minister van oorlog, afgelegd op 30 October 1893, nopens de ervaring in 1870 opgedaan, Sten. Ber. blz. 336). Zelfs voor vreedstijd is de wijze van procederen te langdradig; zoo eischt de organisatie der Militär-Bezirksgerichte bij ernstige feiten de samenwerking van 18 personen, daaronder niet begrepen de openbare aanklager, verdediger en griffier, voorts moeten de getuigen, daar alleen te München en Würzburg Bezirksgerichte zetelen, menigmaal groote afstanden afleggen.

Het trage beloop van het proces kan oorzaak zijn, dat in

1) Soortgelijk instituut vindt men in de Italiaansche, Wurtembergsche en Oostenrijksche wet.

oorlogstijd maar al te spoedig tot de standrechtelijke behandeling der zware delikten moet worden overgegaan, en heeft reeds tengevolge gehad, dat in vreedestijd bij latere wetten het rechtsgebied der Untergerichte steeds meer uitbreiding heeft gekregen. De regels betreffende de bevoegdheid der Untergerichte missen dan ook den voor eene militaire wet zoo noodzakelijken eenvoud.

Ik stip hierbij aan, dat, alhoewel de Beiersche wet de termen hohere en niedere Gerichtsbarkeit niet bezigt, zij toch feitelijk evenals de Pruisische, die onderscheiding maakt.

In de derde plaats; eene militaire rechtspraak met behulp van gezworenen, verdient al heel weinig aanbeveling. 1)

In Zwitserland hebben de militaire jury's slecht voldaan (wet van 1851). Hilty, hoogleeraar te Bern, schreef: »Aussi »longtemps que l'institution du jury existera, il sera impossible, »même en l'administrant avec les plus grands soins, de réhabilitier la justice militaire dans l'estime général." De Militärstrafgerichtsordnung der Schweizerischen Eidgenossenschaft van 28 Juni 1889 kent dan ook geen jury's meer. 2)

Rusland bepaalde in het jaar 1864 dat de gewone rechtspraak zou geschieden met medewerking van gezworenen, doch heeft die instelling toen, evenmin als in de jaren 1883/1885, in de militaire wetten overgenomen, ondanks het streven den militair dezelfde rechtsbedeeling te verzekeren als den burger. 3)

Pruisen.

Het *Preussische Militär Strafgesetzbuch* van 5 April 1845 bestaat uit twee deelen. Het eerste, bevattende het materiële strafrecht, is sedert 1 October 1872 buiten werking gesteld en

1) Zie over militaire gezworenen ook „Kritische Betrachtungen zur militär Strafprozess-Vorlage" von Prof. Dr. jur. von Marck.

2) Ook heeft men gebroken met de zeer vrijgevege en ruime bepalingen betreffende de openbaarheid.

3) De Russische wet heeft een goeden naam. „Das Russische Gesetz ist in seinen Grundzügen getragen von unsterblichen Ideen der Gerechtigkeit und der Menschlichkeit." (Das Militär-Strafverfahren in Russland, Frankreich und Deutschland; Dr. Weisl).

vervangen door het *Militär Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich*; het tweede, dat de *Militär-Strafgerichtsordnung* (Pr. M. S. G. O.) behelst, heeft in den loop der jaren — vooral sedert 1869 — vele en gewichtige wijzigingen ondergaan, en was tot voor kort van kracht in geheel Duitschland, behalve in Beieren, Wurtemberg en Saksen.

In het jaar 1845 bestond nog geene Pruisische marine, zij werd eerst in het leven geroepen in 1848. Stilzwijgend is nu maar steeds aangenomen, dat de wet van 1845 ook geldig is voor de marine.

Organisatie der militaire rechterlijke macht.

De wet onderscheidt:

A. Verwaltende-Gerichte;

B. Untersuchungs-Gerichte;

C. Erkennende-Gerichte (Spruchgerichte.)

ad A. Tot de Verwaltende-Gerichte behoort in de eerste plaats het *General-Auditoriat*, saamgesteld uit zeven raadsheeren. De president van het hooge college, dat zijn zetel te Berlijn heeft, draagt den titel van *General-Auditeur der Armee*.

Het General-Auditoriat is hof van appel ter zake van delikten, begaan door militaire ambtenaren 1); bovendien, in de door de wet bepaalde gevallen, eensdeels rechter in cassatie, anderdeels adviseerend lichaam. Het houdt toezicht op de wijze van behandeling en afdoening der zaken door de Militär-Gerichte, onderzoekt klachten betreffende militair-rechtelijke aangelegenheden, en neemt eene beslissing in geval van twijfel over de bevoegdheid der Militär-Gerichte of over de toepassing en uitlegging der wet. Het General-Auditoriat roept zoo noodig de beslissing des Konings in, bij wien ook tegen beschikkingen van het opperste gerechtshof beroep aangeteekend kan worden. De auditeurs zijn ondergeschikt aan het General-Auditoriat, welks verdere werkzaamheden in bijzondere instructies geregeld zijn 2).

1) Zie bijlage II.

2) Zie § 86, § 87 en § 88 der Pr. M. S. G. O.

In de tweede plaats behooren tot de Verwaltende-Gerichte, de *Korps-, Divisions-, Regiments- en Garnisongerichte* 1).

Zij zijn geroepen de handhaving van de strafwet te verzekeren, de strafvordering in te stellen, het vooronderzoek te leiden en het vonnis te doen uitvoeren; *de Gerichte zijn niet belast met rechtspraak.*

De D. M. S. G. O. heeft de instelling der Gerichte in principe behouden, doch, teneinde begripsverwarring te voorkomen, het gebruik van dien term gemeden.

Het Korpsgericht bestaat uit den commandant van het armeekorps als *Gerichtsherr* en den auditeur; het Divisionsgericht uit den commandant der divisie als *Gerichtsherr* en de divisie-auditeurs; het Regimentsgericht uit den regimentscommandant als *Gerichtsherr* en den *Untersuchungsführenden officier* (U. O.), die geheel en al de functies vervult van auditeur; het Garnisongericht 2) uit den gouverneur of commandant als *Gerichtsherr* en den gouvernements- of garnizoens-auditeur.

Ook nog andere officieren, b.v. de directeur der schietschool, de commandant van een jagerbataljon enz. hebben *gerichtsherrliche* rechten.

De Pr. M. G. O. onderscheidt eene *höhere* en eene *niedere Gerichtsbarkeit* 3).

De eerste omvat, zonder onderscheid, alle door officieren begane delikten, en de zwaardere strafbare feiten, gepleegd door onderofficieren en minderen; tot het ressort der tweede behoort de kennismeming van de minder ernstige delikten, begaan door onderofficieren en minderen.

De bevoegdheid der Gerichte ten aanzien van personen,

1) Zie ook § 22, 4°, Pr. M. S. G. O.

2) In alle vestingen en elf open steden (Berlijn, Breslau, Hannover enz.)

3) „Die Gerichtsbarkeit überhaupt als die Befugnisz, Angelegenheiten, welche nicht auf anderem als dem gerichtlichen (nämlich vielleicht dem Verwaltungs- oder dem Disciplinarwege) zu entscheiden sind, eben auf jenem Wege zur Erledigung zu bringen, schlieszt zwei nach Inhalt, Organ und Ausübungsform, verschiedene Bestandtheile in sich: erstens die Gerichtsbarkeit im engeren Sinne (Urtheilsfindung), und zweitens die „Gerichtsherrlichkeit.“ DR. VON MARCK.

wordt bepaald door den omvang van het *Kommandogewalt* van den Gerichtsherr.

Gerichte der hoogere Gerichtsbarkeit zijn de Korps-, Divisions- en Garnisongerichte; tot de lagere Gerichtsbarkeit behooren de Regimentsgerichte.

ad B. Het Untersuchungs-Gericht wordt, evenals het Spruchgericht, voor elk bepaald geval benoemd en bestaat uit den Auditeur of U. O. als rechter van instructie en een of meer officieren (*Beisitzer*). Rang en aantal der toegevoegde officieren zijn afhankelijk van den rang van den verdachte of gctuigen en van de zwaarte van het ten laste gelegde feit.

ad C. De wet onderscheidt *Kriegsgerichte*, welke kennis nemen van de delikten behoorende tot de hoogere-, en *Standgerichte* 1), welke oordeelen over de delikten ressorteerende onder de lagere Gerichtsbarkeit.

De samenstelling der Kriegs- en Standgerichte variëert naar mate van het onderwerp der klacht en de militaire positie van den beklaagde.

De Kriegsgerichte bestaan uit vijf klassen; de eerste wordt steeds gevormd door den president, de andere bestaan uit twee of drie personen; ook onderofficieren en minderen nemen aan de rechtspraak deel 2).

Het aantal rechters kan dertien, negen of elf bedragen 3).

De Standgerichte zijn eveneens saamgesteld uit vijf klassen; eerste klasse, de president; vierde, onderofficieren; vijfde onderofficieren of minderen. Tweede tot en met vijfde klasse zijn steeds bezet door twee personen; in het geheel dus negen rechters.

Aan het Kriegsgericht is toegevoegd een auditeur; aan het

1) Deze Standgerichte vooral niet te verwarren met de exceptioneele „Standrechtelijke krijgswraden” besproken bij de behandeling der Beiersche wet.

2) De W. R. L. schrijft niet voor dat de leden van eene belegerde of berende stad of plaats allen officier moeten zijn.

3) § 65 der Pr. M. S. G. O. geeft een bijzonder voorschrift voor de bezetting van een Kriegsgericht, dat recht moet spreken over een generaal.

Standgericht een auditeur of U. O. Hunne functiën zijn gelijk aan die van onzen auditeur.

Procesorde.

De Gerichtsherr gelast de vervolging en het voorloopig onderzoek, benoemt het Untersuchungs- en het Spruchgericht, beslist omtrent het voorloopig arrest, dat evenwel in bepaalde gevallen moet opgelegd worden, en beveelt de tenuitvoerlegging der straf. Daarentegen mag hij zich slechts in de door de wet aangegeven gevallen bemoeien met de rechterlijke functiën van den auditeur of U. O.

De bevoegdheid van den Gerichtsherr tot het verrichten van rechtshandelingen komt alzoo in vele opzichten overeen met die van onzen garnizoenscommandant.

Rijst tusschen den Gerichtsherr en auditeur of U. O. een punt van geschil, zoo wordt de tusschenkomst van het Generaal-Auditoriat ingeroepen.

Het uitgangspunt voor het *Untersuchungsverfahren* is in den regel eene klacht, inhoudende de feitelijke toedracht der zaak, welke klacht opgemaakt wordt door den laagst in rang zijnden en tot oplegging eener disciplinaire straf bevoegden meerdere van den verdachte. Op grond dezer klacht of van langs anderen weg bekomen gegevens, gelast de Gerichtsherr den auditeur of U. O. een voorloopig onderzoek te openen, en benoemt voorts het Untersuchungs-Gericht.

Het formeele vooronderzoek heeft ten doel de proces-stukken *spruchreif* te maken, d. w. z. op de gegevens, bijeengebracht door het Untersuchungs-Gericht moet het Kriegs- of Standgericht recht kunnen spreken; de getuigen worden dan ook reeds in dezen stand van het geding onder eed gehoord.

Eigen verdediging is steeds geoorloofd. De militair kan den bijstand van een verdediger inroepen, wanneer hij — in vredes-tijd — aangeklaagd is wegens een commun Verbrechen, waarop zwaardere straf dan driejarige vrijheidsberoving of wel de doodstraf gesteld is, en wanneer hij — hetzij in vredes-, hetzij

in oorlogstijd — beschuldigd wordt van een militair Verbrechen, waarop meer dan tien jaar vrijheidsberoving of de doodstraf staat. In het eerste geval kan een rechtsgeleerde, in het tweede alleen een militair als verdediger optreden.

Verplichte verdediging is voorgeschreven bij de berechting — in vreedestijd — van commune Verbrechen, waartegen de doodstraf bedreigd is.

De verdediger kan met den gearresteerde niet vrij verkeer en verschijnt niet voor de rechtbank (schriftelijke verdediging).

Acht de Gerichtsherr de akten *Spruchreif*, zoo gelast hij de bijeenroeping van het Spruchgericht (Kriegs- of Standgericht).

De bepalingen aangaande het onderzoek voor Kriegs- of Standgericht komen vrij wel overeen met de voorschriften van de W. R. L.

Kunnen de procedures voor voldongen gehouden worden, zoo dient de auditeur of U. O. eene voordracht in, waarin hij mededeelt: »wie nach seiner rechtlichen Ueberzeugung zu erkennen sei" (§ 132). Elke klasse beraadslagt over die voordracht en brengt daarna hare stem uit, eene wijze van stemmen die voorzeker ongewenscht is, immers zij verzwakt het besef der individuele verantwoordelijkheid, en is onzuiver omdat de klassen uit een ongelijk getal personen bestaan.

Bij het opmaken der conclusies geldt de regel: »die het meerdere wil, wil ook het mindere." 1)

Het vonnis wordt ter kennis gebracht van den Gerichtsherr.

Worden de processtukken niet *Spruchreif* geacht, dan gelast de Gerichtsherr een nader onderzoek of wel hij onderwerpt de zaak aan het oordeel van het Generaal-Auditoriat.

Vonnissen, willen zij rechtsgeldig zijn, moeten bekrachtigd worden (*Bestätigung*); die van het Standgericht door den Gerichtsherr, die van het Kriegsgericht door den Koning — of een door hem daartoe gemachtigd bevelhebber — of wel door den Minister.

1) Deze regel wordt ook bij ons toegepast en wel op grond van art. 25 Derde Capittel, Derde Afdeling van de wet van 1799 en art. 205 W. R. L.

Sententiën gewezen door Kriegsgerichte, kunnen eerst ter approbatie aangeboden worden, nadat zij uit een rechtsoogpunt door het Generaal-Auditoriat of door een auditeur onderzocht zijn.

Steeds kan, alvorens de bekrachtiging uit te spreken, een nader onderzoek gevraagd worden.

Alleen de Koning kan een vonnis vernietigen.

De bevelhebbers, bevoegd eene Bestätigung te verleenen, mogen de opgelegde straf nimmer verzwaren, wel verzachten, doch niet tot beneden het door de wet aangegeven minimum.

Alle sententiën worden na de uitspraak door het Generaal-Auditoriat herzien. Het doel dier revisie is voor het vervolg herhaling van fouten te voorkomen en eventueele benadeeling van den veroordeelde door toepassing van het recht van gratie zooveel mogelijk te herstellen.

Hooger beroep kent de Pruisische wet niet.

Het recht bezwaren in te dienen is echter den beschuldigde niet geheel en al onthouden. (§ 87).

Buitengewone rechtsmiddelen zijn de *Restitution* en de *Nichtigkeitsbeschwerde*.

De Restitution kan door een veroordeelde of voorloopig vrijgesprokene gevraagd worden, wanneer hij vermeent door nieuwe bewijsmiddelen zijne onschuld te kunnen aantoonen, of wel het bewijs wil leveren, dat het vonnis berust op ten zijnen nadeele vervalschte dokumenten, of op valsche verklaringen van omgekochte getuigen.

Nichtigkeitsbeschwerde kunnen opgeworpen worden, wanneer of het Spruchgericht, of het Untersuchungs-Gericht niet overeenkomstig de wet samengesteld was. 1)

Buitengewone rechtsmiddelen als Restitution en Nichtigkeitsbeschwerde zoekt men tevergeefs in de W. R. L. en P. I. H. M. G. Intusschen, in beide wetgevingen is het *Rechtsmittelwesen* weinig ontwikkeld, welke leemte eenigermate aangevuld wordt

1) Ten onzent schrijft alleen het art. 208 W. R. L. de inachtneming van een bepaalden vorm „op pene van nulliteit“ voor.

door de bepaling, dat de vonnissen eerst na bekrachtiging of approbatie uitgesproken en ten uitvoer gelegd kunnen worden. Deze bekrachtiging is alzoo geen rechtsmiddel, d. w. z. geen middel door de wet in bepaalde gevallen aan partijen toegekend om de uitvoering van eene rechterlijke uitspraak of beschikking te beletten, en ten aanzien der zaak geheel of ten deele een nieuw onderzoek en eene nieuwe beslissing te provooceren, maar evenals het fiat executie (W. R. L.) en de bepaling van het artikel 77 P. I. H. M. G. een vereischte voor de uitvoerbaarheid van het gewijsde. 1)

Ik acht het niet noodig in den kring dezer beschouwingen de bijzondere voorschriften van *Dritter Abschnitt. Von dem Verfahren bei Beleidigungen.* en *Vierter Abschnitt. Von dem Kontumazial Verfahren gegen Deserteure.* op te nemen. Evenmin zal ik bespreken de afwijkingen van den gewonen gang van het proces voor het geval de verdachte tot de rubriek der *Militär-Beamten* 2) behoort, en meen te mogen volstaan met de opmerking, dat alsdan de manier van procedeeeren meer die van het gewone Deutsche strafproces nadert.

Voor tijden van oorlog behelst de Pr. M. S. G. O. slechts ééne bepaling en deze laat het uitvoerend gezag eene groote vrijheid. (§ 25).

Ter uitvoering van § 25 zijn in 1867 en '70 bevelen uitgevaardigd, die voornamelijk tot strekking hebben de verzekering eener snelle rechtsbedeeling. 3)

Deutsche Militärstrafgerichtsordnung.

De voorafgaande beschouwingen hebben ons doen zien in

1) Hoogleraar M. S. Pols. Leiddraad bij de voorlezingen over strafrecht en strafvordering.

2) Zie Bijlage II.

3) Regelung der Militär-Rechtspflege in Kriegszeiten, 21 Juli 1867; Verfahren gegen Ausländer, 21 Juli 1867;

Handhabung der Militär-Rechtspflege in Kriegszeiten, 25 Juli 1870. Het laatste stuk is als Bijlage III aan het Verslag toegevoegd.

welke richting men zich in Deutschland moest bewegen bij de herziening van het formeele militair-strafrecht. Noodzakelijk was aansluiting aan de *Strafproceszordnung für das Deutsche Reich* en alzoo erkenning van de moderne beginselen, terwijl bij de vaststelling der door de discipline gevorderde afwijkingen de instellingen der Pruisische wet eer tot richtsnoer zouden dienen dan die der Beiersche. Ook ligt het voor de hand, dat de rechtsbedceeling zou geschieden onder medewerking van betrekkelijk veel juristen en met uitsluiting van personen beneden den rang van officier.

Tot voor korten tijd werd met reden gevreesd, dat het bekende beroep van Beieren op zijn zgn. *Reservatrecht* 1) de invoering der wet vertragen zou. Doch dit bezwaar was spoediger dan aanvankelijk vermoed kon worden, overwonnen; de quaestie is in dien zin opgelost, dat één kamer (*Senat*) van het *Reichsmilitärgericht* bezet zal worden door officieren en juristen, te benoemen door den koning van Beieren.

De wet is afgekondigd op 1 December 1898 en moet uiterlijk op 1 Januari 1901 in werking treden.

Weldra zullen mitsdien onze oostelijke naburen kunnen wijzen op eene Militärstrafgerichtsordnung, geldende voor land- en zee-macht, die niet alleen den soldaat grootere waarborgen voor eene deugdelijke rechtspraak geeft, doch ook de banden, welke de Deutsche Staten te zamen houden, al weer nauwer aanhaalt.

Bij mijne korte aantekeningen, welke geput zijn uit den lijvigen bundel Rijksdagstukken 2), wensch ik de bepalingen, die uitsluitend voor de marine in het leven geroepen zijn, geheel te laten rusten, en slechts hier en daar met een enkel woord de wijzigingen aan te stippen, die het vredesproces, d. w. z. het gewone, te velde ondergaat, welke wijzigingen rekening houden met het karakter van den bewegingsoorlog en ten doel hebben bovenal eene snelle rechtspraak te verzekeren.

1) „Begründet die Sonderrechtsstellung Bayerns dessen Anspruch auf ein „eigenes oberstes Gericht im Deutschen Militärstrafprocesz?“ door Dr. jur. v. Marek.

2) Zie tevens „Kritische Betrachtungen zur Militär-Strafprocesz. Vorlage von Prof. Dr. jur. von Marek.“

Terecht is er op gewezen, dat, indien maar eenmaal het vraagstuk voor vreedstijd opgelost is, daaromtrent voor oorlogstijd wel spoedig overeenstemming verkregen zal worden.

De *Gerichtsherr* blijft het middelpunt van het militaire strafproces; vooronderzoek (*Ermittlungsverfahren*) 1), strafvordering en tenuitvoerlegging der straf berusten in zijne hand. Zijne macht is echter in zooverre besnoeid, dat hem het recht ontzomen is een opgelegde straf te verzachten, en de rechtsgeldigheid van het vonnis niet meer afhankelijk is van het al of niet verleenen der *Bestätigung*.

In het licht dient gesteld te worden, dat de *Vierter Titel* bepaalt, dat het rechtsgeldige vonnis 2) echter eerst ten uitvoer gelegd kan worden, wanneer het voorzien is van de uit naam van den *Kontingentsherr* uitgevaardigde *Bestätigungsordre*. Deze pseudo-*Bestätigung* kan het vonnis niet aantasten 3), en schijnt inderdaad alléén ten doel te hebben helder te doen uitkomen, dat de *Kontingentsherr* de opperste *Gerichtsherr* is, en het gezag der lagere *Gerichtsherren* eene delegatie is van het gezag, dat hem toebehoort, die met het opperbevelhebberschap van het leger bokleed is. Dat de artikelen van den *Vierter Titel* aan hevige aanvallen het hoofd hebben moeten bieden, kan geene verbazing wekken. 4)

Te velde kent de D. M. S. G. O. geen beroep en geene revisie, daarvoor treedt in de plaats de *Bestätigung*, in den zin der vigeerende Pruisische wet.

Evenals de Pruisische wet, en eigenlijk ook de Beiersche, onderscheidt de D. M. S. G. O. eene *lagere Gerichtsbarkeit*, welke de lichte strafbare feiten, gepleegd door personen beneden den rang van officier, omvat, en eene *hoogere Gerichtsbarkeit*,

1) De „Strafprozessordnung für das Deutsche Reich“ onderscheidt „Haupt- und Vorverfahren“; het laatste is verdeeld in een „vorbereitendes Verfahren“ (O. M.) en eene „gerichtliche Voruntersuchung“ (rechter van instructie).

2) Niet te verwarren met de *Strafverfügung* (§ 334—§ 340).

3) Zij is vergeleken met een *Strafvollstreckungsbefehl*.

4) Gegen den Militärstrafprozess-Entwurf von Dr. Stenglein. (Deutsche Juristenzeitung n°. 1).

Kan de *Bestätigung* geweigerd worden?

zich uitstreckende over alle aan de militaire jurisdictie onderworpen personen en over alle delikten.

Standgerichte zijn bevoegd te oordeelen over strafbare feiten der lagere Gerichtsbarkeit 1), en aangeleund aan een Gerichtsherr van het type »regimentscommandant”. De Gerichtsherr wordt bijgestaan door een Gerichtsoffizier, zijnde een door hem daartoe aangewezen luitenant of kapitein, en wel in den regel zijn adjudant. 2)

Kriegsgerichte nemen in den eersten aanleg kennis van de strafbare feiten der hoogere Gerichtsbarkeit en oordeelen in tweede instantie over de vonnissen der Standgerichte. Zij zijn de hoofdrechtbanken en aangeleund aan een Gerichtsherr van het type »divisie-Generaal”. De Gerichtsherr heeft de beschikking over vier *Kriegsgerichtsräthe* (auditeurs) 3).

De *Gerichtsoffiziere* en de *Kriegsgerichtsräthe* — evenals de *Oberkriegsgerichtsräthe* bij het hof van appel, d. w. z. het Oberkriegsgericht — zijn de organen van den Gerichtsherr, en als zoodanig houden zij het door de wet — bij berechting in eersten aanleg — geëischte vooronderzoek (Ermittlungsverfahren); zij zijn de *Untersuchungsführer*. De Gerichtsherr leidt echter het Ermittlungsverfahren in, neemt kennis der stukken, kan nadere verhooren doen plaats vinden, om kort te gaan, hij is in beginsel *Herr des Verfahrens* zoolang de zaak den beslissenden rechter nog niet bereikt heeft, doch hij mag niet aan het vooronderzoek deelnemen, of op den gang daarvan invloed uitoefenen.

Belangrijk is de inhoud van § 91 j^o 96, welke paragraaf vooropstelt, dat de organen van den Gerichtsherr 4) gevolg zullen geven aan zijne bevelen, en wijders vaststelt, dat zij gedurende den gang van het proces beslissingen en beschik-

1) Te velde is de bevoegdheid der Standgerichte uitgebreider. (§ 13 en § 57.)

2) Zie §§ 93 en 94.

§ 94 zegt dat in vreedstijd de Gerichtsoffizier minstens een jaar tot het leger behoort moet hebben. De eisch is veel te laag gesteld; de redactie der § waarschijnlijk niet juist; bedoeld zal wezen, dat de Gerichtsoffizier minstens gedurende een jaar als *officier* in de gelederen gediend moet hebben.

3) De wet noemt het aantal niet.

4) Niet de beslissende rechters; niet dus b.v. de Kriegsgerichtsrath, die zitting heeft in het Kriegsgericht. Zie hierna blz. 288.

kingen van den Gerichtsherr, voor zoover de wet niet anders bepaalt 1), mede zullen teekenen en dan daarvoor ook mede verantwoordelijk zijn. Achten zij bevel, beslissing of beschikking in strijd met de wet, zoo brengen zij daartegen hunne bezwaren in, welke, indien de Gerichtsherr zijn wil doorzet, zoo spoedig mogelijk ter beoordeeling het Oberkriegsgericht toegezonden worden.

Bij bestudeering der wet rijst de vraag, of de wetgever niet met te kwistige hand „anders bepaald” heeft. Er is voorzeker niets tegen, dat beschikkingen, die meer in het bijzonder het uitvloeisel zijn van het Kommandogewalt, b.v. tijdelijke onthefing van dienst of oplegging der *Untersuchungshaft* 2), alléén door den Gerichtsherr geteekend worden, doch niet gewenscht schijnt het, dat hij o. m. ook omtrent de verwijzing naar de *Hauptverhandlung* geheel zelfstandig beslist. 3)

Heeft de Gerichtsherr op grond der resultaten van het Ermittlungsverfahren den verdachte naar den rechter verwezen (*Anklageverfügung en Anklageschrift*) 4), zoo volgt nu de openbare *Hauptverhandlung* voor het onafhankelijke en slechts aan de wet onderworpen Stand- of Kriegsgericht.

Het hoofdonderzoek is gebaseerd op het principe der mondelijkheid en onmiddellijkheid, welke principe ten volle doorgevoerd is, en juist daarin zullen zij, die bekend zijn met het Pruisische schriftelijk, middellijk strafgeding met zijne eendlooze voorlezing van akten, den schoonsten vooruitgang, de meest noodzakelijke verbetering begroeten. 5)

Gerichtsoffiziere, Kriegsgerichtsräthe en Oberkriegsgerichts-

1) Zie de §§ 166, 167, 234, 240, 250.

2) § 167, tweede lid: „Gegen die Verfügung der Untersuchungshaft findet die Rechtsbeschwerde an den höheren Gerichtsherrn statt.”

3) Zie: „Eörterungen über die Grundzüge einer Strafgerichtsordnung für das Deutsche Heer, von Dr. G. Werner, Justizrat und Auditeur der Garnison Ulm.” (Bldz. 51 en 52.)

Volgens de Italiaansche wet beslist eene *Commissione d'inchiesta* over de verwijzing; zij bestaat uit een hoofdofficier en twee kapiteins. Dit instituut is om verschillende redenen weinig aanbevelingswaardig.

4) Te volde behoeft geen Anklageschrift opgesteld te worden. (§ 242).

5) Dr. Bassermann; Dr. Grüber; von Puttkamer. (Duitsche Rijksdag.)

rätke vertegenwoordigen — weer in hunne hoedanigheid van organen der Gerichtsherrn — het O. M.

De Gerichtsoffizier is in eene en dezelfde zaak tegelijkertijd Untersuchungsführer en openbaar aanklager; hij herinnert ons aan den auditeur der Nederlandsche en Pruisische wetten.

In zaken der hoogere Gerichtsbarkeit worden de rollen door den Gerichtsherr onder de hem toegevoegde rechterlijke ambtenaren zoodanig verdeeld, dat in eene en dezelfde zaak het Ermittlungsverfahren 1), vertegenwoordiging der aanklacht en lidmaatschap van het college, belast met de eigenlijke rechtspraak, aan verschillende personen opgedragen zijn. Een gewichtige stap voorwaarts!

Uit het bovenstaande volgt, dat in de D. M. S. G. O. geene ruimte is voor een zelfstandig georganiseerd openbaar ministerie, en evenmin is er ruimte voor een vooronderzoek te houden door een van den Gerichtsherr geheel onafhankelijken rechter van instructie.

Omtrent het eerste punt zij in het midden gebracht, dat echter naast het Reichsmilitärgericht eene *Militär-Anwaltschaft* 2) in het leven geroepen is, hetgeen eensdeels zijn reden vond in de omstandigheid, dat voor het opperste rechtscollege geen Gerichtsherr, tenzij de Kriegsherr, aangewezen kan worden, anderdeels in het feit, dat het Reichsmilitärgericht in hoofdzaak hof van revisie 3) is, en dus zijne werkzaamheid geheel en al valt binnen de sfeer der rechtsvragen, d. w. z. vragen, betreffende de toepasselijkheid en uitlegging der wet. De *Obermilitäranwalt* is evenwel ondergeschikt aan den president van het Reichsmilitärgericht, een generaal of admiraal, en als zoodanig bepaaldelijk verplicht, daar waar het betreft de uitlegging van een militair dienstvoorschrift of militair grondbeginsel, of wel daar waar algemeene militaire belangen in het spel zijn, de meening van den president voor te dragen, te vertolken; hier staat tegenover, dat de president geene stem heeft.

1) In tweede instantie heeft geen Ermittlungsverfahren plaats; te velde kan het achterwege blijven. (§ 162.)

2) Bestaande uit een Obermilitäranwalt en meerdere Militäranwälte.

3) Onze cassatie heet in Duitschland *revisie*, en onze revisie *Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urtheil geschlossenen Verfahrens*.

Wat het tweede punt aangaat, hieromtrent teekent de Begründung aan: »es erscheint nicht angängig, dem Gerichtsherrn »lediglich die Befugnisse einer Strafverfolgungsbehörde zu über- »weisen, die Führung der Untersuchung aber einem von ihm »unabhängigen Untersuchungsrichter zu übertragen und damit »seinem bestimmenden Einflusse zu entziehen.

»Ein derartiges Zurückdrängen der militärischen Autorität »zu Gunsten des juristischen Elements entspricht nicht den »militärischen Verhältnissen. Der für die Disziplin verantwort- »liche Militärbefehlshaber musz vielmehr auch während des »Ermittelungsverfahrens stets in der Lage sein, für die Wahrung »der militärischen Interessen wirksam Sorge tragen zu können."

Voorts: »Es widerstreitet den militärischen Anschauungen und Verhältnissen, neben den Gerichtsherrn, dem unter allen Um- »ständen die Strafverfolgung zustehen musz, einen selbständigen »Untersuchungsrichter zu stellen, bei dem er die vom ihm im »Laufe der Voruntersuchung für erforderlich erachteten Masz- »nahmen zu beantragen hätte, und der befugt wäre die Anträge des »Gerichtsherrn abzulehnen. Es würde dies vielfach zu Konflikten »führen und den Gerichtsherrn in eine met seiner Verantwortlich- »keit und seinem Dienstaunsehen nicht vereinbare Lage bringen."

Eindelijk, Mijne Heeren, de macht van den Gerichtsherr vindt, evenals volgens de Pruisische wet, hare grenzen in de uitgebreidheid van het *Kommandogewalt* (*Befehlsbereich*), en daarmede is niet alleen de nauwe samenhang tusschen het bevelhebberschap en de rechtspraak erkend, doch daardoor wordt tevens de geleidelijke overgang van vredes- op oorlogsvoet, voor zooverre betreft de uitoefening der militaire justitie, zeer vergemaklijkt. De praktijk schijnt bewezen te hebben, dat in een klein land met uitstekende verkeerswegen, de territoriale grenzen geen overwegend bezwaar opleveren 1);

1) Art. 48 van het Belgisch Ontwerp: „Il y a un conseil de guerre permanent à Anvers pour la province d'Anvers; à Bruxelles pour le Brabant; à Gand pour les deux Flandres; à Mons pour le Hainaut et la province de Namur; à Liège pour la province de Liège, le Limbourg et le Luxembourg."

De D. M. S. G. O. laat de territoriale grenzen toch ook niet geheel en al los. (§ 23 en § 24).

ten onzent bestaat bovendien in vreedstijd eigenlijk geen grooter legerverband.

De Gerichtsherr was en is de steen des aanstoots; wèl heeft hij minder gezag dan voorheen, doch, aldus Dr. Stenglein in de Deutsche Juristen Zeitung (1898, n°. 1), de middeleeuwsche figuur is behouden.

In de Rijksdagzitting van 17 Maart j.l. werd de *gerichtsherrliche Institution* door een der leden (Dr. Beckh, afgevaardigde voor de vrijzinnige volkspartij) gebrandmerkt als eene »antiquarische antediluvianische Erscheinung.»

Het zij mij vergund tegenover de critiek van velen, de overtuiging te stellen van den generaal-auditeur Ittenbach:

»Als ich Ende 1884 Generalauditeur wurde, da kam ich, ich will »es ehrlich gestehen, ebenfalls mit etwas vorgefaszten Meinungen »gegen die Gerichtsherrlichkeit und den Gerichtsherrn in die »Stellung hinein. Ich habe mich indessen bald überzeugt, wie »unbegründet meine Befürchtungen waren; mir war Gelegenheit »genug geboten, Erfahrungen zu sammeln; denn in diesen 13 »Jahren sind allein an kriegsgerichtlichen Sachen weit über »70,000 durch meine Hände gegangen; alle sind im General- »auditoriat der pflichtmässigen Prüfung auf Sachlichkeit und »Gesetzlichkeit unterzogen worden; das Resultat dieser Beob- »achtungen aber ist, dasz ich, selbst Jurist, mit der vollsten »Ueberzeugung für den preussischen Gerichtsherrn eintrete.»

De D. M. S. G. O. onderscheidt:

- A. Standgerichte;
- B. Kriegsgerichte;
- C. Oberkriegsgerichte;
- D. Het Reichsmilitärgericht.

Omtrent deze colleges deelde ik reeds het een en ander mede; het hier volgende dient nog tot aanvulling.

ad A. Standgerichte. 1)

Zij bestaan uit drie officieren — een Stabsofficier als presi-

1) Te velde „Feldstandgerichte“.
Zie ook bldz. 286.

dent, een kapitein en een eerste-luitenant 1) --, die bij het begin van het dienstjaar voor den duur daarvan door den Gerichtsherr benoemd worden. 2)

Zijn aan het Reichsmilitärgericht en de Gerichtsherren der hoogere Gerichtsbarkeit vaste griffiers toegevoegd, die taak wordt bij de Gerichtsherren der lagere Gerichtsbarkeit door een daartoe geschikt onderofficier vervuld.

Dr. von Marck geeft in overweging de Standgerichte te doen vervallen; daarmede zou dan ook de kunstmatige verdeeling in lagere en hoogere Gerichtsbarkeit tot de geschiedenis behoreen. Neemt men in aanmerking, dat de Standgerichte slechts zeer weinig zaken te behandelen zullen hebben, dat de rechtsbedeeling zonder medewerking van juristen geschiedt, dat de beklagde geen verdediger heeft, dat de Gerichtsoffizier steeds en Untersuchungsführer en vertogenwoordiger der aanklacht is, dan zal men niet aarzelen zich aan de zijde van Dr. von Marck te scharen.

ad B. Kriegsgerichte. 3)

Zij zijn samengesteld uit vier officieren en een Kriegsgerichtsrath, bij zwaardere delikten uit drie officieren en twee Kriegsgerichtsräthe. 4)

Niet altijd is vastgehouden aan het beginsel, dat de rechters minstens een rang moeten hebben gelijk aan dien van den verdachte; in het Kriegsgericht b.v. dat de vierschaar spant over een kapitein, die zich aan een minder ernstig delikt heeft schuldig gemaakt, hebben zitting, behalve de Kriegsgerichtsrath, een overste, een majoor, een kapitein en een *eerste-luitenant*. Ik breng in herinnering, dat volgens de Pr. M. S. G. O. en de voorschriften betreffende het *ehregerichtliche Verfahren* eveneens officieren van minderen rang dan de beschuldigde aan onderzoek en uitspraak deelnemen, en zulks nimmer aan-

1) Tweede luitenants kunnen, behalve in uitzonderingsgevallen, niet als rechters optreden. (Zie de §§ 36, 37, 41, 54 en 62).

2) Te velde voor elk bepaald geval (§ 41).

3) Te velde „Feldkriegsgerichte”.

Zie ook bldz. 286.

4) Ook in Portugal hebben juristen zitting in de militaire rechtbanken (wet 1895).

leiding tot moeilijkheden schijnt gegeven te hebben. 1) De afwijking van den gewonen militairen regel vindt hare hoofdoorzaak in de vrees, dat men, bij engere beperking, op bezwaren zou kunnen stuiten bij de samenstelling van het college.

Zoo de beklagde geen hooger rang dan overste heeft, worden de militaire leden aangewezen volgens een door den Gerichtsherr bij het begin van het dienstjaar op te maken rooster, van welken rooster alleen in dringende omstandigheden mag worden afgeweken.

Het Kriegsgericht wordt voor *elk bepaald geval* door den Gerichtsherr of, indien de beklagde den rang van generaal bekleedt, door den Kontingentsherr saamgesteld; het Kriegsgericht is dus *niet*, evenals het Stand-, Oberkriegs- en Reichsmilitärgericht, een *permanent* college. Dat een permanent college meerdere garantiën geeft voor eene goede rechtsbeoordeling en onpartijdigheid 2), ligt voor de hand; echter de belangen van den dienst, in verband met de vele werkzaamheden van het Kriegsgericht, verzetten zich tegen de benoeming der leden voor geruimen tijd; de arbeid wordt verdeeld door de afwisseling van personeel.

ad C. Oberkriegsgerichte.

Zij bestaan uit 5 officieren en 2 Oberkriegsgerichtsräthe.

De Gerichtsherr heeft den rang van *Kommandirenden general*.

Het college oordeelt in tweede instantie over de vonnissen der Kriegsgerichte.

De benoeming der militaire leden vindt plaats in het begin van het dienstjaar voor den geheelen duur daarvan; zij hebben althans een rang gelijk aan dien van den beklagde.

ad D. Het Reichsmilitärgericht, gesplitst in verschillende kamers is, zooals wij reeds hoorden, in hoofdzaak Hof van revisie (cassatie) 3). Alleen vonnissen der Oberkriegsgerichte zijn vatbaar voor revisie.

1) Zie ook de „Berichte der VIII Commission ad § 46 und 47”.

2) De samenstelling, d. w. z. de aanwijzing der leden van de rechtbank, niet te verwarren met de bijeenroeping; § 15, derde lid, zegt: „Die Standgerichte, die Kriegsgerichte und die Oberkriegsgerichte treten nur auf Berufung der Gerichtsherrn und nur für den einzelnen Fall zusammen.”

3) Zie ook bldz. 288.

Uit den aard der zaak zullen betrekkelijk veel juristen (raadsheeren) in het opperste college zitting hebben, van den anderen kant is er toch ook voor gezorgd dat het militaire element zijn invloed krachtig kan doen gelden.

De President wordt door den Keizer benoemd; de overige militaire leden, die voor ten minste 2 jaar zitting nemen en minstens den rang van Stabsoffizier hebben, ontvangen eveneens hunne aanstelling van den keizer, doch deze is gehouden aan eene voordracht, welke uitgaat van den Kontingentsherr. Ik breng in herinnering de bijzondere bepaling ter wille van Beieren gemaakt. 1)

In de Begründung wordt betoogd, dat het niet goed gezien zou zijn de officieren voor het leven of voor langen duur te benoemen; er moet een nauwe samenhang zijn tusschen het Opperste Hof en het leger, welnu, dan moet er ook afwisseling zijn van het militaire personeel, dat mag niet vastroesten op zijn zetel.

Voorzeker, in de militaire rechtscolleges moet een gezonde, frissche, opgewekte militaire geest heerschen en blijven heerschen; het verband met het innorlijke leven van de krijgsmacht mag niet verloren gaan, de hartwerking van het leger moet in de rechtszaal gevoeld worden, de krijgstuhtelijke grondbeginselen moeten niet op den achtergrond geschoven kunnen worden, om plaats te maken voor bespiegelingen van hen, die feitelijk buiten de armee staan en dus niet verantwoordelijk gesteld worden, en ook niet meer zullen worden voor de slagvaardigheid van den troep.

Met dat alles voor oogen, zou ik toch de voorkeur geven aan eene organisatie, waarbij naast tijdelijke —, onafzetbare militaire leden in het Hof zitting hebben; mij lacht het meeste toe eene combinatie van onafzetbare juristen en onafzetbare deskundige militairen, waaraan voor zekeren tijd actief dienende officieren toegevoegd worden.

Ook in Duitschland is de vraag gesteld, of niet volstaan zou kunnen en moeten worden met bij het opperste burgerlijke rechtscollege — het *Reichsgericht* — als onderdeel daarvan, een

1) Zie bldz. 284.

kamer (*Senat*) te vormen, belast met de handhaving van de eenheid en gelijkheid der militaire rechtbedeeling, waardoor dan tevens eenvormigheid verzekerd werd bij de toepassing der algemeene strafwet door den gewonen- en den militairen rechter.

Van andere zijde is beweerd, dat »die Konstituierung des obersten Organes für die Mil. Strafrechtspflege als bloszen »Anhängsels des Reichsgerichts nicht die Würde und Bedeutung des Heerwesens entspräche». Daarenboven bepaalt de D. M. S. G. O., dat schending der wet ook aanwezig is, wanneer een militair dienstvoorschrift of een militair grondbeginsel niet of niet juist toegepast is, welke bepaling nader geaccentueerd wordt door § 384, o. m. inhoudende: »een vonnis is »steeds te beschouwen, als gebaseerd op eene schending der wet, »wanneer het met betrekking tot het geldig zijn of de uit»legging van een militair dienstvoorschrift of van een grond»beginsel betreffende den militairen dienst, niet in overeenstem»ming is met een daarover door het hoogste gezag gegeven »beslissing», waaruit volgt dat het militair Hof van revisie niet uitsluitend rechtsvragen in den engeren zin des woords op te lossen heeft, doch ook vragen van zuiver militairen aard, en alzoo de voorlichting van officieren in geen geval gemist kan worden.

En, zoo vraag ik, kan de beslissing over het rechtspunt wel altijd gescheiden worden van die over de feiten? Zou niet menigmaal de grens tusschen de rechts- en de feitelijke vraag moeielijk te onderkennen zijn?

Teneinde echter zooveel mogelijk te voorkomen, dat een der kamers van het Reichsmilitärgericht in burgerlijke strafzaken eene beslissing neemt, afwijkende van eene vroegere, gegeven door het Reichsgericht, zoo zal eventueel, aldus ongeveer § 79, de strijdvraag voor de vereenigde kamers van het Reichsmilitärgericht gebracht worden.

Moge, Mijne Heeren, het mij niet doenlijk zijn U heden avond een volledig beeld te geven van de zoo belangrijke D. M. S. G. O., ik mag haar toch niet ter zijde leggen, dan nadat ik Uwe aandacht nog op een paar punten gevestigd heb.

Het medegedeelde betreffende de aanwijzing van de militaire leden der rechtscolleges, o. m. in verband met de bepalingen van *Zweiter Abschnitt, Erster Titel, Zweiter Theil*, tot opschrift dragende *Ausschlieszung und Ablehnung der Gerichtspersonen*, en de onafhankelijkheidsgarantiën, die de wet in de eerste plaats aan de Raadsheeren, en voorts aan de Oberkriegsgerichtsräthe en de Kriegsgerichtsräthe — zij allen zijn onafzetbaar -- toekent, schenkt de overtuiging dat eene onpartijdige, zelfstandige rechtspraak verzekerd is.

Naast de rechtsmiddelen beroep en revisie, staat nog de *Rechtsbeschwerde*, als middel ter bestrijding van besluiten en beschikkingen; daarenboven worden de rechtsgeldige vonnissen aan eene bijzondere controle onderworpen (§ 107), en dat met het doel de rechtseenheid te bevorderen, te wijzen op begane fouten, en gratie te verzoeken, indien de straf ongeëvenredigd zwaar mocht toeschijnen; terwijl de paragrafen 420—433, handelende over de *Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urtheil geschlossenen Verfahrens* — de revisie van ons Wetboek van Strafvordering — de gelegenheid bieden het vonnis te herzien, indien op grond van bepaalde daadzaken aanleiding bestaat eene rechtelijke dwaling te vreezen.

De rechtsmiddelen zijn op breeden grondslag geregeld; niet alleen in veel ruimeren zin dan in eenige andere militaire —, maar zelfs ruimer dan in menige burgerlijke wet.

Verdediging en openbaarheid, ziedaar twee gewichtige onderwerpen, waarover in en buiten den Rijksdag heftig gestreden is.

Tijdens het proces voor het Standgericht en het Ermittlungsverfahren is verdediging door derden uitgesloten 1). Houdt men voor oogen, dat de reden van bestaan van het Standge-

1) De „Strafprozessordnung für das Deutsche Reich“ zegt in § 137: „Der „Beschuldigte kann sich in jeder Lage des Verfahrens des Beistandes eines „Vertheidigers bedienen.“

Zie ook de §§ 147 en 148.

richt gezocht moet worden in het streven naar snelle afdoening van onbeduidende feiten, dat het voor- en hoofdonderzoek geschiedt door officieren, het O. M. ook door een officier vertegenwoordigd wordt, en het althans niet gewenscht is tegenover al die leeken den beklagde de vrijheid te geven zich door een jurist te doen bijstaan, dat de veroordeelde steeds in hooger beroep kan komen bij het Kriegsgericht, en in tweede instantie verdediging wél toegelaten is, dan is die uitsluiting voldoende gemotiveerd.

De toevoeging van een verdediger tijdens het Ermittlungsverfahren is reeds daarom niet te aanvaarden 1), wijl zij den gang van het proces zeer vertragen zou.

Men bedenke voorts, dat het vooronderzoek nog niet tegen een bepaald persoon gericht behoeft te wezen, en het staken daarvan, gepaard met al of niet disciplinaire bestraffing, steeds mogelijk is.

In Frankrijk, Rusland en Italië is eerst sprake van verdediging, wanneer de zaak bij den beslissenden rechter ahangig gemaakt is; de D. M. S. G. O. noemt een vroeger tijdstip, immers het sluiten van het Ermittlungsverfahren valt niet samen met de instelling der aanklacht.

Als verdedigers kunnen optreden on als zoodanig ambtshalve aangewezen worden :

1. Actief dienende officieren ;
2. Kriegsgerichtsräthe en de bij de Militärgerichte in functie zijnde »Assessoren” en »Referendare” (Praktikanten) ;
3. Niet rechterlijke hoofdamttenaren ;
4. Personen van den Beurlaubtenstand, mits officier zijnde.
5. Rechtsgeleerden, *die tot advocaten bij de militaire rechtbanken aangesteld zijn.*

Aan advocaten, niet in het bezit dier bijzondere aanstelling, doch toegelaten tot de gewone rechtbanken, kan door den Gerichtsherr verlof verleend worden de verdediging van den verdachte op zich te nemen, doch alléén voor zoover de aanklacht bepaalde in de wet genoemde delikten (13) van het

1) Uitzondering, zie § 158.

burgerlijk strafwetboek betreft. Wordt de aanvraag geweigerd, zoo kan de verzoeker bij de opperste *Militärjustizverwaltung* zijne bezwaren indienen; door het inbrengen daarvan wordt de voortgang van het proces niet onderbroken.

Het verlof zal niet verleend worden, wanneer benadeeling van militaire dienstbelangen of van de veiligheid van den staat gevreesd wordt.

Ik releveer, dat de toelating van de met eene aanstelling voorziene advocaten niet afhankelijk is gesteld van de vraag, of de aanklacht loopt over een militair dan wel over een commun delikt. En terecht! Immers men behoeft niet hen toe te laten, van wie te voorzien is, dat zij »in Sensationsprozessen »die Oeffentlichkeit des Verfahrens benutzen, um die Disziplin »zu untergraben" (*Berichte der VIII Kommission*); daarenboven, en hierop is reeds vroeger gewezen, een delikt van het burgerlijk strafwetboek zal menigmaal, niet minder dan een van den militairen code, de discipline aantasten.

In het algemeen kan de beklagde een verdediger kiezen of wel bijstand verzoeken. Verplichte verdediging is voorgeschreven, wanneer een Verbrechen het onderwerp der aanklacht uitmaakt; ook buiten dit geval zal, indien Gerichtsherr of rechtbank zulks noodig acht, den beklagde amhtshalve een verdediger toegevoegd worden.

De verdediger kan inzage nemen der processtukken en vrij verkeerren met den gearresteerde.

Schoorvoetend heeft men van de zijde der regeering betrekkelijk ruime bepalingen in het leven geroepen, daar waar het gold de vaststelling der voorwaarden, waaronder een advocaat als verdediger voor den militairen rechter zou mogen optreden. Hieromtrent zeide de generaal-auditeur Ittenbach, in verband met de openbaarheid der Hauptverhandlungen: »Wir lassen gern jeden »Rechtsanwalt zu, von dem wir überzeugt sein können, dass er »nicht das Militärstrafverfahren miszbraucht, um Unzufriedenheit »in der Armee zu säen, von dem wir die Garantie haben, dass »er die Vertheidigung loyal führt. Aber ich würde es für das »Verkehrteste halten, wenn wir durch unsere Gesetzgebung die »Gerichtssäle der Militärgerichte gewissermassen zu Hörsälen

»für die sozialdemokratische oder anarchistische Propaganda
»machen würden.“

In denzelfden geest liet de Minister van Oorlog zich uit. 1)

Als processueele maatregel is de openbaarheid niet absoluut noodzakelijk, in zooverre dat ook zonder haar het doel van het proces -- opsporen der waarheid en juiste toepassing der wet -- zeer goed bereikt kan worden; daar staat echter tegenover dat zij niet wel te scheiden is van de onafwijsbare eischen van mondelijkheid en onmiddellijkheid, en zij als politieke maatregel zelfs beslist onmisbaar is, daar geheimhouding op den duur wantrouwen en achterdocht wekt.

Het is voorzeker waar, dat de openbaarheid voor den rechter een prikkel is om correct binnen de vormen te blijven: mijns inziens is echter W. A. Wolodimirow, hoogleeraar aan de militair-juridische Academie te St. Petersburg niet geheel van overdrijving vrij te pleiten, wanneer hij in zijne lezing voor de officieren der Generale Stafschool betoogt: »Die thätigste und »eingehendste Kontrolle ist nicht im Stande, die Einwirkung »der Oeffentlichkeit und Publizität auf den richtigen Gang des »Verfahrens zu ersetzen.“

De Hauptverhandlung en het uitspreken van het vonnis, onder verkondiging der gronden waarop het rust, hebben in het openbaar plaats.

De openbaarheid kan tijdens het geheele hoofdonderzoek, of wel tijdens een gedeelte daarvan, door het rechtscollege worden opgeheven »wenn sie eine Gefährdung der öffentlichen Ordnung, insbesondere der Staatssicherheit, oder eene Gefährdung »militärdienstlicher Interessen oder eine Gefährdung der Sittlichkeit besorgen lässt.“ Dezelfde redenen machtigen de gron-

1) Uit alles blijkt, vooral ook uit de officieuse toelichting in tijdschriften, dat men in Duitschland redenen heeft tendencieuse verdediging te vreezen.

Zie de artt. 118—126 der P. I. H. M. G.; art. 124 P. I. H. M. G. is nog nimmer toegepast behoeven te worden.

Het Belgische ontwerp zegt: „Ieder advocaat, die het recht heeft in „België te pleiten, mag den betichte bijstaan en zijne verdediging voor„dragen.“ (art. 250).

den, waarop het vonnis gebaseerd is, geheel of gedeeltelijk geheim te houden.

De keizer zal voorschriften uitvaardigen betreffende de vraag, wanneer en onder inachtneming van welke vormen de openbaarheid in 't belang der discipline uitgesloten kan worden.

Is de openbaarheid opgeheven wegens gevaar voor de veiligheid van den staat of militaire dienstbelangen, zoo kan het rechtscollege de aanwezigen tot geheimhouding verplichten.

Militairen beneden den rang van den beklagde, vrouwen, onvolwassenen, personen, die niet in het bezit zijn van hunne burgerlijke rechten, of »in einer der Würde des Gerichts nicht entsprechende Weise erscheinen», wordt de bijwoning van de openbare terechtzitting ontzegd.

Bij niet openbare terechtzittingen kunnen, met toestemming van den president, toch enkele personen tegenwoordig zijn.

Omtrent het al of niet toelaten van den benadeelde (Verletzte) gelden bijzondere, ruimere bepalingen. Regel is, dat de benadeelde altijd toegang heeft.

De voorschriften betreffende de openbaarheid geven aanleiding tot de opmerking, dat de Wet geene onderscheiding maakt tusschen *Militäröffentlichkeit* en *Völköffentlichkeit* (Dr. Zenk); voorts dat zij geen bepaald nieuwe gezichtspunten opent en daarom te meer de bijzondere door den keizer uit te vaardigen voorschriften met belangstelling te gemoet gezien worden. 1)

Eindelijk; de invoering der openbaarheid, wil zij geene doode letter dreigen te worden, moet gepaard gaan met beschikbaarstelling van ruimere, betere lokalen, liefst buiten de kazerne gelegen, of althans met afzonderlijken toe- en ingang.

Mijne Heeren! Om de gedachte te bepalen, veroorloof ik mij met een paar breede grove lijnen de hoofdgrondslagen aan te geven, waarop nieuwe wetten betreffende het formeel militair strafrecht ten onzent zouden kunnen gebaseerd zijn.

1) „Diese Allerhöchsten Bestimmungen sollen sich auch nicht auf den „einzelnen Fall beziehen, sondern nur Direktiven geben, etc.“

Bijzondere „Directiven" naast de wet, acht ik niet noodzakelijk en niet gewenscht.

Ik concludeer :

1. In beginsel handhaving van de bestaande rechtsmacht van den militairen rechter ten aanzien van personen en zaken. 1)

Ten opzichte van personen behoort de jurisdictie eenigermate uitgebreid te worden; evenals in verschillende andere staten, moeten zij, die als miliciens of als reservist met onbepaald verlof zijn, voor enkele bepaalde delikten terecht staan voor de krijgsraden. 2)

Ten aanzien van zaken is inkrimping der rechtsmacht gewenscht, met dien verstande, dat de militair, die een zeer gering vergrijp tegen de algemeene strafwetten gepleegd heeft, welk vergrijp niet buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan 3), tóch niet voor den krijgsraad behoeft te verschijnen, hetzij dat in den geest van art. 4 van het door den Hoogleeraar H. v. d. Hoeven vervaardigde Ontwerp van wet »Voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter" 4) de afdoening wordt overgelaten aan den burgerrechter,

1) Dit gewichtige onderwerp is door mij niet in den kring der beschouwingen opgenomen, daar het uitvoerig besproken is in de Juristenvereëning (1881), in onze vereëning door den toenmaligen kapitein G. J. W. Koolemans Beijnen (1882—1883) en in De Mil. Speetator (1893) door mij.

In de Juristenvereëning werden tot punt van uitgang genomen een praeadvies van den Hoogleeraar M. S. Pols en een van den Generaal-Majoor J. C. C. den Beer Poortugael.

2) Herhaaldelijk heb ik in De Militaire Spectator op dit punt gewezen.

Zie ook art. 45, 3°, van het door den Hoogleeraar H. v. d. Hoeven samengestelde ontwerp van een „Wetboek van Militair Strafrecht" (1889).

Deze quaestie is ook ter sprake gekomen bij de behandeling der Wet op het Reservepersoneel.

3) Zie Art. 2 van het „Ontwerp van wet op de Krijgstucht".

4) Art. 4 :

„De militaire rechter neemt nimmer kennis van belastingstrafzaken.

„Hij neemt in tijd van vrede geen kennis van overtredingen, waarop geene andere hoofdstraf gesteld is dan geldboete.

„De bepaling van het voorgaande lid geldt echter niet :

„1°. indien het begane feit naar het oordeel van den tot het opleggen „euer krijgstuchtelijke straf bevoegden meerdere tot wiens kennis het is „gebracht of aan wien de verdere behandeling der zaak wordt opgedragen, „onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde;

„2°. indien het begane feit valt in de bepaling van een der overtredin-

hetzij dat in den geest der *Strafverfügung* van de D. M. S. G. O. den Nederlandschen Gerichtsherr de bevoegdheid verleend wordt, onder inachtneming van bepaalde voorwaarden en openhouding van den gewonen rechtsweg, de straf bij bevelschrift vast te stellen. 1)

2. Erkenning van de moderne rechtsprincipiën.

Aansluiting aan het gewone formeele strafrecht, voor zooverre de discipline zulks toelaat. Bij het streven naar verband met het Wetboek van Strafvordering, hoede men zich vooral voor het nemen van proeven op het gebied der krijgstucht. 2)

Naar mijne bescheiden meening heeft de D. M. S. G. O. voor het moeilijke vraagstuk eene bevredigende oplossing gevonden, en kunnen bij eene herziening hare hoofdbeginselen tot leidraad strekken.

3. De Hooge Raad spreekt recht in cassatie over militaire strafzaken.

Ik teeken hierbij aan, dat volgens de Grondwet van 1887 de militaire rechtspraak niet aan het oppertoezicht van den Hoogen Raad onderworpen behoeft te worden 3), en dat ik, ondanks de ten onzent heerschende opvatting betreffende dit onderwerp 4), en ondanks het voorbeeld dat België in de wet van 1849 en nu weer in het ontwerp 1898 geeft, toch niet zonder aarzeling punt 3 geformuleerd heb. Men vergete niet, dat, met het oog op de belangen der tucht, de vraag of het Reichs-

„gen omschreven in de artikelen 424, eerste lid, 446, 447 en 453, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht.“

Zie ook art. 2 der „Militärstrafgerichtsordnung für das Königreich Bayern“.

1) De vraag mag geopperd worden of art. 161 der Grondwet zulks toelaat.

2) „Namentlich die militärische Gesetzgebung soll in Anbetracht des dem Heerwesen innewohnenden conservativen Princips nur die reifen Früchte der Rechtswissenschaft verwerthen, nur das bereits Erprobte aufnehmen. Das Heerwesen ist am allerwenigsten das Gebiet für Experimente.“ (Anforderungen der Gegenwart an das Auditoriat. Dr. Emil Dangelmaier; 1898).

3) Zie „De Grondwet, door Mr. J. T. Bujs, Hoogleraar te Leiden“ bldz. 325—328.

4) Zie de lezing van den Majoor G. J. W. Koolemans Beijnen (Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, 1882—83), en die van Mr. Bolhuis, lid van het H. M. G. (Verslag Marine-Vereeniging, 1897—98).

Ook Mr. J. Heemskerk Azn. was van oordeel dat de Hooge Raad in

gericht al dan niet in cassatie kennis zal nemen van militaire vonnissen, ontkennend beantwoord is.

Geeft men de voorkeur aan een militair Hof van cassatie, zoo zou er hooger beroep moeten zijn van den eenen krijgsraad op den anderen 1); beroep op een college van gelijken aanleg is echter minder gewenscht, en afgescheiden daarvan zou bij eene dergelijke regeling de eenheid en gelijkvormigheid der rechtspraak niet verzekerd zijn. Wellicht zou in het laatste te gemoet gekomen kunnen worden, door te bepalen dat leden van den Hoogen Raad tijdelijk zitting nemen in het militaire Hof van cassatie.

De middenweg zou daarin bestaan, dat men, zooals in Duitschland ook overwogen is, bij den Hoogen Raad, als onderdeel daarvan, eene kamer vormt, gedeeltelijk bezet met militaire juristen en officieren, welke kamer belast zou worden met het toezicht op den geregelden loop en de afdoening van de militaire rechtsgedingen, en met de toepassing van het cassatierecht op de militaire strafvonnissen.

4. Het Hoog Militair-Gerechtshof is Hof van appel, en samengesteld uit onafzetbare 2) juristen, onafzetbare 2) officieren, geassimileerd aan den rang van overste en hooger, en tijdelijke militaire leden, zijnde kapiteins, hoofd- of opperofficieren. De tijdelijke leden worden benoemd voor twee jaar.

Het hof wordt gesplitst in twee kamers; bij casseering wegens verzuim in de op straffe van nietigheid voorgeschrevene vormen wordt het rechtsgeding naar de kamer verwezen, die niet het vonnis gegeven heeft.

5. De gewichtige taak van den garnizoens-commandant als Gerichtsherr wordt in vreedestijd geheel opgedragen aan de Generaals, bevelheb-

cassatie recht behoorde te spreken over militaire strafzaken. (Vereeniging ter beoefening van Krijgswetenschappen, 1882—83, bldz. 300.)

1) Beroep van den eenen Krijgsraad op den anderen is voorgesteld door prof. v. d. Hoeven. (Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1875—76.)

2) Tot op zekeren leeftijd onafzetbaar.

bers in de militaire afdeelingen, aan wie een of meer auditeurs en een deskundig officier toegevoegd worden. In verband hiermede zijn er drie permanente territoriale krijgsraden, bestaande uit vier leden, één jurist en drie officieren. De jurist en één militair zijn onafzetbaar 1); de laatste is geassimileerd aan een der rangen van kapitein tot en met overste. De beide andere leden, kapiteins of luitenants, worden volgens rooster voor den tijd van twee jaar aangesteld; zij moeten den leeftijd van dertig jaar bereikt hebben.

Bij het begin van elk jaar worden de leden van den krijgsraad (of krijgsraden) benoemd, die recht spreekt (spreken) over hoofd- en opperofficieren. Ik herinner er aan, dat sedert 1881 geene sententiën in eene zaak tegen een hoofdofficier geweest zijn.

Overweging verdient de vraag of eene bepaling in den geest van Art. 53 van het Belgische ontwerp overgenomen kan worden, welk artikel vaststelt, dat de Koning een der rechters der gewone rechtbank zal aanwijzen om voor de periode van drie jaar in den krijgsraad zitting te nemen.

De vooronderzoeken zouden, evenals volgens het Belgische ontwerp, gehouden kunnen worden door officieren-commissarissen, al of niet bijgestaan door een auditeur.

5. Bij mobilisatie worden uit het vredespersoneel naar behoefte vaste krijgsraden te velde gevormd; de territoriale krijgsraden kunnen gehandhaafd blijven. 2)

Het Fiat executie van den commandant, aan wien te velde of in tijd van oorlog, een krijgsraad toegevoegd is, treedt in de plaats van de toepassing der rechtsmiddelen.

Ten slotte.

In het jaar 1882 zeide hier ter plaats de gewezen auditeurmilitair, Mr. R. W. D. Heiligers:

»Ik kan gerust verklaren, dat de militaire rechtspraak goed en onpartijdig is; ieder krijgt wat hem toekomt.»

1) Tot op zekeren leeftijd onafzetbaar.

2) Zie de Italiaansche wet en het Belgische ontwerp.

Deze nitspraak berust op eene veeljarige ervaring, en bewijst dat, ondanks slechte wetten, het einddoel bereikt kan worden, wanneer allen bezielde zijn door den waren zin van rechtschapenheid en onpartijdigheid, wanneer naast bekwame juristen, officieren, begaafd met een gezond oordeel, aan de rechtspraak deelnemen. Doch onder dat motto mogen wij toch niet voor goed indommelen en blind zijn voor hetgeen rondom ons gebeurt. Vergeten wij niet, dat bij de snelle voortschrijdende ontwikkeling der denkbeelden op het gebied der strafrechtswetenschap, de grove gebreken onzer verouderde militaire wetgeving steeds zwaarder zullen wegen, en op den langen duur den eerbied voor en het gezag van de wet, en dus de krijgstuicht, zullen bedreigen.

Ik heb gezegd.
(*Toejuichingen.*)

De VOORZITTER: Wenscht een der heeren ook het woord om de zaak te bespreken of eenige vragen te doen of opmerkingen te maken, dan zal ik daartoe gaarne het woord verleen. Ik voeg hierbij dat deze vraag ook geldt de heeren, die geen leden zijn maar als geïntroduceerden deze vergadering bijwonen.

De heer Prof. VAN DER HOEVEN. Tot een zekere hoogte, Mijnheer de Voorzitter, ben ik verbaasd over mij zelf en wel verbaasd hierover, dat ik het durf wagen hier te komen medespreken over de zaak thans aan de orde.

Verbaasd vooral met het oog op de gemoedsstemming, waarin ik hier ben opgekomen. Ik kwam hier namelijk met een gevoel van moedeloosheid, dat mij reeds sedert lang had bekropen.

De heeren weten, dat ik mij vroeger veel gelegen heb laten liggen aan de militaire strafwetgeving, dat ik mij daarvoor veel moeite heb gegeven en er met hart en ziel voor heb gearbeid. In vroegere jaren, het zal nu weldra 25 jaar geleden zijn, heb ik daarvan in deze vereeniging ook blijk gegeven door alstoen als spreker op te treden over het formeel militair strafrecht.

Ongeveer tien jaren geleden heb ik, ook na samenwerking

met eene uitstekend samengestelde militaire commissie, een ontwerp van een wetboek van militair strafrecht aan de Regering ingediend.

Sedert dat tijdstip zijn wij echter in deze nog weinig gevorderd. De voortgang in deze zaak is zóó verbazend traag geweest, dat men langzamerhand er den moed geheel bij zou verliezen.

Dit ter explicatie waarom ik mij voor dit onderwerp niet zoo opgewekt meer gevoelde toen ik de uitnoodiging ter bijwoning van deze vergadering ontving en daarop las het onderwerp, waarover de geëerde spreker van heden avond het woord zou voeren.

Maar ook met een gevoel van bewondering ben ik hier opgekomen voor den moed van den spreker om thans weder dit onderwerp te bespreken, vermits bij mij de vrees bestaat, dat het zeker nog wel eenige jaren zal duren voor men de vruchten van al het werk aan dit onderwerp besteed, in het Staatsblad zal zien verschijnen.

Waarom duurt dit alles zoo lang, vroeg de geachte spreker.

Ik meen dat er wel eenige redenen voor is om deze vraag *thans* niet zoo quaestieus te vinden.

Eenige jaren geleden, toen namelijk de herziening van ons gemeen strafrecht nog niet aan de orde was, was er voor een lang uitstel zeker geen goede reden. Maar nu ligt het antwoord voor de hand: met een nieuwe regeling van het materieel militair strafrecht heeft men eenigen tijd moeten wachten, omdat dit niet kon worden herzien vóórdat het gewoon burgerlijk strafrecht zou zijn herzien.

Dit is nu eenige jaren geleden geschied, en nu komt het materieel militair strafrecht aan de orde. Eerst daarna komt het formeel recht aan de beurt. En het is te voorzien, dat de nieuwe regeling daarvan nog eenigen tijd op zich zal doen wachten. Want — en dit is zeer gelukkig — aan het hoofd van het Departement van Justitie staat thans een man, die om zoo te zeggen voor niets terugdeinst en dan ook niet geschroomd heeft het groote werk der hervorming van ons gewoon strafprocesrecht, eene algeheele herziening van ons ge-

woon wetboek van strafvordering op touw te zetten. Wij moeten nu afwachten wat daarvan zal terechtkomen; welke groote beginselen in het gewoon procesrecht zullen worden ingevoerd en welke zullen worden bestendigd en wij moeten dan zien welke van die beginselen ten aanzien der procedure in militaire strafzaken zullen kunnen worden overgenomen of behouden.

Maar zoolang de zaak van het burgerlijk wetboek van strafvordering nog in *onderzoek* is, zóólang behoeft men er, dunkt mij, ook niet aan te denken, dat de quaestie der militaire rechtspleging ter hand zal worden genomen. Wij moeten dus nu nog eenigen tijd geduld hebben, ofschoon het ideaal, de *totstandkoming* van beide zaken te gelijk, mijns inziens lang niet onmogelijk te verwezenlijken is.

Wat nu de zaak zelve betreft, die thans hier aan de orde is, zou ik zeggen, dat de spreker van heden avond over eene kolossale groote moeielijkheid wel een beetje vluchtig is hoengestapt.

Een groot bezwaar toch voor eene behoorlijke regeling van de militaire procesorde zit vooreerst hierin, dat wij tweecërlei tijd hebben, den vreedestijd en den oorlogstijd. Nu heb ik den geachten spreker wel hooren zeggen: als de zaak voor vreedestijd maar eerst is opgelost, dan zal men over de regeling in oorlogstijd wel spoedig tot eenstemmigheid komen. Maar ik voor mij acht deze zaak niet zoo eenvoudig. Zeker is het wel mogelijk dat men het eens zal kunnen worden omtrent de regeling voor vreedestijd. Maar daarmee zal dan mijns inziens nog niets gewonnen zijn ten opzichte van eene behoorlijke regeling dier aangelegenheid voor tijden van onlusten, bij oorlog en aan boord van onze oorlogsschepen.

Deze verschillende tijdsomstandigheden maken de zaak zeer gecompliceerd.

Doch daarom dan ook acht ik het beter dit onderwerp stuk voor stuk onder de oogen te zien en zou ik het verkeerd achten te willen zoeken naar één stelsel dat voor al die gevallen zou kunnen passen. Laat ons derhalve eerst en vooral zoeken naar een goed stelsel voor den vredestoestand en laten we ons, zoo noodig, tevreden stellen met een, in beginsel, minder goed

stelsel voor oorlogstijd en aan boord onzer oorlogsschepen.

Daarbij houde men dit wél in het oog, dat men bij de regeling dezer zaak voor vreedestijd *niet* moet uitgaan van deze meermalen verkondigde redeneering: »in tijd van oorlog zullen de officieren een belangrijke rol in de rechtspleging hebben te vervullen; derhalve moeten zij daarvoor in vreedestijd worden opgeleid.»

Ik acht dit eenvoudig belachelijk.

De oorlogstijd is, gelukkig, een zeer exceptioneele tijd en ik kan niet inzien, dat bij de regeling der militaire rechtspleging voor gewone rustige tijden moet worden uitgegaan van de noodzakelijkheid om de officieren gedurende al dien tijd een judicieele opleiding te doen genieten, alleen omdat zij misschien eens enkele dagen in den loop eener geheele eeuw zelfstandig als rechters zullen moeten optreden en te velde uitspraak moeten doen. Want het groote nadeel zou daarmede gepaard gaan, dat dan een zeer groot aantal beklagden in vreedestijd eigenlijk zullen dienen om daarop oefeningen te doen en proeven te nemen, opdat de officieren in de zeer zeldzame oorlogstijden geschikt en bekwaam zullen zijn om eventueel als lid van een krijgsraad te velde op te treden.

Mij dunkt dat dit een soort van vivisectie is, waarvoor geen enkele gegronde reden is aan te voeren.

Ik zal, op het voetspoor van den geachten spreker niet verder spreken over hetgeen in oorlogstijd moet geschieden, noch over hetgeen noodig is aan boord der oorlogsschepen.

Met den spreker ben ik het eens dat, wat betreft de regeling voor vreedestijd, in de nieuwe rechtspleging van militairen moeten worden erkend de moderne beginselen, doch ik ben het geenszins met hem eens, dat *de* moderne beginselen zijn neergelegd in de nieuwe Deutsche Militär-strafgerichtsordnung. Het lijkt er niet naar!

De nieuwe Deutsche wet op de militaire rechtspleging is niet anders dan een compromis op groote schaal tusschen Pruisen aan den eenen en Beieren aan den anderen kant. Zij is voorts een compromis tusschen de verschillende politieke partijen in den Deutschen Rijksdag. Die partijen stelden zich

op een geheel uiteenlopend standpunt en het heeft heel wat moeite gekost om een middenweg te vinden, waarmede de meerderheid zich kon vereenigen. Ten slotte verkreeg men iets dat is noch vleesch noch visch, doch waarbij de verschillende richtingen, den strijd moede, zich maar neerlegden.

Men heeft nu evenwel gekregen eene procesregeling, waarmede eigenlijk gezegd niemand der aanwezigen volkomen vrede had; doch ieder heeft gemeend iets te moeten toegeven en zoo is men gekomen tot een zonderling mengelmoes, tot eene militaire rechtspleging, bij welker samenstelling wel gedecreteerd is, dat *de* moderne beginselen zouden worden toegepast, eene rechtspleging die inderduad wel groote verbeteringen aanbrengt, in vergelijking met hetgeen men had, doch waarbij men ten slotte toch halverwege is blijven stilstaan.

Voorgescreven is de openbaarheid, of die echter een werkelijke openbaarheid zal worden, meen ik nog te mogen betwijfelen; maar als men wezenlijk zal krijgen openbaarheid en daarbij onmiddellijk onderzoek door den rechter, en verdediging, dan zou ik dat prachtig vinden. En als ook wij dit zouden kunnen verkrijgen, dan zou ik mij er zeer in verheugen. Doch als wij moeten krijgen datgene, en alléén datgene wat nu volgens de nieuwe wet in Duitschland zal komen, dan zouden wij daardoor nog niet de toepassing krijgen van *de* moderne beginselen, of, beter gezegd, van *het* moderne, ja, ik zou durven zeggen van *het eeuwige* beginsel van recht en rechtvaardigheid. Want dat vinden wij niet in de Duitsehe wet. Immers daarin worden voor den militair *niet dezelfde waarborgen voor goed recht* gegeven als die, welke bestaan voor den burger. En dit is een eerste eisch.

Volkomen dezelfde waarborgen: dit is nummer één; en dus voor militairen zoowel als voor burgers, in de allereerste plaats toepassing van wet en recht door menschen, die van de rechtspraak hun werk hebben gemaakt, die op de hoogte daarvan zijn.

Waarlijk, de uitlegging en de toepassing van de strafwet zijn maar niet zaken, die de eerste de beste zoo maar uit de mouw kan schudden. Hoe meer men in het strafrecht werkt, hoe moeilijker men ziet dat het vak is.

Er is werkelijk veel studie noodig om te kunnen voldoen aan den hoofdeisch voor den rechter: de juiste toepassing van het recht. Daarvoor moet men zijn opgeleid en aan de eischen, die in dat opzicht gesteld kunnen worden, voldoet de Duitse wet niet.

De hoofdfouten in het nieuwe wetboek zijn:

1° de exorbitante macht die in Duitschland aan den »Gerichtsherr» is gegeven.

Wij Nederlanders moeten ons met alle macht daartegen verzetten; van zulk een macht willen en kunnen wij niet gediend zijn.

2° dat in het laagste collegie de jurist in het geheel niet heeft mede te spreken;

3° dat in de hoogere rechtscollegiën de juristen in te gering getal aanwezig zijn;

4° de curieuse wijze waarop men met de juristen, die in de collegiën zitting hebben, kan omspringen. Van daag wordt hun dit, morgen dat opgedragen.

Wij kunnen ons niet denken, dat een generaal order komt geven: vandaag zijt gij rechter; morgen zijt gij openbaar ministerie.

Het is hier vooral een zonderling mengelmoes van werkzaamheden, die aan de juristen wordt opgedragen, en waarvan wij ons geen begrip kunnen maken.

En een hoofdfout is ook dat men in de Duitse militairestrafwetgeving niet heeft een *zelfstandig* openbaar Ministerie. Men zegt nu wel: dat men daar geen ruimte voor had. Maar als men die niet heeft, dan deugt de zaak ook niet, en moet daarvoor ruimte gemaakt worden.

Wanneer wij spreken van een behoorlijk proces, dan wil dit zeggen, dat er zijn twee partijen; dat er zijn onafhankelijke, deskundige rechters, om te oordeelen in den rechtstrijd tusschen een zelfstandig openbaar Ministerie en den beklagde.

Heeft men dit alles wél in de burgerlijke strafrechtspraak, maar niet in die voor militairen, dan bestaan er voor den militair geen gelijke waarborgen als voor den burger.

Mijn hoofdbezwaar is dus — en dit geldt ook voor de schets

eener regeling, door den spreker aan het slot zijner rede aangegeven — dat de nieuwe Duitsche wet niet ver genoeg gaat, en de spreker ook niet.

Wij moeten moediger zijn en de koe bij de horens pakken en logisch doorredeneeren.

Wanneer het nu niet buiten de orde is, dan zou ik willen herinneren aan hetgeen ik ongeveer 25 jaren geleden heb gezegd en wanneer de geachte Voorzitter het mij veroorlooft, dan zou ik wel in korte trekken willen aangeven, hoe ik in het algemeen de wijziging van de militaire rechterlijke macht zou wenschen.

De VOORZITTER: Zeer gaarne geef ik U daartoe de gelegenheid.

De heer Prof. VAN DER HOEVEN: De denkbeelden toen door mij ontwikkeld en die door mij meermalen zijn besproken, heb ik nooit door enig bepaald argument zien wederleggen.

Ik heb echter het ongeluk gehad toen ook aan mijne bespreking vast te knoopen het duel, en het schijnt dat dit toemaals meer de belangstelling der aanwezige leden van deze vereeniging heeft bezig gehouden dan de zaak van het militair strafproces, want er werd toen nagenoeg alleen over het duel gesproken.

Doch dit nu daargelaten, zoo is mijne bewering deze: laat ieder zich houden bij zijn eigen zaak en zich alleen bemoeien met de zaken, waarvan hij verstand heeft.

De jurist wordt geacht verstand te hebben van de juristerij en de militair behoeft niet geacht te worden daarvan verstand te hebben. En zoo zal ook de jurist gaarne erkennen geen behoorlijk inzicht te hebben in alles wat raakt de belangen van de discipline.

En met het oog nu op deze, naar mijn inzien, onomstootelijke waarheid, wensch ik eene splitsing van werkzaamheden.

En daarom zeg ik: ruim op de krijgsraden; hef op het Hoog Militair Gerechtshof en breng den militair, ten aanzien van alle mogelijke delicten, voor den gewonen rechter.

Maar de rechtbank, die ik in die gevallen wil, ziet er anders uit dan eene gewone rechtbank.

Er zullen in mijn rechtbank zitting hebben, behalve drie rechters, ook eenige, bijv. drie, officieren.

Voor dat *gecombineerd* collegie zal de zaak worden behandeld.

Maar ik ben zoo bang als de dood voor een wezenlijk *gemengd* collegie.

Ik wil dan ook niet dat mijne drie burgerlijke rechters en mijne drie officieren te zamen in de rechtbank zullen zitten om met hun zessen over de geheele zaak in alle opzichten te beslissen; ik wil niet dat over de juridieke quaesties geoordeeld worde door de officieren en evenmin dat de juristen zullen oordeelen over zaken van tucht, waarvan zij moeten erkennen geen verstand te hebben

Ik splits daarom de werkzaamheden bij die rechtbank en geef aan ieder het zijne.

De vraag: is de schuld van den beklagde wettig bewezen, is een juridieke quaestie. Omtrent die vraag dan ook zullen de burger-rechters te oordeelen hebben.

Ten tweede: als het feit wettig bewezen is, onder welk artikel van het strafrecht valt het dan? Dat is al weder een zuiver juridieke quaestie en dus zijn het al weder de drie burgerrechters, die daaromtrent zullen hebben te beslissen.

Zij zullen dus nitmaken: het feit is bewezen en het valt onder dit of dat artikel.

Maar nu komt het woord aan de drie officieren en deze zeggen: het feit is dus bewezen, en het is te beschouwen als dit of dat misdrijf, welnu, dan krijgt de delinquent van mij zoóveel straf. En zij alleen hebben te beslissen over de mate van de straf. Want over de juiste mate daarvan kunnen in dit geval de juristen niet oordeelen. Over de mate, de noodige zwaarte van de straf moeten alleen oordeelen zij, die gewoon zijn te leven in de kleine maatschappij, waarin de soldaat zich beweegt.

Wordt de zaak op die wijze geregeld, dan blijft ieder op zijn terrein en heeft men waarborgen voor goed recht, voor den militair gelijk voor den burger, en zoó wordt tevens voldaan aan de eischen van de discipline, want omtrent de mate van de

straf zullen alleen oordeelen de mannen, die daarvan verstand hebben.

Ik meen dat op zich zelf bij de militairen niet veel bezwaar tegen zulk eene regeling kan bestaan, wanneer zij er maar eens kalm over zullen nadenken; en inderdaad heb ik dan ook nooit tegen een gecombineerde rechtbank, zooals ik die wensch, ernstige bezwaren hooren opperen.

Wel werd mij meermalen gevraagd: maar hoe zal het dan toch bij uwe organisatie gaan? En mijn antwoord was: »wel doodeenvondig.»

De vraag, of een man een delict heeft begaan, hij zij dan militair of burger, dat is een zaak die moet worden uitgemaakt door dengeen, die er verstand van heeft; die vraag zal dus worden uitgemaakt door den gewonen rechter, op requisitoir van het gewoon Openbaar Ministerie. Voor de beslissing van die vraag heeft men geen aparten auditeur en geen aparten rechter-commissaris noodig.

Maar toen ik dit antwoord gaf aan den kolonel, met wien ik er over sprak, toen vroeg hij: En komt dan uw rechter-commissaris bij mij in de kazerne?

Zoo noodig, ja, antwoordde ik.

Nu, dan ben ik er tegen, zeide de kolonel, want in de kazerne ben ik »onze lieve Heer" en duld ik niemand naast mij.

Maar dat is dan ook het eenig argument, dat ik tegen de door mij gewenschte organisatie gehoord heb.

Doch ook aan dit bezwaar is tot op zekere hoogte te gemoet te komen, door in den titel handelende over de opsporing en het voorloopig onderzoek, aan den militairen bevelhebber de bevoegdheid te geven voorloopige informatiën in te winnen. Evenwel, wanneer het geldt een ingewikkelde zaak en wanneer daarvoor noodig is een omvangrijk onderzoek, dan denk ik dat de bevelhebber zelf wel gaarne dat onderzoek aan den rechter-commissaris zal willen overlaten.

De hoofdzaak evenwel is: dat wij moeten zorgen en met alle macht er voor moeten zorgen, en dit vooral in den tegenwoordigen tijd, dat de militair dezelfde waarborgen heeft voor goed recht als de burger.

De volmaaktheid is zeker niet te verkrijgen, ook niet op dit gebied, doch wanneer wij zonden volgen het Duitsche stelsel, dan zullen wij zeker niet dat doel bereiken.

Die waarborgen nu wensch ik den militair van harte toe en ik hoop dat de dag niet al te ver meer af zal wezen, waarop ook ten aanzien van den militair zal kunnen worden gezegd, dat eindelijk ook voor hem gegeven zijn de meest mogelijke waarborgen voor goed recht. (*Toejuichingen.*)

De heer KOOLEMANS BELJEN: Mijnheer de Voorzitter, ik zal wel niet behoeven te zeggen, dat ik met groot genoegen den spreker van heden avond heb gehoord, vooral waar hij zoo duidelijk heeft aangegeven welke verbeteringen sedert lang wenschelijk worden geacht in onze militaire rechtspleging.

Professor Van der Hoeven heeft herinnerd aan de lijdensgeschiedenis van onze militaire strafwetgeving. En inderdaad er schijnt een fatum op te rusten. Menigmaal is de herziening ter hand genomen, maar tot nog toe zijn slechts eenige partiëele verbeteringen tot stand gebracht.

In 1819 reeds werd door het Hoog Militair Gerechtshof verklaard dat eene algemeene herziening van het militair strafwetboek hoogst noodig is, maar dit hoogst noodige is nog steeds uitgebleven.

Daarom vooral doet het mij groot genoegen, dat dit onderwerp thans hier weder eens ter sprake is gebracht en ik hoop dat deze bespreking als een voortstuwende kracht zal werken, om eindelijk tot de zoo lang reeds in uitzicht gestelde herziening te geraken.

Het is mij natuurlijk niet mogelijk in discussie te treden over de beschouwingen van den geachten spreker, naar aanleiding der verschillende wetten en ontwerp-wetten door hem behandeld; ik wensch mij daarom in hoofdzaak te bepalen tot zijne conclusiën.

En wat nu die conclusiën betreft, is het mij aangenaam te kunnen zeggen, dat ik daarmee voor een groot deel in hoofdzaak kan instemmen.

Nu hebben wij zoo even van den heer Van der Hoeven na-

genoeg het omgekeerde gehoord, maar reeds dadelijk wil ik verklaren, dat ik met hetgeen die geachte spreker wil, in de verste verte geen vrede zou kunnen hebben. De heer Van der Hoeven wenscht eene algeheele verandering zóó, dat de militaire rechtspleging zou worden nitgeoefend nagenoeg geheel volgens de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek van strafvordering in hoofdzaak door burgerrechtters. Maar hierin sta ik lijnrecht tegenover hem.

Dat stelsel is zeker prachtig voorgedragen en ik heb niet zoo de gaaf van het woord om op gelijke wijze mijn stelsel er tegenover te stellen. Doch dit neemt niet weg, dat ik toch wensch op te komen tegen hetgeen door dien geachten spreker wordt gewenscht. Hij heeft teruggedacht aan hetgeen hij vóór ongeveer 25 jaren in deze vereeniging heeft gesproken en zijn toen verdedigd stelsel gehandhaafd; ik heb zeventien jaren geleden hetzelfde onderwerp hier behandeld en ik kan verklaren, dat ook ik nog dezelfde beginselen ben toegedaan.

En zoo zal de heer Collette ook zijn stelsel handhaven en zoo zal een Minister ook met zijn stelsel komen, en de slotsom van dit alles — om eindelijk tot een resultaat te kunnen komen — zal ook bij ons wel moeten wezen een compromis tusschen de eischen van de juristen en de militairen.

Dat nu in het algemeen een compromis niet is aan te bevelen, beaam ik gaarne, doch om de geheele militaire rechtspleging over te geven in handen van den burgerrechter en alleen de mate van straf door militaire bijzitters te doen bepalen, dit is iets, waarmede ik in geen geval kan medegaan.

Mijn stelsel is geheel logisch, zegt de heer Van der Hoeven, doch daartegenover breng ik in herinnering dat professor Pols, die zoo jaren lang aan de militaire rechtsbedeeling heeft deelgenomen, verklaard heeft dat de rechtspraak door officieren volstrekt geen onding is, en dat deze zeer goed tot rechtspreken in staat zijn. Ik blijf dan ook op mijn standpunt, omdat voor mij de militaire misdrijven niet anders zijn dan een hoogere graad van militaire overtredingen. Voor mij zijn tucht en militair recht één; het eene is het complement van het andere, en als men de militaire overheid laat oordeelen over den aard en de

bestrafing van lichte misdrijven (overtredingen), dan kunnen ook de zwaardere militaire misdrijven aan zijn oordeel worden onderworpen.

En dat nu de militaire rechter daartoe niet geschikt zou zijn, dat hij in de juridische zaken niet zou kunnen doordringen, dat geef ik volstrekt niet toe; evenmin als ik zou willen toegeven dat de burgerrechter geheel onbevoegd zou zijn om over militaire zaken te oordeelen. Zeventien jaren geleden heb ik er reeds op gewezen, dat de burgerrechter heeft te oordeelen over gevallen van insubordinatie aan boord van schepen, hetgeen nagenoeg gelijk staat met insubordinatie bij de krijgsmacht, en dat hij ook te oordeelen heeft over de gevallen van desertie van schepelingen, dat ook nagenoeg gelijk staat met desertie door militairen. Niemand nu ontzegt den burgerrechter de bevoegdheid tot oordeelen over die zaken.

Maar wat op den voorgrond moet blijven staan is: de militair moet geoordeeld worden door zijn meerderen, en zulks nit een oogpunt van tucht. Er mag geen andere staan tusschen den militair en zijn meerderen; en daarom moet de krijgsraad zijn samengesteld uit officieren.

En nu wil ik wel toegeven de mogelijkheid, dat somtijds in de rechtspraak een juridische fout kan worden gemaakt. Maar gebeurt dit dan ook niet in gewone strafzaken? Is het recht van appèl, van cassatie en van revisie niet daarop gebaseerd, dat de lagere rechters en collegiën zich kunnen vergissen en geen waarborg genoeg opleveren voor goede rechtspraak?

Diezelfde waarborgen blijf ik eischen voor de militaire rechtspraak: het Hoog Militair Gerechtshof als Hof van appèl en de Hooge Raad als Hof van cassatie om, als er juridische fouten zijn begaan, het gewezen vonnis te casseeren en de zaak naar een anderen Krijgsraad te verwijzen, of zelf ten principale recht te doen.

Door den heer Van der Hoeven is o. a. gesproken over de exorbitante macht van den garnizoenscommandant, in zooverre deze te beslissen heeft, of eene zaak al of niet voor den krijgsraad zal worden gebracht. Ditzelfde woord heeft de heer Van der Hoeven 25 jaren geleden ook gebezigd voor dezelfde zaak.

Welnu ik hoop dat de garnizoenscommandant die exorbitante macht zal behouden.

Waarom zou de militaire autoriteit met de wet voor oogen niet kunnen beslissen of een beklagde voor den krijgsraad zal worden gebracht ja of neen? Ik kan inderdaad geen enkele reden vinden, waarom die beslissing zou moeten worden overgebracht op een burger-rechterlijk ambtenaar.

Nog verschillende andere punten heb ik aangeteekend, Mijnheer de Voorzitter, doch ik zal niet op alle ingaan.

Eén punt evenwel wensch ik nog te bespreken.

De vraag of de beschuldigde schuldig is aan het feit, dat hem ten laste wordt gelegd, wordt door den heer Van der Hoeven genoemd een zuiver juridische vraag, omdat men bij ons te lande zoowel in het gewoon als in het militair rechtsgeding moet rechtspreken niet alleen op overtuigend bewijs, maar ook op wettig bewijs.

Doch ik meen dat er velen zijn, die dit zoogenaamd wettig bewijs gaarne over boord willen werpen en alleen het overtuigend bewijs willen behouden.

Maar dan vervalt ook de basis waarom alleen de burger-rechter bevoegd werd geoordeeld over die vraag te oordeelen.

Ook in dezen sta ik dan ook lijnrecht tegenover den heer Van der Hoeven en ga ik veeleer mede met den heer Collette, die met mij de militaire eischen blijft handhaven en zich ook verklaart tegen het geheel overlaten van de militaire rechtspraak aan den burger-rechter.

Ik meen dat wij, militairen — erkennende de groote gebreken die nog aan onze rechtspleging kleven — even goed als de burger-rechter kunnen oordeelen zoowel over de schuld van een beklagde, als over de straf, die hem moet worden opgelegd. En mocht de militaire rechter zich eens vergissen, dan moet men daartegen de noodige waarborgen hebben in het Hof van appel (het Hoog Militair Gerechtshof) en in de cassatie voor den Hoogen Raad.

Maar ook de nog verder noodige waarborgen voor goede rechtspraak — een zelfstandig Openbaar Ministerie, een zelfstandig griffier, die, zoo noodig, den krijgsraad juridische voor-

lichting kan geven, openbaarheid, mondeling verhoor en verdediging — worden door mij nog steeds, evenals in 1882, gewenscht. (*Toejuichingen*)

De heer WESENHAGEN: Toen ik de uitnodiging tot bijwoning van deze vergadering ontving, heb ik niet geweten dat wij zulke corypheeën over deze aangelegenheid heden avond zouden hooren.

Tegenover den heer Van der Hoeven, die reeds 25 jaar geleden de vruchten van zijne studie heeft openbaar gemaakt, en tegenover den heer Koolemans Beynen, die vóór 17 jaar reeds zijn gevoelen heeft doen kennen, — tegenover die beide sprekers, die ik op het gebied van de militaire strafregeling, nevens Mr. Pols, als mijne leermeesters erken, gevoel ik mij klein, met mijne slechts achtjarige ondervinding als auditeur op dit gebied.

Toch meen ik een enkel woord in het midden te mogen brengen.

Met den heer Van der Hoeven ben ik het eens dat er voor den militair in rechten meer waarborgen moeten gegeven worden dan thans bestaan. Doch dat de militaire rechter bij eenige meerdere ervaring en routine niet even goed over de toepassing der voorschriften betreffende het wettig en overtuigend bewijs en over de qualificatie der bewezen feiten zou kunnen oordeelen als de burgerrechter, dit zou ik toch niet durven toegeren.

Ik zou meenen dat, wanneer een krijgsraad een tijdlang in de rechtspraak werkzaam is geweest, deze even goed als de burgerrechter over een en ander tot oordeelen bevoegd zal zijn.

Doch het groot bezwaar is hierin gelegen, dat de leden van den krijgsraad maandelijks worden afgewisseld, en, wanneer zij na een maand gaande weg op de hoogte geraken, hun plaats alweer aan anderen moeten afstaan.

Deze maandelijksche afwisseling levert ook in de practijk groote bezwaren op.

Daaraan is m. i. te gemoet te komen (gelijk ik reeds vroeger in geschrifte heb betoogd) door, in geduldige afwachting van de herziening van het militair strafproces, alvast bij Novelle, naast de invoering van de openbaarheid der zittingen, ook te

bepalen de instelling van permanente krijgsraden, en, zoo dit niet mogelijk is, althans van krijgsraden voor zes maanden of langer. En wordt nu in dit opzicht tegemoet gekomen aan het bezwaar van die maandelijksche afwisseling, dan is er zeker veel te zeggen voor het stelsel van den heer Koolemans Beynen, om de militaire rechtspraak te laten bij den militairen rechter.

De heer Van der Hoeven mag toch niet vergeten, dat nevens het bewijs van het *feit*, ook het bewijs van de *schuld* van den dader gevorderd wordt, en de militaire verhoudingen stellen den militairen rechter tot beoordeeling dier schuldplichtigheid dikwijls beter in staat dan den burger-rechter.

Men benoeme evenwel geen al te jonge officieren tot krijgsraadsleden en stelle ook zekere waarborgen van bekwaamheid, bijv. het gevolgd hebben van de Hoogere Krijgsschool, of iets dergelijks.

De VOORZITTER: Zou er niet een tusschenterm zijn te vinden tusschen de instelling van een permanenten krijgsraad en de tegenwoordige maandelijksche afwisseling?

De heer WESENHAGEN: Men zou den krijgsraad kunnen benoemen voor zes maanden of langer.

De heer KOOLEMANS BEYNEN: Ik heb indertijd voorgesteld de krijgsraden voor twee jaren te benoemen.

De heer Jhr. A. F. VAN SPENGLER. Het is zeker gewaagd om, waar vier zulke bekwame sprekers zijn voorafgegaan, nog het woord te voeren. Het is dan ook eigenlijk minder om een eigen meening te verkondigen dan wel om eenige nadere inlichting te verzoeken, dat ik het woord heb gevraagd, en wel ten aanzien van iets wat door den tweeden spreker is gezegd en wat mij niet geheel logisch voorkomt.

In het begin zijner rede werd door den heer Van der Hoeven geconstateerd, dat een jurist niet bevoegd is over militaire toestanden en zaken te oordeelen, en aan het einde zijner rede

wordt door dien spreker voorgesteld door de juristen te laten beslissen over de vragen: is de persoon schuldig aan het hem ten laste gelegde feit en, zoo ja, welk artikel der strafwet moet dan op hem worden toegepast?

Maar nu geloof ik dan toch dat om het eerste onderzoek naar eisch te doen plaats hebben en voor de juiste beoordeeling van de vraag of de beklagde al of niet schuldig is, het bij militaire delicten een eerste vereischte is volkomen op de hoogte te zijn van militaire toestanden.

In het stelsel van den heer Van der Hoeven zon ik dan ook verwacht hebben: de jurist blijve bij de juristerij, want, gelijk die geachte spreker erkend heeft, zijn kennis is niet voldoende om zuiver militaire delicten te kunnen beoordeelen.

En toch, terwijl in het eerste deel der rede van den geachten spreker de onbevoegdverklaring van den jurist wordt uitgesproken, wordt aan het slot aan dien jurist opgedragen te oordeelen over het al of niet schuldig zijn van den delinquent en over het wetsartikel dat moet worden toegepast.

Ik kan hierin geen logisch verband vinden en het is daarom dat ik gaarne eenige toelichting zou wenschen.

De heer Prof. VAN DER HOEVEN. Een enkel woord ter beantwoording der door den laatsten geachten spreker tot mij gerichtte vragen.

Met het oog op de dingen die ik voelde dat zouden komen, heb ik nog eens nagegaan of er delicten zijn die om hunnen aard uitsluitend aan den militairen rechter ter berechting moeten worden opgedragen en ik heb inderdaad eenige delicten gevonden, waarvan de beoordeeling aan den militairen rechter dient te worden overgelaten, maar . . . dit betreft bijna uitsluitend feiten, die zich alleen in oorlogstijd voordoen.

En buiten die gevallen heb ik — ik erken het gaarne — nog één zaak gevonden waaromtrent ik het bezwaar van den geachten spreker tot zekere hoogte begrijp, nl. de belediging. Ik kan mij voorstellen, dat er dingen gezegd worden door militairen tot militairen, waarvan de militair zal zeggen: naar mijn gevoel is dit eene »belediging», terwijl de burger daarin

eenvoudig een »scheldwoord» zal zien. Wanneer een soldaat bijv. tot zijn kolonel zegt: gij zijt een bacterie, dan zal de militair daarin wellicht zien eene belediging, maar de burger niet.

En zoo zijn er *misschien* nog andere, zeer enkele dergelijke gevallen; maar dit is een zaak van nadere zorg.

Doch in elk geval, komen-dergelijke feiten voor, dan zullen in mijn stelsel ook de militaire leden van het rechtscollege medespreken en te beoordeelen hebben of het feit te beschouwen is als het misdrijf van belediging, enz.

Ik herhaal wat ik straks zeide: in tijden van oorlog behooren zeker alle delicten door militairen begaan, bij den militairen rechter; doch in vreedstijd dient een andere regel te gelden. En nu heb ik reeds sinds lang een lijstje aangelegd van de delicten of elementen van delicten, over welke de burgerlijke strafrechter niet bevoegdelyk zal kunnen oordeelen; maar dat lijstje blijft enorm klein en groeit maar niet aan!

De heer Jhr. A. F. VAN SPENGLER: Het lijstje moge klein zijn, maar daarop komen dan toch die feiten voor, die de grondvesten van de tucht raken. Ik heb over dit onderwerp meermalen met een jurist gesproken die door afkomst uit militaire familie, omgang met militairen en het uit neiging tot de militaire loopbaan zich toeleggen op militaire oefeningen, bijzonder op de hoogte is van militaire toestanden en die vroeger als schutterij-officier dan ook blijk gaf van bijzondere praktische geschiktheid en goede militaire begrippen.

Welnu, deze jurist heeft mij ten volle toegegeven: het is onmogelyk dat wij juristen kunnen rechtspreken omtrent militaire delicten en wel om de eenvoudige reden, dat wij van de militaire zaken niet voldoende op de hoogte zijn en ons dus de juiste appreciatie der feiten ontbreekt.

Gevallen van insubordinatie, van dienstweigering, enz. zullen door den burgerlijken rechter vaak als van weinig ernstigen aard worden beschouwd, terwijl de militaire rechter ze krachtig zal — en moet — onderdrukken.

De jurist zal ten aanzien van een zeker feit — bv. belce-

diging — zeggen: het is niet strafbaar; het valt niet onder dit of dat artikel van de strafwet, terwijl de militair juist daar, met zijne wetenschap omtrent de tucht, strenge straf zal noodig oordeelen.

Ziedaar een der principieele bezwaren tegen het overlaten van de appreciatic van feiten, door militairen begaan, aan den burgerlijken rechter.

Wel zou ook ik het wenschelijk achten, dat de krijgsraden voor een langeren duur dan thans werden samengesteld en er geen bezwaar in zien dat bij de krijgsraden verdediging door een jurist werd toegelaten. Maar om alle — d. w. z. het eerste onderzoek, de verklaring betreffende het al- of niet schuldig zijn en het aanwijzen van het betreffende wetsartikel — over te laten aan burger-juristen, dit is iets wat ik niet mogelijk acht.

De Heer COLLETTE: Ik betuig mijn dank aan de sprekers voor de bijzondere aandacht, die zij wel aan mijne voordracht hebben willen schenken.

Het ligt voor de hand, dat ik mij niet tot taak kon stellen het gewichtige en moeilijke vraagstuk heden avond tot oplossing te brengen, en evenmii kon ik tot in onderdeelen afdalen. Ik heb het onderwerp in het breede besproken; aan het slot stelde ik enkele conclusiën, en dat was nog zoo kwaad niet gezien, want ternauwernood was ik in de zaal of mijn hooggeachte vroegere leermeester, de majoor Koolemans Beynen, vroeg mij: »en de conclusies»?

Met groote belangstelling hebben wij allen de beschouwingen van de verschillende sprekers vernomen. Op mij rust nu nog de aangename plicht den Hoogleeraar v. d. Hoeven — de spreker, die mijne conclusiën aangevallen heeft — te beantwoorden; ik zal daarbij trachten kort te wezen.

De heer v. d. Hoeven heeft er op gewezen, dat ik verzuimde te releveeren, daar waar ik de vraag opperde: »waarom laat eene herziening nog altijd op zich wachten?», dat het oogeblik daartoe thans niet goed gekozen zou zijn, omdat eene omvangrijke revisie van het Wetboek van Strafvordering in

voorbereiding is. Maar de hooggeachte spreker ziet dan toch over het hoofd, dat ik veel verwacht van de oprichting van een leerstoel voor het militair-strafrecht, en daarmede in geen geval langer gedraald behoeft te worden. Bovendien, ik heb duidelijk doen uitkomen, en Mr. Wesenhagen viel mij bij, dat eene novelle reeds zeer te waardeeren verbeteringen zou kunnen aanbrengen; men denke aan het voorbeeld dat België ons gegeven heeft. En kan het verbazing wekken, dat men in het leger genoeg heeft van al dat uitstellen? In een der juridische tijdschriften herinner ik mij gelezen te hebben, dat het H. M. G. in het jaar '15 de opdracht ontving veranderingen en verbeteringen voor te stellen, aan welke opdracht in het jaar '41 nog niet voldaan was, en wel op grond van het door Mr. v. d. Hoeven aangehaald motief. 1)

De heer Van der Hoeven heeft zijn stelsel vrij breedvoerig toegelicht, en het klinkt altemaal zoo aanlokkelijk, dat men werkelijk geneigd zou wezen met hem mede te gaan. Niet aldus echter! Het wil er bij mij niet in, dat het mogelijk is alles aan derden over te laten, en dan ten slotte zelf de straf op te leg-

1) Nederlandsche Jaarboeken voor rechtsgeleerdheid en wetgeving, 1842.

Mr. C. A. den Tex schrijft: „Sedert vele jaren, ja, men mag wel zeggen, van den eersten aanvang af dat de militaire wetgeving werd ingevoerd, was men overtuigd van den gebrekkigen toestand. Blijkbaar was, bij de invoering derzelve, het doel niet, dat zij onveranderd zou blijven voortduren; de I. H. M. G. heette slechts eene *provisioneerle*. Zooals later bleek was het ook al aanstonds de bedoeling der Regeering, dat die wetgeving gezuiverd zou worden van de gebreken welke haar aankleefden, en eene hervorming zoude ondergaan. Vóór niet langen tijd toch (vroeger was zulks, naar wij meenen, niet algemeen bekend) is het ruchtbaar geworden, dat het H. M. G. reeds bij Kon. Besl. van 7 Dec. 1815 gelast werd verslag te geven aan de Hooge Regeering van de veranderingen en verbeteringen, die de Militaire Strafrechtspleging en Strafwetgeving zouden behoorlen te ondergaan, en een Kon. Besl. van 20 Mei 1841 vernieuwde die aanschrijving. Hoe echter het zich heeft toegedragen, dat het H. M. G. zoodanige last zes-en-twintig jaren onvervuld zou hebben gelaten, is betwijfeld; naar wij echter in het zekere onderricht zijn, zou men aldus dat Hof onverdiend berispen. Het Hof begreep terecht, dat eene herziening der militaire strafwetten, indien zij aan haar doel zou beantwoorden, met de telken jare verwacht wordende nieuwe algemeene Strafwetgeving in verband zou moeten worden gebracht.”

gen. Mijns inziens zouden de officieren, toegevoegd aan de gewone rechtbanken, met recht, zooals prof. Pols gezegd heeft, nullen voor het cijfer zijn; de verwezenlijking van het voorstel v. d. H. zou in de practijk niets meer of minder beteekenen dan de feitelijke afschaffing der militaire rechtspraak. 1)

Voorts; ik zeg het den door den geachten spreker bedoelden Nederlandschen kolonel na: »geen burgerrechter in de kazerne!» De ontwerpers der Duitsche wet betoogen: »die militärische Disziplin steht und fällt met der unbedingten, jede fremde Einwirkung ausschliessenden Autorität der Kommandogewalt; neben »der letzteren darf nicht von Auszen her eine andere selbstständig »für sich bestehende Gewalt im Gefüge des Heeres sich geltend

1) Ik wensch in herinnering te brengen, hetgeen ik schreef in de Militaire Spectator van 1893:

„Van harte hoop ik, dat de wensch van Mr. v. d. Hoeven, uitgesproken „in zijne lezing in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap van „den 26sten November 1875, nimmer verwezenlijkt moge worden, want dan „zou toch feitelijk de burgerrechter beslissen of een zeker feit niet of wel „gequalificeerd zou moeten worden als insubordinatie, en er zouden toestand „standen geboren worden, welke veel gelijkenis zouden toonen met die, „welke reeds in de 17e eeuw in Engeland, en in de 18e eeuw in Frankrijk „veroordeeld zijn. De toegevoegde officieren zouden over de strafmaat moeten „beslissen, en dat zonder een stem te hebben bij de beslissing omtrent „onschuld, schuld of qualificatie, en zonder dus, mijns inziens, feitelijk in „het eigenlijk onderzoek gezeten te hebben, zonder al de overwegingen „haarfijn te kennen!

„En hoe zouden die officieren zelfstandig de juiste maat kunnen beoordeelen, vooral nu den rechter tegenwoordig eene zeer groote strafruimte „gegeven is, wanneer zij zoo maar eens voor eene zaak of eenige zaken aan „een rechtbank toegevoegd worden? Zij zouden geheel en al aan den leiband „van den burgerrechter moeten loopen. „Het resultaat zal wezen, dat de „rechtspraak in handen zal zijn van rechtsgeleerden, die noch het militaire recht, noch de behoeften der militaire maatschappij kennen, terwijl „de militaire leden volkomen nullen in het cijfer zullen zijn” (Prof. Pols). „Prof. Mr. G. A. van Hamel zegt naar aanleiding van het voorstel van „der Hoeven: „Deze uitvinding zou mij ook niet toelachen. Mij dunkt, dat „het niet wel aangaat, bij een zoo klein rechtscollege de officieren te laten „beslissen omtrent de straf, wanneer zij wel de behandeling der zaak „hebben bijgewoond, maar geen deel hebben mogen nemen aan de beslissing ten aanzien van feit en rechtspunt.”

De Grondwet, door Mr. J. T. Buys, Hoogleeraar te Leiden, bladz. 327: „Want aan de onmisbaarheid van eene bijzondere militaire rechtspraak „twijfelt niemand.”

»machen.” En volgens officieuse toelichting in militaire tijdschriften was dat de meening van alle Duitsche generaals.

In zijn antwoord aan den heer Van Spengler zeide Mr. v. d. Hoeven ongeveer : »Het lijstje van strafbare feiten, welker bevrechting bezwaarlijk aan den burgerrechter kan worden overgelaten, zal klein zijn”. Mijnheer de president, ook mijn lijstje is kort; er staat op »Het Wetboek van strafrecht” en »Het Wetboek van militair-strafrecht”. Nog niet lang geleden schreef de bekende Belgische auditur-generaal Tempels : »il n'y a pas de délits qui n'intéressent pas la discipline”. Fijnere tinten en nuances, die toch menigwerf van groot belang zijn, zouden *zeker* aan het oog van den burgerrechter ontsnappen; men vergete niet, dat hij, te midden van zijn drukken werkkring, slechts nu en dan over eene militaire zaak zou moeten oordelen.

En dan de trage gang van de gewone rechtspraak!

Getalsterkte, bewapening, wetenschappelijke kennis en praktische ervaring der officieren, enthousiasme, het zijn betrekkelijk maar bijzaken; de slagvaardigheid hangt in de eerste plaats af van de vraag of de troep al dan niet doordrongen is van het ware besef der discipline. De officieren zijn verantwoordelijk voor slagvaardigheid; zij zijn de dragers der discipline.

De compagnie is veilig opgesteld achter eene dekkende hoogte; de kogels slaan rondom in den grond, fluiten over de hoofden heen. Ik commandeer »voorwaarts”, en allen trotseeren den dood. *Dat* is tucht! Die gehoorzaamheid, dat plichtbesef, die zelfverloochening moeten *wij* er in brengen; zij zijn het resultaat der militaire opvoeding en het krachtigste middel tot opvoeding is de uitoefening der militaire rechtspraak. Die gehoorzaamheid is alleen bestaanbaar, denkbaar, wanneer de officieren ook in vreedstijd voor den soldaat steeds het hoogste gezag vertegenwoordigen; m. a. w. wanneer wij ook in vreedstijd zijn rechter zijn. Ontneemt men ons daadwerkelijk de rechtspraak, welaan dan is de burgerrechter, de jurist, verantwoordelijk voor de discipline, voor de slagvaardigheid van den troep, en hij voere dan ook het commando te midden van het gewoel van den strijd!

De Hoogleraar v. d. Hoeven wees op de gebrekkige rechtskennis der officieren en de moeielijkheden, die het strafrecht biedt.

Wat het eerste punt betreft, hierin kan en moet verbetering gebracht worden. Men overdrijve evenwel niet; in vele Europeesche staten nemen leeken onder den een of anderen vorm aan de rechtspraak deel; leeken, van wie niet gevergd wordt, dat zij voldoen aan de hooge eischen van karakter en wetenschap, die aan den officier gesteld worden.

En wat het tweede punt aangaat, wie zou daaraan twijfelen? De spreker heeft in het bijzonder uitgeweid over al de moeielijkheden, de voetangels en de klemmen, de haken en de oogen, die de jurist, en hoeveel te meer de niet-jurist, ontmoet op het gebied der wettelijke bewijsregelen. De Majoor Koolemans Beynen heeft naar aanleiding daarvan reeds een enkel woord gesproken; ik wensch nog in herinnering te brengen, dat Mr. v. d. Hoeven, in zijne rede bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt (1880), op afdoende wijze de verouderde leer van het wettelijke bewijs bestreden heeft; hij stelde daarvoor in de plaats de vrije bewijstheorie. Een stap tot den vrede!

Ik begriip volkomen, dat waar de Professor in het strafrecht, en wel te meer wanneer hij de vervaardiger is van het uitstekende Ontwerp-Wetboek van Militair-Strafrecht, zijne stem verheft, dat dan reeds onmiddellijk de schaal naar zijne zijde doorslaat, maar het zij mij vergund daar tegenover te stellen, dat mij geen enkel *militair-jurist* van naam bekend is, die het stelsel van den spreker toegedaan is: noch Pols, noch von Marck, noch Dangelmaier, enz. enz. De geachte spreker staat met zijn stelsel in Europa *alléén*; dat geeft te denken.

De Duitsche wet is o. a. vinnig gecriticiseerd door Dr. Stengelein, de vader der op grond van militaire motieven in vele opzichten verlaten Beiersche wet, en uit mijne voordracht, en nog meer uit het gedrukt verslag, blijkt voldoende dat ik volstrekt geen blind aanbidders der D. M. S. G. O. ben, doch ik verklaar gaarne, dat ik zeer dankbaar zou zijn, wanneer wij ten onzent op een dergelijk compromis — welke wet is geen compromis? — konden wijzen.

Ik zou het bejammern, indien wij met de handen in den schoot tot in den treuren bleven wachten, totdat de herziening van het Wetboek van Strafvordering tot stand is gekomen, om dan, zoo leert de lijdensgeschiedenis van het militair strafrecht, weer niets te doen onder het zelfde oude motto.

Ik heb gezegd. (*Applaus*).

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord verlangt te voeren, dan ben ik zeker dat U allen, Mijne Heeren, het met mij eens zult zijn, dat wij veel dank verschuldigd zijn aan den geachten spreker van heden avond, die ons zulk een goed doorwerkt stuk heeft voorgedragen en daardoor aanleiding heeft gegeven tot een debat, waardoor onze gezichtskring op dit gebied zeker verruimd is.

Met groote belangstelling hebt gij allen zeker, evenals ik, het vóór en tegen zijner stellingen aangehoord. Onder dankbetuiging dan ook aan allen, die aan het debat hebben deelgenomen, sluit ik de vergadering.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.

N A S C H R I F T.

D. S. (prof. D. Simons) schrijft o. m. in het Paleis van Justitie van 10 Februari 1899, naar aanleiding van het ahangige Ontwerp van Wet tot wijziging van den Achttienden Titel van het Wetboek van strafvordering:

»Bij allen eerbied voor de groote werkkraft en het ernstig »streven van onzen Minister van Justitie, mag toch gerust de »profetie worden gewaagd, dat zoo het hem gelukken mag die »herziening tot stand te brengen, nog wel enkele jaren in de »twtigste eeuw zullen verloopen, aler het nieuwe wetboek »zijne plaats in het Staatsblad zal hebben ingenomen en in »werking zal zijn getreden.»

Verder: »Slechts in één opzicht zal bij aanneming van het ontwerp de regeling onvolledig blijven. De revisie van militaire straffonnissen blijft ongeregeld. Terecht kan worden beweerd, dat eene bepaling daaromtrent in ons Wetboek van strafvordering niet thuis behoort. Maar zouden er zooveel bezwaren aan verbonden zijn, in een afzonderlijk wetje de revisiebepalingen, misschien met enkele wijzigingen, ook voor het militaire strafproces van toepassing te maken? Ik geef dit alsnog in overweging: Het zou kunnen gebeuren dat de wetgever, anders plotseling gesteld voor een ernstig, opzienbarend geval, opnieuw gedwongen werd tot eene gelegenheidswet, teneinde in te halen wat hij vroeger verzuimde.»

De voorstellen van het ontwerp noemen de herziening der militaire strafrechtspleging van zeer dringende urgentie, en betreuren het niet te kunnen ingrijpen in die verouderde wetgeving.

Vanaf ongeveer het jaar 1879 heeft men aan de D. M. S. G. O. gearbeid. Wachten wij het tijdstip af, dat de algeheele herziening van het Wetboek van Strafvordering heeft plaats gehad, zoo zal, bij de bekende langzaamheid ten onzent, nog wel eene halve eeuw verloopenen, alvorens de militaire wetgeving de meest noodzakelijke verbeteringen zal hebben ondergaan, tenzij . . . »een ernstig en opzienbarend geval» tot meerdere voortvarendheid drijft.

Het programma zou kunnen wezen: het aanhangig maken der in portefeuille zijnde ontwerpen betreffende het materiele strafrecht en eener novelle betreffende de rechtspleging, oprichting van een leerstoel voor het militair-strafrecht, en voorbereiding der algeheele herziening van het formeele recht.

BIJLAGE I.

Le Spectateur militaire. Quatrième série. Tome 8.
Janvier, Février, Mars, Liv. 22 à 24. 1880.

La Justice militaire.

La Justice militaire ne sera jamais assurée avec des combattants.

Pendant la funeste guerre de 1870, j'étais commissaire du gouvernement de ma division dans des conditions bien étranges et tout à fait concluantes. Je n'avais pas d'imprimés, encore moins de livres de jurisprudence, et mon greffier appartenait à un régiment autre que le mien.

Si j'en avais besoin, j'étais obligé de faire sept à huit kilomètres pour me rendre à son campement, et là, j'apprenais qu'il était de service. Le lendemain on me l'envoyait, mais, à mon tour, j'avais été commandé pour une mission quelconque, et j'étais absent pour plusieurs jours.

Au moment de la retraite de Sarreguemines sur Bitché, j'avais trois dossiers dans mes cantines; deux de ces dossiers concernaient deux officiers accusés de je ne sais quels gros péchés commis en présence de l'ennemi.

L'un d'eux avait, je crois, déserté; l'autre était poursuivi pour outrages envers son supérieur dans le service.

Le 7 août, première date fatale de ces sanglantes éphémérides, ma compagnie faisait partie de la brigade d'arrière-garde du cinquième corps, commandée par le général Lapasset, brigade qui s'illustra depuis sous le nom de brigade mixte.

Nous fûmes coupés de notre corps-d'armée qui alla s'engloutir avec l'empire dans le gouffre de Sedan, et dont les débris nous précédèrent dans les prisons de l'ennemi où, glorieux vaincus

de Metz, place sur laquelle nous avons été rejetés, nous ne tardâmes pas à les rejoindre. Que devinrent mes dossiers? Je ne l'ai jamais su. Après la terrible tourmente, mes cantines me furent rendues considérablement allégées; les dossiers avaient disparu avec une grande partie de leur contenu.

Quant aux deux officiers, bénéficiant de nos désastres non seulement ils échappèrent au châtiment qu'ils avaient mérité; mais ils ont dû, s'ils étaient intelligents, prendre les mesures nécessaires pour disparaître des corps qui avaient été témoins de leurs fautes, et ont pu parvenir à se créer une position dans d'autres.

Voilà certes de graves enseignements, qui donnent à réfléchir.

BIJLAGE II.

Militärbeamten.

§ 4, 1e lid, D. M. S. G. B. 1), luidt:

»Unter Militärpersonen sind die Personen des Soldatenstandes und die Militärbeamten zu verstehen, welche zum Heer oder zur Marine gehören.»

Beide categorieën van *Militärpersonen* behooren alzoo tot denzelfden stand (*Militärstand*).

De *Militärbeamten* hebben een militairen rang, evenwel geen bepaalden; *obere Militärbeamten* hebben den officiers-, *untere Militärbeamten* den onderofficiersrang, en juist daardoor onderscheiden zij zich van de burgerambtenaren der *Militärverwaltung*, die eerst in geval van oorlog een rang krijgen, en mitsdien eerst dan *Militärbeamten* worden.

In vreedestijd gelden voor de *Militärbeamten* alleen enkele artikelen van het *Erster Theil* van het D. M. S. G. B. (§ 43—§ 45).

§ 153 D. M. S. G. B. verklaart het Wetboek in de volgende gevallen toepasselijk op *Militärbeamte im Felde*:

1. Kriegsverrath, Verabredung zum Kriegsverrath und Nichtanzeige des Vorhabens eines Kriegsverraths;

1) Militär-Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich.

2. Gefährdung der Kriegsmacht im Felde;
3. Unerlaubte Entfernung, Fahnenflucht, Nichtanzeige des Vorhabens der Fahnenflucht und Verleitung resp. Beförderung dazu, Selbstbefreiung als Gefangener und Bruch des Stubenarrestes;
4. Achtungsverletzung, Belügen Vorgesetzter, Beleidigung Vorgesetzter und Höherer im Range, Ungehorsam gegen Befehle in Dienstsachen, Gehorsamsverweigerung, Widersetzung, Thätlichkeiten gegen Vorgesetzte, Aufforderung zum Ungehorsam, Aufwiegelung, unbefugte Veranstaltung von Soldatenversammlungen, Erregung von Miszvergnügen, Meuterei, militärischer Aufruhr, Herausforderung zum Zweikampf;
5. unerlaubtes Beutemachen, Plünderung und boshafte oder mathwillige Verheerung oder Verwüstung, Beraubung Gefallener etc., Marodieren.

In den oorlog is de *Militärbeamte* soldaat, in vreedestijd ambtenaar; steeds staat hij echter terecht voor den militairen rechter. Hecker, sprekende over den rechtstoestand der *Militärbeamte* in vreedestijd, schrijft: »Während für die Personen des »Soldatenstandes als leitendes Prinzip bei Ausübung ihrer »Dienstobliegenheiten der unbedingt militärische Gehorsam gilt »und sie, bis auf geringe Ausnahmen, die Folgen ihrer dem »Befehle entsprechenden Handlungen nicht zu vertreten haben, »ist der Militärbeamte verpflichtet, das ihm übertragene Amt »nach den Grundsätzen seiner Wissenschaft oder nach Ver»waltungsgrundsätzen oder besonderen Instruktionen unter »eigener Verantwortlichkeit zu verwalten; es kann mithin »seine Gehorsamspflicht niemals eine unbedingte, seine Befehls»befugnissen keine so weitgehende wie die des Soldaten sein.«

BILLAGE III.

Allgemeine Verfügung des General-Auditoriums an die Auditeure, betreffend die Handhabung der Militär-Rechtspflege in Kriegszeiten, vom 25 Juli 1870.

Nachdem mittels Allerhöchster Ordre vom 19 d. m. die Verordnungen vom 21 Juli 1867, betreffend die Regelung der Militair-Rechtspflege in Kriegszeiten und das Verfahren gegen Ausländer in den Fällen des Militair-Strafgesetzbuchs. (Theil II. § 18. Nr. 4), publizirt worden sind, finden wir uns veranlasst, in Bezug auf einige der dortigen Bestimmungen Folgendes sämtlichen Auditeuren bemerklich zu machen :

1. Ein jeder bei einem mobilen Truppenkörper stehende Auditeur hat dahin zu wirken, dasz da, wo dies etwa noch nicht geschehen sein sollte, die Stellung unter die Kriegsgesetze den betreffenden Truppentheilen durch Tagesbefehl bekannt gemacht wird, und dasz darüber, wann dies geschehen, schriftliche Meldungen an seinen Gerichtsherrn von den ihm untergebenen Truppentheilen erstattet werden. Obgleich nach § 1 der erstgenannten Verordnung die für Kriegszeiten erlassenen Militairgesetze und Verordnungen bei den mobilen Truppen am ersten Mobilmachungstage in Kraft treten sollen, so versteht es sich doch nach allgemeinen Rechtsgrundsätzen von selbst, dasz diesmal wegen der erst jetzt erfolgten Publikation derselben die gedachten Gesetze und Verordnungen bei den einzelnen mobilen Truppentheilen erst mit der erfolgten Bekanntmachung durch Tagesbefehl zur Anwendung kommen können.

2. Die Bekanntmachung durch Tagesbefehl (Nr. 1) genügt, um die vorstehend bezeichneten Verordnungen auf den betreffenden Truppentheile in Anwendung zu bringen.

Eines Nachweises zu jeder einzelnen Untersuchungssache, dasz der Angeschuldigte von dieser Bekanntmachung Kenntnis erhalten habe, bedarf es nicht.

3. Sobald für die immobile Truppentheile der Armee die Stellung unter die Kriegsgesetze verfügt sein wird, gilt auch für diese das oben Gesagte.

4. Wenn ein Einmarsch in feindliches Gebiet bevorsteht, so haben diejenigen Auditeure, welche den im § 4 der vorerwähnten Verordnung, betreffend die Regelung der Militair-Rechtspflege in Kriegszeiten, bezeichneten Gerichtsherrn zur Seite stehen, dahin zu wirken, dasz die danach erforderlichen

Proklamationen rechtzeitig und noch vor dem Einmarsche in der Deutschen oder der betreffenden fremden Sprache gedruckt werden, damit dieselben sofort nach dem Einmarsche an möglichst vielen Orten öffentlich angeschlagen werden können.

5. Die Bestimmung des § 4 der unter n°. 4 erwähnten Verordnung schlieszt die Befugnis der General-gouverneure nicht aus, im Namen Sr. Majestät des Königs in den auf Grund des Artikels 68 der Bundesverfassung in Kriegszustand erklärten Gebietstheilen des Norddeutschen Bundes den im Militair-strafgesetzbuche Theil II § 18 ad 4 vorgesehenen auszerordentlichen Militairgerichtsstand für die dort erwähnten Personen zu verkünden.

Es wird dann die Verkündigung dieses Gerichtstandes in derselben Weise zu erfolgen haben, wie dies im § 4 der erwähnten Verordnung angegeben ist.

Wird nach Verkündigung dieses auszerordentlichen Gerichtstandes in den in Kriegszustand erklärten Bezirken zur Bildung der im § 10 des Gesetzes vom 4. Juni 1851 bezeichneten auszerordentlichen Kriegsgerichte geschritten, so geht selbstverständlich alsdann die Vervolgung der im Militair-strafgesetzbuche Theil II. § 18 ad 4 erwähnten Verbrechen von den ordentlichen auf die auszerordentlichen Kriegsgerichte über.

6. Aus dem Preussischen Allgemeinen Strafgesetzbuche § 70 ist gegen Ausländer in den Fällen des § 67 und § 69 *ibid.* 1)

»nach dem Kriegsbrauche« zu verfahren. Um früher mehrfach angeregten Zweifeln zu begegnen, bemerken wir, dass nach dem jetzt gültigem Völkerrecht der Kriegsgebrauch im Sinne jener Bestimmungen darin besteht, dass fremde Spione, Verräther und Kriegsrebelln, wenn sie auf der That betroffen werden, ohne weitere Prozedur erschossen werden; wenn es aber noch der Herbeischaffung von Beweisen und Aburteilung bedarf, vor ein Kriegsgericht, wie es die hierüber erlassene besondere Verordnung vom 21. Juli 1867 vorschreibt, gestellt werden.

Der Ernst der Lage und der Umfang des bevorstehenden

1) An Stelle dieser Bestimmungen sind später die Vorschriften des § 91 des deutschen allgemeinen Strafgesetzbuchs und des § 160 des Militär-Strafgesetzbuchs für das deutsche Reich getreten.

Kampfes lassen uns die Ueberzeugung gewinnen, dasz die Audi-teure bei ihrer hierauf bezüglichen Thätigkeit dem Interesse für die Sicherheit der Armee jede andere Erwägung unter-ordnen werden.

7. Als Spion ist zu betrachten, wer, um den Feind zu begünstigen, heimlicher Weise den Zustand der Truppen, des Lagers, der Befestigungen oder Magazine; die Stärke, Stellung, Bewegungen oder Absicht des Norddeutschen (Deutschen) oder verbündeten Heeres oder der Norddeutschen (Deutschen) Marine oder sonstige Umstände, welche sich auf den Angriff oder die Vertheidigung beziehen, zu erspähen sucht.

Feindliche Personen des Soldatenstandes, welche bei Rekognoszirungen oder sonst in der Absicht, Erkundigungen einzuziehen, in die Linien der Truppen des norddeutschen (Deutschen) Bundes oder deren Verbündeten eindringen, sind nur dann als Spione zu betrachten und zu behandeln, wenn sie durch Verleugnung oder Verbergung ihrer militairischen Eigenschaft die Regeln des Kriegsgebrauchs verletzen.

8. Wenn strafbare Handlungen gemeinschaftlich von Militairpersonen der Armee des Norddeutschen (Deutschen) Bundes und einer verbündeten Armee verübt werden, so ist die Untersuchung durch ein von den betreffenden Gerichtsherren zu bildendes gemischtes Untersuchungsgericht zu führen und über diessseitigen Militairpersonen bei den diessseitigen Gerichten besonders zu erkennen.

9. Der Kommandant einer in Belagerungszustande befindlichen Festung hat, so lange die Verbindung nach auszen abgeschnitten ist, nicht nur das Recht, ausnahmslos die kriegsrechtlichen Erkenntnisse, mit Einschlusz der Todesurtheile, zu bestätigen, sondern auch die Befugnis, ungesetzliche Erkenntnisse auf zu heben und anderweitig erkennen zu lassen. Es folgt dies, sofern besondere Bestimmungen dies nicht ausdrücklich besagen, unbedenklich aus seiner Stellung und seiner Verantwortlichkeit.

11. 1) Bei Begutachtung der Erkenntnisse ist nur besonders

1) Die Anweisungen unter n°. 10 haben ihre Bedeutung verloren und sind deshalb hier nicht abgedruckt.

zu erwägen ob in den wesentlichen Punkten den Gesetzen gemäß erkannt ist, so dasz einerseits dem Angeschuldigten kein Unrecht geschieht, anderseits aber auch nicht im Begnadigungsrecht übergriffen wird.

Auf Nebenpunkte ist weniger Gewicht zu legen. Derselbe Gesichtspunkt wird auch bei Vorlegung der Erkenntnisse zur Bestätigung in den Fällen festzuhalten sein, wo eine Begutachtung nicht erforderlich ist.

12. Vor dem Ausmarsche der Truppen sind sämtliche kurrente Untersuchungen an die Korpsgerichte der stellvertretenden General-kommandos, beziehungsweise an die Kommandatur-Gerichte, sofern der Angeschuldigte einem in einer Festung befindlichen Truppentheile überwiesen sind, abzugeben.

13. Die bei mobilen Truppentheilen stehenden Auditeure haben in allen den Fällen, wo in Friedenszeiten das Erkenntnisz von Seiner Majestät dem Könige zu bestätigen ist, die vollständigen Akten, sobald sie zur Reposition gelangen können, an uns zur Reposition ein zu senden.

14. Die Verpflichtung der Auditeure, von besonders Aufsehen erregenden Straffällen sofort hierher Meldung zu erstatten, bleibt auch ferner bestehen.

Berlin, den 25 Juli 1870.

Das General-Auditoriat

FLECK.

An
sämmtliche Herren Auditeure.
